

Ю. В. ГОРСЬКИХ

**РОЗВИТОК
ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ**

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Ю. В. ГОРСЬКИХ

**РОЗВИТОК ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ**

Монографія

Суми – 2017

УДК 378.091:793.3](47+57)–021.68

Г 67

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка
(протокол №5 від 27 листопада 2017 року)*

Науковий редактор

Г. Ю. Ніколаї – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри мистецької педагогіки та хореографії Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Рецензенти:

Т. В. Мартинюк – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»;

Л. М. Андрущук – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Горських Ю. В.

Г 67 Розвиток хореографічно-педагогічної освіти на пострадянському просторі : монографія / Ю.В. Горських. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2017. – 160 с.

У монографії презентовано результати дослідження феномену хореографічно-педагогічної освіти, висвітлено її генезу у вибраних країнах пострадянського простору. Представлено наукову хореографічно-педагогічну думку, схарактеризовано структурно-змістові аспекти підготовки майбутніх учителів-хореографів в Україні, Білорусі, Молдові, Казахстані та Російській Федерації. Подано перспективи розвитку хореографічно-педагогічної освіти в умовах модернізації вищої школи.

УДК 378.091:793.3](47+57)–021.68

© Горських Ю. В., 2017

© ФОП Цьома С.П., 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ.....	6
1.1. Витоки хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору	6
1.2. Розвиток наукової думки щодо хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору	28
1.3. Діяльність танцювальних ансамблів у сфері хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору	61
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ОБРАНИХ КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ.....	68
2.1. Структурно-змістовий аспект розвитку хореографічно-педагогічної освіти в східноєвропейських країнах пострадянського простору	68
2.2. Структурно-змістовий аспект розвитку хореографічно-педагогічної освіти в Республіці Казахстан та Російській Федерації	96
2.3. Перспективи розвитку хореографічно- педагогічної освіти в країнах пострадянського простору	120
ВИСНОВКИ	125
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	127

ВСТУП

Сьогодні держава потребує культурно і фізично досконалого, гармонійно розвиненого молодого покоління. У цьому контексті важливим ресурсом є хореографічно-педагогічна освіта, яка з'являється на пострадянському просторі як особливий соціальній та політичній реальності, суперечлива цілісність якої зумовлена спільним історичним розвитком у межах СРСР. Аналіз феномену хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору дає змогу стверджувати, що вона активно розвивається в східноєвропейській групі держав (Україна, Білорусь, Молдова), а також у Казахстані та Російській Федерації.

Розвиток хореографічно-педагогічної освіти у кожній виоремленій країні пострадянського простору, забезпечується і визначається глибиною культурних цінностей і засад окремої держави. Нормативно-правові засади розвитку хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору визначено у законах «Про освіту», «Про вищу освіту», у концепціях розвитку освіти у сфері культури та мистецтва, у Державних програмах розвитку освіти, зокрема вищої.

Аналіз міністерських документів та сайтів вищих навчальних закладів у країнах пострадянського простору дає змогу стверджувати, що в Республіках Білорусь, Казахстан, Молдова, а також в Російській Федерації й Україні діють педагогічні виші в яких здійснюється підготовка педагогів-хореографів.

У теорії й практиці хореографічно-педагогічної освіти глибокі дослідження були проведені сучасними науковцями Республіки Білорусь (І. І. Бодуновою, Б. О. Голишевичем, Ю. М. Чурко, В. П. Ревою та ін.); Республіки Казахстан (Б. С. Тлеубасвою, Р. Б. Сабдалієвою, Г. І. Музурбасвою,

А. К. Ахметовою, А. К. Кульбековою та ін.); Російської Федерації (М. М. Юр'євою, О. Г. Бурнаєвим, А. М. Лесовиченко, М. О. Олійник, О. В. Перлиною, В. І. Петрієвою, Л. М. Слядневою та ін.); України (Л. М. Андрощук, А. Є. Коротковим, С. В. Куценко, Г. Ю. Ніколаї, Т. Л. Повалій, О. Є. Ребровою та ін.).

Водночас аналіз вітчизняних та зарубіжних компаративних розвідок, у яких висвітлено окремі аспекти розвитку хореографічно-педагогічної освіти, дає підстави констатувати, що цілісного порівняльного аналізу, в якому було б виявлено витoki, висвітлено наукову думку та схарактеризовано структурно-змістові аспекти розвитку хореографічно-педагогічної освіти на пострадянському просторі, поки що не здійснювалось.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

1.1. Витоки хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору

Педагогіка хореографічної освіти є однією з найбільш специфічних у загальній педагогіці, історії педагогіки та освіти. Специфіка хореографічної освіти в тому, що вона найбільш повно несе в собі автентичність зв'язку мистецтва й навчання, мистецтва й виховання: відрізняючись у край жорсткими, тривалими та трудомісткими методами формування особистості хореографа, що вимагає також і постійного вдосконалення художньо-виражальних засобів впливу на аудиторію. На відміну від більшості інших видів освіти, хореографічна освіта в країнах пострадянського простору ставить і винятково високі вимоги до фізичних можливостей студентів. Формування хореографічно-педагогічної освіти являє собою особливий інтерес для теорії та історії педагогіки, де під впливом об'єктивних чинників, умов і технологій передачі майстерності, розвитку цілісного виду мистецтва в контексті передачі досвіду досягнуті успіхи світового рівня.

Необхідність підготовки вчителів хореографії у системі педагогічної освіти виникає у практиці української вищої школи наприкінці ХХ ст. Отже, практика певним чином випередила теорію, що викликало певну суперечність та актуалізувало потребу нагального науково-теоретичного обґрунтування феномену та категорії «хореографічно-педагогічної освіта».

Хленами наукової школи професора Г. Ю. Ніколаї обґрунтовується введення в науковий простір терміна «хореографічно-педагогічна освіта» (ХПО), під яким мається на увазі підготовка фахівців – вчителів хореографії, здатних здійснювати державне замовлення для гармонізації духовного та фізичного розвитку дітей та молоді в умовах глобалізаційних змін [157, с. 135-138]. Обґрунтування теоретичних та методичних засад ХПО, розроблення стратегії її розвитку та створення оптимальної моделі хореографічної підготовки сприятиме підготовці конкурентоспроможного вчителя хореографічного мистецтва, яке комплексно впливає на розвиток особистості, залучає її до національних та світових цінностей на основі осягнення етнічної ментальності відображеної мовою музики та жесту, руху та ритму.

Сьогодні держава потребує культурно і фізично досконалого, гармонійно розвиненого молодого покоління. У цьому контексті важливим ресурсом є хореографічно-педагогічна освіта. Як нова галузь педагогічної освіти, хореографічно-педагогічна освіта з'являється на пострадянському просторі, який є особливою соціальною та політичною реальністю, суперечлива цілісність якого зумовлена спільним історичним розвитком у межах СРСР.

Пострадянські держави зазвичай ділять за географічним фактором на п'ять груп. До першої групи відносять Україну, Республіку Білорусь і Молдову або східноєвропейські держави. Друга група «Центральна Азія» – Республіка Казахстан, Киргизія, Таджикистан, Узбекистан, Туркменія. Третя група «Закавказзя» – Арменія, Азербайджан і Грузія. Четверту групу складають держави Балтії – Латвія, Литва та Естонія. П'ята група – Російська Федерація (див. табл. 1.1). Аналіз феномену хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору дає змогу стверджувати, що вона активно розвивається в східноєвропейській групі держав (Україна, Республіка Білорусь

(РБ), Республіка Молдова (РМ)), а також у Республіці Казахстан (РК) та Російській Федерації (РФ) [174, 16-17].

Таблиця 1.1.

Хореографічно-педагогічна освіта в країнах пострадянського простору

Країна	Назва навчального закладу
<i>Перша група</i>	
Україна	<ul style="list-style-type: none"> – Бердянський державний педагогічний університет – Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка – Житомирський державний університет імені Івана Франка – Київський університет імені Бориса Грінченка – Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка – Полтавський національний педагогічний університет – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки – Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди – Криворізький державний педагогічний університет – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького – Національний педагогічний університету імені М.П. Драгоманова – Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка – Львівський національний університет імені Івана Франка – Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини – Ніжинський державний педагогічний університет імені М. Гоголя – Херсонський державний університет – Прикарпатський національний університет імені Стефаника – Луганський національний університет імені Шевченка – Рівненський державний гуманітарний університет – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Республіка Білорусь	<ul style="list-style-type: none"> – Білоруський державний педагогічний університет імені Максима Танка – Могильовський державний університет ім. А. А. Кулешова
Молдова	<ul style="list-style-type: none"> – Кишинівський державний педагогічний університет імені Іон Крянге
<i>Друга група</i>	
Республіка Казахстан	<ul style="list-style-type: none"> – Казахський національний педагогічний університет ім. Абая

	<ul style="list-style-type: none"> – Казахський державний жіночий педагогічний університет – Кизилординський державний університет імені Коркит Ата – Західно-Казахстанський державний університет імені Махамбета Утемісова
Киргизія	<ul style="list-style-type: none"> – Киргизький державний університет культури та мистецтв імені Б. Бейшеналієвої – Киргизький державний університет культури та мистецтв імені Ерніса Сатибалдієва
Таджикистан	<ul style="list-style-type: none"> – Таджикицький державний інститут мистецтв
Узбекистан	<ul style="list-style-type: none"> – Узбекистанська академія хореографії – Ташкентська вища школа національного танцю і хореографії
Туркменія	<ul style="list-style-type: none"> – Туркменський державний інститут культури
<i>Третя група</i>	
Вірменія	<ul style="list-style-type: none"> – Вірменський державний педагогічний університет імені Хачатура Абовяна
Азербайджан	<ul style="list-style-type: none"> – Бакинська хореографічна академія – Азербайджанський державний університет культури і мистецтв
Грузія	<ul style="list-style-type: none"> – Батумський державний університет імені Шота Руставелі
<i>Четверта група</i>	
Латвія	<ul style="list-style-type: none"> – Латвійська академія культури – Латвійська музична академія імені Язепа Вітола
Литва	<ul style="list-style-type: none"> – Клайпедський університет – Литовський університет педагогічних наук – Університет прикладних наук Вільнюса
Естонія	<ul style="list-style-type: none"> – Талліннський університет
<i>П'ята група</i>	
Російська Федерація	<ul style="list-style-type: none"> – Волгоградський державний педагогічний університет – Воронежський державний педагогічний університет – Новосибірський державний педагогічний університет – Ставропольський державний педагогічний інститут – Томський державний педагогічний університет – Уральський державний педагогічний університет – Російський державний педагогічний університет імені А. І. Герцена – Челябінський державний педагогічний університет – Національний дослідницький Мордовський державний університет імені М. П. Огарьова – Поволжський державний соціально-гуманітарний університет – Тамбовський державний університет імені Г. Р. Державіна – Омський державний університет імені Ф.М. Достоєвського

Сьогодні хореографічно-педагогічна освіта в Україні здійснюється на базі 21 вишу, серед яких 12 педагогічних, 8 класичних вишів та один мистецький – академія; в Республіці Білорусь хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі двох вишів – педагогічного та класичного; у Республіці Молдова – на базі одного вишу; у Республіці Казахстан – на базі 6 вишів, серед яких 2 педагогічних, 2 мистецьких та 3 класичних вищих навчальних закладів; у Російській Федерації – 14 вишів, які здійснюють підготовку майбутніх учителів-хореографів: 9 педагогічних, 3 класичних, 2 мистецьких навчальних закладів.

Розвиток хореографічно-педагогічної освіти у кожній країні пострадянського простору, забезпечується і визначається глибиною культурних цінностей і засад окремої держави. Нормативно-правові засади розвитку хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору визначено у законах «Про освіту», «Про вищу освіту», у концепціях розвитку освіти у сфері культури та мистецтва, у Державних програмах розвитку освіти, зокрема вищої.

Аналіз міністерських документів та сайтів вищих навчальних закладів у країнах пострадянського простору дає змогу стверджувати, що у Республіках Білорусь, Казахстан, Молдова, а також у Російській Федерації й Україні діють педагогічні виші які здійснюють підготовку педагогів-хореографів.

Вищі школи та навчальні заклади як освітньо-виховні системи, пройшли складний шлях історичного розвитку. Ретельний аналіз міністерських документів та сайтів університетів кран пострадянського простору дає змогу стверджувати, що хореографічно-педагогічна освіта активно розвивається в Україні, Республіках Білорусь, Молдова, Казахстан та Російській Федерації.

Хореографічно-педагогічна освіта України здійснюється на базі двадцяти одного вишу, серед яких

педагогічні, класичні та мистецькі університети. Аналіз сайтів університетів дозволив розглянути більш детально становлення та розвиток деяких педагогічних вишів та тих що на початку своєї історії були педагогічними:

1. Історія Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ) бере свій початок ще наприкінці ХІХ століття, коли у 1872 р. була відкрита Бердянська чоловіча гімназія. Вже у ХХ столітті її було реорганізовано на Бердянську педагогічну школу, що стала попередницею Бердянських педагогічних курсів (1920 р.), потім на базі Бердянського педагогічного технікуму створений Бердянський державний інститут соціального виховання (1925 р.), який у 1933 р. отримує назву – Бердянський державний педагогічний інститут. Вже у 1934 р. при Бердянському державному педагогічному інституті було відкрито державний учительський інститут, який протягом чотирнадцяти років декілька разів змінює назву у зв'язку зі зміною назви міста та у 1958 році іменується Бердянським державним педагогічним інститутом.

На початку ХХІ століття у 2002 р. Бердянський державний педагогічний інститут було реорганізовано у Бердянський державний педагогічний університет на базі якого діє факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв, що здійснює підготовку майбутніх учителів-хореографів. Факультет своїми витокami сягає 1959 року, коли в Бердянському державному педагогічному інституті імені П. Д. Осипенко започатковано підготовку вчителів початкових класів з вищою освітою. Сьогодні факультет є одним з авторитетних центрів підготовки вчителів початкової школи, музики; психологів, керівників хореографічних колективів. У своїй структурі має п'ять кафедр: початкової освіти, педагогіки, психології, музичного виховання, хореографії.

У 2008 навчальному році було здійснено перший набір студентів на спеціальність хореографія. Кафедра

хореографії була створена на початку 2010 навчального року в результаті реорганізації кафедри музичного виховання і хореографії. У 2017 р. у результаті реорганізації кафедр музичного виховання та хореографії було створено кафедру теорії і методики навчання мистецьких дисциплін. Колектив кафедри очолює кандидат педагогічних наук, доцент, заслужений працівник культури України Мартиненко Олена Володимирівна.

2. Історія Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич) розпочинається у травні 1940 року, коли згідно з Постановою Ради Народних Комісарів УРСР № 461 від 15.04.1940 р. було створено Дрогобицький державний учительський інститут. З 1 вересня 1960 року було відкрито факультет підготовки вчителів початкових класів (наказ Міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР і Міністра освіти УРСР від 31 травня 1960 року № 266/98). У вересні 1998 року на базі педінституту створено Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (Постанова Кабінету Міністрів України № 1382 від 04.09.1998 р.).

Рішенням Вченої ради Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка від 30.07.1992 року було створено кафедру українознавства, яка розпочала свою роботу 01.09.1992 року. У 1996 році Державною акредитаційною комісією України по кафедрі українознавства були ліцензовані й акредитовані спеціальності «Етнологія» (спеціалізація: українознавство), «Образотворче мистецтво» і «Хореографія».

Рішенням вченої ради університету від 28.05.2015 року кафедра культурології та українознавства перейменована на кафедру культурології та мистецької освіти. 2015 році Державною акредитаційною комісією України по кафедрі ліцензовані й акредитовані напрями підготовки 6.020202 Хореографія* та 6.020205 Образотворче мистецтво* галузі знань 0202 Мистецтво. У 2016 році Державною

акредитаційною комісією України по кафедрі акредитована спеціальність 7.02020201 Хореографія (за видами)*.

3. Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир) розпочав свою діяльність 16 жовтня 1919 року з відкриття педагогічного інституту, який став першим вищим навчальним закладом у Поліському краї. Згодом його було реорганізовано у Житомирський інститут народної освіти, вже з 1929 р. діє як Інститут соціального виховання, стає своєрідним комбінатом навчальних закладів: тут об'єднали власне педагогічний інститут, два педтехнікуми, педагогічний робітфак і підготовчі курси. ННІП було засновано в квітні 2007 року на базі педагогічного факультету, який бере свій початок з відкритого у 1956 році факультету підготовки вчителів початкових класів Бердичівського педагогічного інституту. У складі ННІП з 1988 р. діє кафедра мистецьких дисциплін і методик навчання. У освітню діяльність кафедри покладено принципи гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу, пріоритети загальнолюдських цінностей, інтереси національної освіти, а головним завданням є підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі музичного та хореографічного мистецтва. Кафедра є випусковою для підготовки фахівців галузі знань 0202 «Мистецтво», спеціальність «Музичне мистецтво (за видами)*», «Хореографія*».

4. Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ) – столичний університет, що належить територіальній громаді міста Києва. 16 березня 1874 р. було відкрито педагогічні курси удосконалення вчителів початкових народних училищ Київського навчального округу, з яких розпочалась історія Університету. У 1919 р. – створено Педагогічний інститут імені Б.Д.Грінченка, згодом реформований у Київські педагогічні курси імені Б.Д.Грінченка. 5 лютого 1939 р. було засновано Київський міський інститут удосконалення вчителів. У 1991 р. було

створено Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів на базі Київського міського та обласного інститутів удосконалення вчителів. Вже 17 грудня 1993 р. Київському міжрегіональному інституту удосконалення вчителів присвоєно ім'я Б.Д. Грінченка. У 2002 р. – Київський міжрегіональний інститут удосконалення вчителів імені Б.Д. Грінченка реорганізовано у Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка.

Спеціальність «Хореографія» на базі Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка була відкрита у 2012 році. Сьогодні кафедра хореографії готує фахівців за новими освітньо-професійними програмами освітнього рівня першого (бакалаврського) та другого (магістерського) на денній та заочній, бюджетній та контрактній формі навчання.

5. Центральноукраїнський державний педагогічний університет (Кіровоградський педагогічний університет ім. В. Винниченка) (м. Кропивницький) бере свій початок від 1 червня 1921 року – відкриття вищих педагогічних курсів, які готували вчителів для початкових шкіл. 1925 року педагогічні курси було реорганізовано в Зінов'євський педагогічний технікум, який продовжував підготовку вчителів для початкової школи.

У 1989 року на педагогічному факультеті Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О.С. Пушкіна при спеціальності «Початкове навчання» відкрита спеціалізація «Хореографія». На кафедрі педагогіки та методики початкового навчання була створена секція хореографічних дисциплін. У 1992 році Кіровоградському державному педагогічному інституту присвоєно ім'я Володимира Кириловича Винниченка.

З 1994 року утворена самостійна кафедра хореографічних дисциплін, яку очолив народний артист України, професор Анатолій Єгорович Коротков. У 1997 року на педагогічному факультеті проходить

розширення напрямків підготовки фахівців. «Хореографія» із розряду спеціалізації стає самостійною спеціальністю. До неї приєднується спеціалізація «народознавство», а з 1998 року – «англійська мова і зарубіжна література».

6. Полтавський національний педагогічний університет (м. Полтава) є одним із найстаріших вищих навчальних закладів України. Його створено 1 липня 1914 року, коли за імператорським указом у Полтаві засновано учительський інститут. 1919 року інститут реорганізовано в педагогічний, 1921 – в інститут народної освіти, 1930 році – в інститут соціального виховання, а 1933 – знову в педагогічний інститут, якому 28 грудня 1946 року присвоєно ім'я В.Г.Короленка. Постановою Кабінету Міністрів України № 448 від 9 грудня 1999 року на базі Полтавського державного педагогічного інституту створено Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. 25 листопада 2009 року указом Президента України Полтавському державному педагогічному університету надано статус національного.

Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі Психолого-педагогічного факультету, який є одим з найбільших у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка за кількістю студентів, викладацьким складом та пропонованими абітурієнтам спеціальностей. У 1991 р. у складі кафедри образотворчого мистецтва було відкрито секцію хореографії. Окрему кафедру хореографії, яку очолила кандидат педагогічних наук, доцент Олена Олександрівна Лобач, було створено 1993 р. У 1998 р. кафедру хореографії реорганізовано у кафедру естетичного виховання і хореографії, яку очолила доктор педагогічних наук, доцент Лещенко Марія Петрівна.

7. Свою історію Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк) почав 1940 року, коли утворено Луцький державний учительський інститут. Діяльність навчального закладу, перервану війною (1941),

поновлено 1946 року. У вересні 1951 р. на базі учительського інституту створено педагогічний інститут, якому через рік присвоїли ім'я Лесі Українки.

1 вересня 1994 р. у відповідності до перспективного плану розвитку Волинського державного університету імені Лесі Українки створено Інститут мистецтв. 31 вересня 2016 року відповідно до Закону України «Про вищу освіту» Інститут мистецтв перейменовано на факультет мистецтв. З вересня 2017 р. у зв'язку з приєднанням кафедри культурології і менеджменту соціокультурної діяльності, факультет мистецтв перейменовано на факультет культури і мистецтв. Даний факультет провадить освітню діяльність з підготовки фахівців за освітнім ступенем «Бакалавр», «Магістр» за спеціальностями «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», «Хореографія» на денній та заочній формах навчання.

8. Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди веде свою історію з часів Російської імперії, з 1804 року, коли на підставі Указу імператора Олександра I було засновано Педагогічний інститут. У 1917 році педагогічний інститут був об'єднаний з Інститутом шляхетних дівчат.

Відкриття нової спеціальності «Хореографія» на факультеті мистецтв та дошкільної освіти ХНПУ імені Г.С. Сковороди у 1991 році було викликано відсутністю вищого педагогічного закладу у місті Харкові, з підготовки вчителів хореографії.

Сьогодні хореографічно-педагогічна освіта також здійснюється на базі Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ), Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми), Львівського національного університету імені Івана Франка

(м. Львів), Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса), Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини (м. Умань), Ніжинського державного педагогічного університету ім. М. Гоголя (м. Ніжин), Херсонського державного університету, Прикарпатський національний університет ім. Стефаніка (Івано-Франковск), Луганського національного університету ім. Шевченка, Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне), Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії (м. Хмельницьк).

Хореографічно-педагогічна освіта *Республіки Білорусь* здійснюється на базі двох вишів – педагогічного та класичного:

1. Історія Білоруського державного педагогічного університету (БДПУ) імені Максима Танка (м. Мінськ) [17] розпочалася 22 червня 1914 р. з підписання міністром народної освіти Російської Імперії Указу про відкриття Мінського вчительського інституту. До червня 1932 р. двічі змінював свою назву, та на підставі постанови Ради Народних Комісарів БРСР від 28.06.1932 р. був реорганізований у самостійний Білоруський державний вищий педагогічний інститут. З 1936 до 1993 року носив ім'я Горького, у ці роки (1975 р.) на базі одного з підрозділів був створений Мінський інститут культури. У 1995 р. – БДПУ присвоєно ім'я народного поета Білорусі Максима Танка.

Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на кафедрі теорії та методики викладання мистецтва. Ця кафедра була створена 29.01.2004 р. З 11.09.2009 р. на основі рішення Ради БДПУ від 10.09.2009 р. (протокол № 1) та наказу ректора від 11.09.2009 р. № 101 «Про реорганізацію факультетів» кафедра входить до складу факультету естетичної освіти.

Сучасний етап розвитку кафедри теорії та методики викладання мистецтва пов'язаний з реорганізацією 11 вересня 2009 р. факультетів БДПУ – об'єднання музично-

педагогічного факультету та творчих спеціальностей факультету народної культури і виникнення факультету естетичного освіти. В результаті до складу кафедри теорії та методики викладання мистецтва увійшли викладачі кафедри музики і хореографії, а в квітні 2012 р. – співробітники кафедри етнології та фольклористики. З вересня 2009 р. кафедрою завідує кандидат мистецтвознавства, доцент Ю. Ю. Захаріна.

2. Діяльність Могильовського державного університету ім. А.А. Кулешова (м. Могилев) [48] розпочалася з відкриття Могильовського вчительського інституту 1 липня 1913 р.. У грудні 1918 року учительський інститут був реорганізований у педагогічний і отримав статус вищого навчального закладу. Факультет початкової та музичної освіти утворений у 1958 році, як факультет підготовки вчителів початкових класів (до 1978 року готував кадри і для дитячих дошкільних установ). У 1961 році на факультеті педагогіки та методики початкової освіти Могильовського державного педагогічного інституту була створена кафедра музики і малювання. У 1978 році інституту присвоюється ім'я класика білоруської літератури, уродженця Могильовщині Аркадія Кулешова. З 1993 року кафедра розпочала підготовку студентів за спеціальністю «Музичне мистецтво. Ритміка. Хореографія».

У 1997 році Могилевський державний педагогічний інститут імені А. А. Кулешова був перейменований в Могилевський державний університет імені А. А. Кулешова. У 2009 році, внаслідок реорганізації профільної підготовки студентів, були відкриті нові спеціальності: «Музичне мистецтво» та «Хореографічне мистецтво» [150].

У Республіці Молдова підготовку викладачів-хореографів здійснює Кишинівський державний педагогічний університет ім. Іон Крянге (м. Кишинів) [103]. Університет було засновано відповідно до GD Молдавської РСР від 16 серпня 1940 року, з попередньою

назвою Молдавський державний педагогічний інститут, який у 1955 році був перейменований у Державний педагогічний інститут «Іона Крянге». У 1992 році на підставі Постанови Уряду № 330 від 21 травня «Про реорганізацію вищої освіти», Інститут був перетворений на державний педагогічний університет ім. Іон Крянге. Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на педагогічному факультеті, який було створено у 1957 р., на кафедрі теорії та методики початкової освіти. У 2013 р. було отримано ліцензію на підготовку учителів танцю у сфері початкової та дошкільної освіти (класичний, сучасний, народний, сучасний бальний танець).

У Республіці Казахстан хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі шести вишів, серед них два педагогічних, два мистецьких та три класичних вищих навчальних закладів:

1. Свою діяльність Казахський національний педагогічний університет ім. Абая (м. Алма-Ати) (<http://www.kaznpu.kz>) розпочав у 1928 р.. У 1930 році університет перейменовується в Казахський державний педагогічний інститут, у 1935 році йому присвоюється ім'я великого Абая. У 1967 р. було відкрито кафедру музично-педагогічної освіти. З 1988 р кафедра перетворилася в музично-педагогічний факультет, яким керував доктор педагогічних наук, професор Балтабаєв М. Х.. У 1998 році факультет був закритий. У 2008 році з ініціативи доцента Умурзаковой А. І. за підтримки Ректора КазНПУ ім. Абая С. Ж. Пралієва були відкриті і затверджені на ліцензію спеціальності «050106 (5В010600) – Музична освіта» і «050409 (5В040900) – Хореографія» при кафедрі теорії та методики дошкільної і початкової освіти на психолого-педагогічному факультеті.

У 2009 році кафедра увійшла до складу художньо-графічного факультету при кафедрі методики викладання образотворчого мистецтва, музики і хореографії. У

2010 році була організована нова кафедра – музична освіта і хореографія, яка об'єднала дві спеціальності – «Музична освіта» і «Хореографія». Сьогодні кафедра музичної освіти і хореографії здійснює свою освітню діяльність у складі Інституту мистецтв, культури і спорту, має статус випускової і готує майбутніх педагогів за двома спеціальностями, серед яких – «Хореографія».

2. Діяльність Казахського державного жіночого педагогічного університету (м. Алма-Ати) бере свій початок з квітня 1944 р., коли Казахський державний жіночий педагогічний інститут і педагогічне жіноче училище ім. М.Маметовой були реорганізовані на засіданні бюро Центрального комітету КП згідно з Постановою Ради Народних Комісарів КазССР №457 «Про підготовку кваліфікованих педагогічних кадрів з числа казахської жіночої молоді».

Факультет мистецтва і культури є одним із провідних факультетів Казахського державного жіночого педагогічного університету. У 1961-1962 навчальному році на базі філологічного факультету Казахського державного жіночого педагогічного інституту відкрилося музичне відділення, яке в 1967-1968 навчальному році стало самостійним факультетом. Це був перший факультет, який здійснював підготовку шкільних вчителів музики. Кафедра хореографії заснована в 1987 році при музичному факультеті було відкрито відділення хореографії. Біля його витоків стояв перший казахський професійний балетмейстер, народний артист РК, професор Д. Т. Абіров. У 1992 році сформувалася у вигляді окремої кафедри. 11 вересня 2008 року інституту присвоєно статус Університету.

3. Одним із основоположних моментів у розвитку Кизилординського державного університету імені Коркит Ата (м. Козилорда) пов'язаний з Постановою Уряду Республіки Казахстан №256 від 24 березня 1998 року згідно з якою Кизилординський гуманітарний університет імені Коркит Ата

і Кизилординська політехнічний інститут ім. Ібрая Жахаєва шляхом злиття реорганізовані в Кизилординська державний університет ім. Коркит Ата. Педагогічну спрямованість цьому класичному вишу надає Кизилординський гуманітарний університет імені Коркит Ата, який було створено як педагогічний інститут у 1939 р.. У 1937-1941 рр. – паралельно при Кизилординському педагогічному інституті функціонує учительський інститут. 1941-1945 рр. – на базі Кизилординського педагогічного інституту функціонує евакуйовані Київський і Харківський університети. У 1952 р. Кизилординському педагогічному інституту присвоєно ім'я М. В. Гоголя. У 1992 р. – Кизилординський педагогічний інститут ім. М. В. Гоголя перейменованій у Кизилординський педагогічний інститут ім. Коркит Ата.

Кафедра «Хореографія» була організована в 1994 році на базі Кизилординського педагогічного інституту імені Гоголя. 7 травня 1996 р. – Кизилординський педагогічний інститут ім. Коркит Ата реорганізовано в Кизилординський гуманітарний університет ім. Коркит Ата (КизГУ). У 1997 році після реорганізації інституту в КДУ імені Коркит Ата при музично-педагогічному факультеті заснована кафедра «Хореографія», сьогодні вона діє в складі гуманітарно-педагогічного інституту [115].

4. Історія Західно-Казахстанського державного університету ім. Махамбета Утемісова (м. Уральськ) розпочалась з постанови Казрайкому 9 липня 1932 р.: з 1 жовтня в місті Уральську організувати педагогічний інститут – другий педвищ, після Казахського педагогічного інституту, в Республіці, якому було присвоєно ім'я заступника наркома СРСР по освіті М. Н. Покровського, а з 1937 р. інститут носив ім'я А. С. Пушкіна. З огляду на високий науковий потенціал, широкий профіль спеціальностей і хорошу матеріальну базу, Уральський педагогічний інститут ім. А. С. Пушкіна постановою уряду РК в травні 1996 р. був перетворений у Західно-Казахстанський гуманітарний

університет ім. А. С. Пушкіна. 14 лютого 2000 р. Постановою Уряду РК № 236 створено Західно-Казахстанський державний університет; у 2003 р. ЗКГУ присвоєно ім'я Махамбета Утемісова. Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється з 1991 р. на факультеті культури і мистецтв на кафедрі хореографії та культурно-дозвіллевих робіт [82].

У Російській Федерації хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі чотирнадцяти вишів: дев'ять педагогічних, три класичних, 2 мистецьких. Розглянемо більш детально історію становлення хореографічної освіти в педагогічних вишах, та тих, що були педагогічними на певному етапі розвитку:

1. Волгоградський державний педагогічний університет (м. Волгоград) є одне з найстарших навчальних закладів Волгоградської області, був заснований у 1931 році відповідно до постанови Ради Народних Комісарів СРСР і спочатку називався Сталінградський індустріально-педагогічний інститут. За всю історію існування цього вишу його офіційна назва змінювалася і модифікувалася 4 рази. У Волгоградському державному педагогічному університеті (м. Волгоград) підготовка вчителів-хореографів здійснюється з 2002 р. на кафедрі вокально-хорового виконавства інституту Художньої освіти, яка утворена після реорганізації кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання факультету мистецтв ВДПУ.

2. Історія Воронежського державного педагогічного університету (м. Воронеж) розпочалась з 1931 р., коли було створено Воронежський аграрно-педагогічний інститут. У 1993 році інституту надано звання університету. Хореографічно-педагогічно освіта надається з 1995 р., саме з цього року Воронежський державний педагогічний університету проводить підготовку майбутніх художніх керівників хореографічного колективу, учителів-хореографів. А з 2011 р. – керівників аматорського хореографічного колективу. Сьогодні підготовка вчителів-хореографів здійснюється на

кафедрі народної художньої творчості, яка веде свою діяльність з 2004 року з метою підготовки кадрів для роботи по вивченню, збереженню і популяризації кращих традицій народної культури, культурної спадщини Росії, для розвитку етнокультурної освіти і народної художньої творчості в РФ (зокрема – у сфері хореографії), що має особливе значення в контексті міжнародних актів ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) – «Рекомендації про збереження фольклору» (1989 р.) [202] і «Конвенції про збереження нематеріальної культурної спадщини людства» (2003 рік), Закону «Про освіту» РФ, Рішення Колегії Міністерства культури і масових комунікацій і Держради РФ «Про державну підтримку традиційної народної культури» (2006 року) [40].

3. Датою заснування Новосибірського державного педагогічного університету вважається 29 листопада 1935 р. – відкриття вечірнього міського педагогічного інституту. Інститут культури та політики молоді був створений у 2014 р. на базі факультету культури і додаткової освіти та інституту молодіжної політики та соціальної роботи. Об'єднані ресурси цих підрозділів дозволили створити потужну базу для підготовки кваліфікованих кадрів у сфері соціально-культурної, інформаційної діяльності, молодіжної політики, соціальної роботи, музичної освіти, народної і художньої творчості.

Одна з наймолодших кафедр, яка існує з 2009 року – кафедра народної художньої культури і музичної освіти готує майбутніх педагогів за спеціальностями «Музична освіта», спеціалізації «Хореографія» та «Театральна режисура», та спеціальності «Народна художня творчість». Саме ця кафедра сприяє здійсненню хореографічно-педагогічної освіти [163].

4. Державна бюджетна освітня установа вищої освіти «Ставропольський державний педагогічний інститут» (<http://www.sspri.ru>) бере свій початок від Ставропольського

педагогічного училища, створеного в м. Ставрополі відповідно до Наказу Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР № 447 від 03 квітня 1967 р. Наказом Міністерства освіти Російської Федерації № 93 від 11 квітня 1994 р. і Постановою Глави Адміністрації Ставропольського краю № 323 від 12 вересня 1994 р. Ставропольське педагогічне училище перетворено в Ставропольське вище педагогічне училище (коледж).

У 2001 році в структурі інституту організована кафедра хореографії. З моменту створення кафедрою керувала Сляднева Любов Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор. З 2016 року кафедрою керує Клеменчук Світлана Петрівна, кандидат педагогічних наук, лауреат Міжнародних та Всеукраїнських конкурсів. Кафедра є випусковою за спеціальністю 51.03.02 – «Народна художня культура».

5. Томський державний педагогічний університет був заснований як Учительський інститут 1 липня 1902 року за велінням Імператора Миколи II і у вересні того ж року відкритий. Перший за Уралом і десятий у межах Російської імперії. З 1902 року інститут діяв як чоловічий навчальний заклад і готував учителів для міських і сільського училищ, семінарів, вищих початкових шкіл.

У червні 1917 року інститут придбав новий статус – серед його студентів з'явилися перші 13 жінок, у структурі інституту було утворено три відділення: історико-філологічне, фізико-математичне і природно-географічне. У лютому 1930 року був відкритий педагогічний факультет при Томському державному університеті, а влітку 13 липня 1931 року інститут був реорганізований в Індустріально-педагогічний інститут. 11 вересня 1995 року Томський державний педагогічний інститут, як великий навчально-методичний і науковий вишівський центр підготовки фахівців, перейменований у Томський державний педагогічний університет [234].

Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі факультету культури і мистецтва на кафедрі хореографії.

6. Одним із найдавніших вишів Уралу є заснований у 1930 році Уральський Державний педагогічний університет (м. Єкатеринбург) (<https://uspu.ru/>). На початку свого існування мав назву – Уральський індустріально-педагогічний інститут. У 1933 р. інститут перейменований у Свердловський державний педагогічний інститут. Під цією назвою він проіснував майже 60 років.

У 1993 р. інституту надано статус університету – Уральський державний педагогічний університет. У 2007 р. УрДПУ отримав ліцензії на спеціальності «Культура і мистецтво» і «Народна художня творчість», на які з 2007/08 навчального року набрали перших студентів. Саме у межах спеціальності «Народна художня творчість» з 2007/08 року і здійснюється підготовка вчителів-хореографів на кафедрі художньої освіти.

7. Російський державний педагогічний університет ім. А. І. Герцена є одним із провідних педагогічних вишів Російської Федерації. У 1797 році Петербурзький Виховний будинок за розпорядженням імператора Павла I було урівняно в правах з Московським відділенням Виховного будинку (установи існували з 1764 року). У тому ж 1797 році він був узятий під заступництво імператриці Марії Федорівни. РДПУ ім. А. І. Герцена, вважаючи себе наступником ідей і цінностей Виховного будинку, вважає датою свого заснування 1797 рік.

У 1903 році на базі комерційних педагогічних курсів Виховного будинку був заснований вищий Жіночий педагогічний інститут. У 1942 році до інституту була приєднана Академія комуністичного виховання імені Н.К. Крупської. 21 січня 1991 року ЛДПІ ім. А. І. Герцена був атестований як університет і отримав найменування «Російський державний педагогічний університет імені А. І. Герцена» [206]. Кафедра хореографічного мистецтва інституту музики, театру і хореографії створена в 2013 році.

8. Ще одним педагогічним вишем, що готує вчителів хореографії є Челябінський державний педагогічний університет (м. Челябінськ). У 1934 р був заснований педагогічний інститут, який згодом став Південно-Уральським державним гуманітарно-педагогічним університетом, що був вищим педагогічним навчальним закладом – одним із найстаріших вишів Челябінської області. У 1995 році інститут отримав статус університету і був перейменований у Челябінський державний педагогічний університет (<http://www.csru.ru/>). Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі кафедри хореографії з 2000 р.

9. Національний дослідницький Мордовський державний університет імені М. П. Огарьова (<http://www.mrsu.ru/>) знаходиться в Саранську, столиці Республіки Мордовія, і є найбільшим у регіоні вишем. Університет створений у 1957 році на базі Мордовського державного педагогічного інституту.

У 1991 р. на факультеті національної культури була створена суміжна кафедра – народної музики і хореографії. У 1992 р. кафедра національної хореографії придбала самостійність. Очолив її заслужений працівник культури Республіки Мордова, лауреат Державної премії РМ кандидат культурології, доктор мистецтвознавства, професор О.Г. Бурнаєв. Факультет національної культури було створено в 1991 р. і в 2006 році було реорганізовано в Інститут національної культури. Перші абітурієнти прийняті в інститут у 1991 р. за фахом «Хореографічне мистецтво» з кваліфікацією хореограф, учитель.

10. Історія Поволжського державного соціально-гуманітарного університету (м. Самара) нерозривно пов'язана з історією розвитку педагогічної освіти в такому великому регіоні, як Поволжжя. До моменту заснування цього вишу в 1911 році (тоді він носив назву Самарського вчительського інституту) отримати професію вчителя

можна було тільки в Санкт-Петербурзі, Москві і Казані.

У 1990 році при Самарському державному педагогічному інституті вперше в історії Російської педагогічної освіти було відкрито відділення хореографії. Його виникнення було обумовлено потребою в естетичному вихованні дітей засобами танцювального мистецтва, а також процесом гуманітаризації хореографічної освіти школярів. Головна мета відділення полягала в підготовці вчителя танцю для системи початкової та середньої ланок. У 1995 році відбувся перший випуск студентів-хореографів кваліфікації «Викладач хореографічних дисциплін» за спеціальністю «Учитель ритміки і танцю».

11. Тамбовський державний університет імені Г. Р. Державіна [223] веде відлік своєї історії від Інституту шляхетних дівчат імені Великомучениці Олександри. У 1918 році в Тамбові був відкритий Державний університет, перший вищий навчальний заклад на Тамбовській землі. До складу нинішнього ТДУ, утвореного в 1994 році, увійшли два виші: Тамбовський державний педагогічний інститут і Тамбовський державний інститут культури, – мають багату історію і славні традиції.

Історія факультету культури і мистецтв розпочинається 29 квітня 1967 року, коли був підписаний Указ про створення Тамбовської філії Московського державного інституту культури. Ефективний розвиток філії, формування колективу науково-педагогічних кадрів, грамотна організація навчального процесу, вирішення соціальних питань повсякденного життя студентів сприяли створенню в 1990 р. Сьогодні факультет готує бакалаврів і магістрів за дев'ятьма напрямками серед яких «Хореографічне мистецтво», «Педагогічна освіта в галузі хореографічного мистецтва».

Отже, на початку ХХ ст. у вибраних країнах пострадянського простору створюються педагогічні заклади, які з плином часу змінюють свій статус, назву,

розширюють свою структуру та ін. У кожному з них на певному етапі створюються хореографічні відділення, які спрямовані на підготовку вчителів-хореографів.

1.2. Розвиток наукової думки щодо хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору

Розвиток наукової думки щодо хореографічно-педагогічної освіти детермінується низкою політичних, економічних та академічних чинників, що в ході історичного розвитку галузі впливали на становлення системи хореографічної підготовки в університетській освіті країни, зокрема: історичні події, суспільно-політичні перетворення, ідеологія влади, стан економіки країни, фінансова спроможність університетів, матеріально-технічна база, організаційно-структурні зміни, кадрове забезпечення та контингент студентів. За останні роки активізуються наукові пошуки теоретичних та методичних засад хореографічно-педагогічної освіти, що спонукає до визначення проблем хореографічної педагогіки. Результати аналізу розвідок у галузі хореографічно-педагогічної освіти дозволяють класифікувати їх за такими напрямками: культурологічні, педагогічні, соціологічні та психологічні.

У *Російській Федерації* проблемам хореографічно-педагогічної освіти присвячують свої праці науковці різних галузей: культурологи О. Г. Бурнаєв та І. В. Радченко – у сфері теорії та історії культури; педагоги О. А. Бережна, Ю. В. Богачова, Г. В. Бурцева, О. М. Гафт, Ю. О. Герасимова, Ю. А. Кившенко, Л. О. Кликова, В. В. Королева, М. О. Олейник, Н. Ю. Перевишина, О. В. Перлина, О. М. Попова, Л. М. Сляднева, О. В. Стукалова, В. Є. Фертик, Ю. А. Шмакова, М. М. Юр'єва – у сфері теорії та методики професійної освіти, Л. Л. Васькова, О. О. Кабурнеєва, Т. І. Калашникова, О. В. Фомкін та Н. Ю. Шумакова – у сфері

загальної педагогіки, історії педагогіки та освіти, І. С. Бушенева та М. В. Катренко – у сфері фізичного виховання; соціологаи Є. П. Криміна та А. Б. Череднякова; психологи О. І. Борисов, Л. А. Телегіна; Республіки Казахстан: педагоги Л. М. Нарикбаєва, Б. С. Тлеубаєва, А. К. Кульбекова – у сфері теорії та методики професійної освіти, мистецтвознавці К. Д. Айткалієва та ін.; Республіки Білорусь: мистецтвознавці – Карчевською Н. В., Чурко Ю. М.; педагоги – Ревою В. П., Голешевичем Б. О., Когачевською Т. І., Тішкевич І. Е.; культурологи – Бодуновою І. І. та ін.; Республіки Молдова: педагог – Садовеї Л. та ін.

Витоками хореографічно-педагогічної думки можна вважати ідеї провідних викладачів-хореографів та педагогів вищої школи. Серед сучасних ідей та концепцій, які серйозно вплинули на розвиток хореографічно-педагогічної думки в РФ, виокремлюють антропологічну педагогіку. Актуалізація антропологічної парадигми в педагогіці не випадкова. Одні автори її пов'язують з новими соціально-економічними умовами, інші з новими суспільними відносинами в суспільстві, треті – з гуманізацією і гуманітаризацією науки. Позиція Л. М. Слядневої та А. О. Сляднева, висвітлена у монографії «Розвиток особистості засобами мистецтва: антропологічний аспект» [211], дещо інша: педагогічна антропологія є не більш ніж складовою частиною єдиного світового загальнокультурного історичного процесу і загального русла науки.

Методологічна позиція антропологічного підходу до хореографічної освіти передбачає філософсько-антропологічне осмислення та обґрунтування хореографічно-педагогічної освіти, звернення до педагогіки, до етнографії, соціології, культурології, мистецтвознавства, акмеології, загальної психології, психології мистецтва, фізіології, анатомії та інших наук. Широке охоплення областей людинознавства обумовлено сутністю художньої творчості (як основи хореографічної освіти) і людини в ній, специфікою

художнього виховання і навчання засобами мистецтв (музичного, хореографічного, образотворчого) [211, 6-7].

Попередні дослідження доктора педагогічних наук, професора завідуючої кафедрою хореографії Ставропольського державного педагогічного інституту Слядневої Любові Миколаївни торкалися проблем рухово-пластичної підготовки педагога-вихователя на основі інтеріоризації елементарної біомеханіки рухової дії [215] та визначенню місця тілесної пластики в теорії біомеханіки і фізичного виховання [216].

Дослідники Н. Ю. Шумакова, М. В. Катренко, І. С. Бушенева розглядають проблеми хореографічної освіти в контексті фізичного виховання. Доктор педагогічних наук Шумакова Наталія Юріївна розглядає артпедагогіку як гуманістичну систему освіти учнів у сфері фізичної культури, що спонукає до більш ретельного вивчення міжпредметних зв'язків хореографії та фізичної культури. У свою чергу кандидат педагогічних наук Катренко Марина Васильєвна розглядає артпедагогіку як засіб творчої діяльності студентів у фізичному вихованні. Вчена проводить аналіз стану вивченості проблеми і виявляє сутнісні характеристики артпедагогіки як засобу творчої діяльності студентів у фізичному вихованні. Науки визначає педагогічні умови здійснення творчої діяльності студентів у фізичному вихованні; розробляє критерії і систематизує методи діагностики творчого розвитку і діяльності студентів у процесі фізичного виховання на основі артпедагогіки. Вирішенню проблем програмно-методичного забезпечення фізичного виховання майбутнього викладача хореографії присвячує свою кандидатську дисертацію Бушенева Ірина Сергіївна. Науки зазначає, що більшість студентів-хореографів не володіють сучасними науковими знаннями про фізичну культуру особистості, професійну орієнтацію фізичного виховання та поверхово ознайомлені з методичними

основами розвитку пластичної рухової дії танцівників у процесі фізичних навантажень на заняттях з хореографії. Зазначене і спонукало І. С. Бушеневу до визначення наукового (програмного) забезпечення педагогічного процесу з фізичного виховання у студентів – майбутніх викладачів хореографії [35, 5].

Кандидат психологічних наук Борисов Олексій Іванович досліджує психолого-педагогічні аспекти підготовки педагога-хореографа. Науковець розробив експериментальну програму, що забезпечує оволодіння формою і змістом «пластичного знаку» на рівні знання, розуміння і виконання екзерсису класичного танцю в процесі підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності. Результати впровадження експериментальної програми показали, що професійна підготовка хореографа стала оцінюватися студентами вишів не лише з точки зору якості практичного виконання елементів екзерсису, але і з позицій теоретичного обґрунтування (пояснення, переклад і трактування) французької термінології. Знання, отримані студентами експериментальної групи, ґрунтовані на комплексному використанні характеристик знаків пластичних елементів і термінології екзерсису [28, 18]. Серед наукових інтересів вченого значне місце займає дослідження методики викладання класичного танцю [27], а саме генеза позицій рук у екзерсисі класичного танцю [26].

Кандидат психологічних наук Телегіна Лариса Анатоліївна проводить своє дослідження у сфері педагогічної психології. Темою її наукових пошуків є «Психологічна підготовка педагогів-хореографів до майбутньої професійної діяльності». Вона розробила систему психологічної підготовки студентів вишів з урахуванням їх майбутньої професійної діяльності. Провела експериментальне дослідження за визначенням впливу психологічної підготовки на професійно важливі якості особистості педагога-хореографа. Усі заходи привели до зміни соціально-психологічних характеристик студентів, емоційно-чуттєвого

відношення до соціальних контактів і сприйняття образів соціальної взаємодії. Ці зміни окрім соціально-адаптивного аспекту мають значення для успішного здійснення професійної діяльності. Вчена акцентує на тому, що підвищення рівня професійної підготовки педагога-хореографа неможливо без певного розвитку психологічної складової цієї підготовки. Підставою для цього є виняткова роль психологічних знань у вирішенні педагогічних проблем, споглядаючи на педагога-хореографа як своєрідного практичного психолога, наявність усвідомленої необхідності психологізації змісту педагогічної освіти.

У сфері соціологічних наук проводить своє дослідження кандидат соціологічних наук Криміна Олена Павлівна. Вчена визначає взаємозв'язок особистісного розвитку та нервово-психічного здоров'я студентів-хореографів у процесі соціалізації. Вона розглядає здоров'я як цінність в аксіологічних орієнтаціях студентства; експериментально досліджує вихідний рівень нервово-психічного здоров'я та культурно-естетичні характеристики студентів-хореографів і динаміку цих показників на молодших курсах; обґрунтовує можливості хореографії як методу естетотерапії і психотерапії. Криміна О. П. аргументувала ефективність розробленого корекційно-розвиваючого курсу танцювального мистецтва (танцювальної терапії) за для укріплення нервово-психічного здоров'я і культурно-естетичного розвитку студентів-хореографів.

Особливий інтерес викликають дослідження російського культуролога, професора, доктора мистецтвознавства, завідувача кафедри національної хореографії Мордовського державного університету ім. Огарьова Олександра Гавриловича Бурнаєва. До області наукових інтересів вченого відноситься: теорія і методика народної хореографії, етнічний танець, культура мордви. Найбільш цінною працею є дисертація О. Г. Бурнаєва на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства «Танцювально-пластична

культура мордви (досвід мистецтвознавчого аналізу)» [30].

Педагоги-компаративісти кандидати педагогічних наук Васькова Лариса Львівна [37] та Калашникова Тетяна Ігорівна [98] підіймають питання визначення організаційно-педагогічних умов удосконалення викладання дисциплін сучасного танцю в навчальних закладах хореографічної освіти та становлення готовності студентів-хореографів до розвитку художньо-творчого потенціалу танцівників. Васькова Л.Л. розробляє комплекс організаційно-педагогічних умов вдосконалення викладання дисциплін сучасного танцю в навчальних закладах хореографічної освіти, який може бути використаний у широкій практиці при моделюванні і проектуванні занять з сучасного танцю; створює педагогічну технологія: творчі завдання, види та форми цілісного процесу проведення занять сучасного танцю, які можуть бути використані в широкій практиці навчальних закладів хореографічної освіти. Вчена розробила організаційно-педагогічні умови, які спрямовані на розвиток художньо-творчих здібностей учнів навчальних закладів хореографічної освіти, що дозволяють самостійно готуватися до занять з дисципліни «Сучасний танець».

Компаративіст кандидат педагогічних наук Кабурнеєва Олена Олегівна вивчає становлення і розвиток педагогічних традицій хореографічної освіти в Росії. Вчена здійснює аналіз процесу розвитку хореографічної освіти в Росії як системи; розкриває специфіку системи професійної хореографічної освіти в Росії, виявивши і обґрунтувавши структурні компоненти викладання; аналізує основні тенденції розвитку сучасної хореографічної освіти в Росії з впливом на неї Болонського процесу; виявляє історичні витоки і процес становлення основоположних педагогічних традицій російської хореографічної вищої школи. Кабурнеєва О. О. визначає основні риси і особливості розвитку педагогічних традицій хореографічної освіти в Росії; узагальнює історичний матеріал дослідження і формує висновки про

специфіку історичної динаміки становлення педагогічних традицій хореографічної освіти в Росії.

У статті «Становлення і розвиток хореографічної освіти в Росії: традиції балетного мистецтва в культурно-історичному контексті» [91] розглядаються історичні аспекти формування вітчизняного хореографічної освіти в сучасних умовах. Вчена характеризує специфіку хореографічної культури періоду зародження класичного танцю, що визначила окремі напрямки навчально-виховної роботи в сфері хореографічної освіти в Росії. Кабурнеєва О. О. сформувала педагогічні вимоги до розвитку академічної культури танцівника. Метою хореографічного училища є формування основи або фундаменту професійної культури артиста балету.

Найбільший масив дисертацій з хореографії складається з дисертацій за спеціальністю «13.00.08 – Теорія та методика професійної освіти» (див. табл. 1.2.).

Таблиця 1.2.

Перелік основних дисертаційних досліджень у галузі хореографічної освіти в Російській Федерації

№	Рік	Автор	Назва дисертаційного дослідження	Місце захисту	Шифр
1	2008	Бережна Олена Анатоліївна	Розвиток основ професійної творчості майбутніх хореографів у процесі вивчення предметів психолого-педагогічного циклу	Південний федеральний університет	13.00.08
2	2000	Бурцева Галина Вячеславівна	Управління розвитком творчого мислення студентів-хореографів у процесі вишівської підготовки	Барнаульський державний педагогічний університет	13.00.08
3	2011	Гафт Олександр Михайлович	Система професійного навчання студентів художньо-хореографічного відділення вузу як засіб формування етнічної самосвідомості	Російська академія освіти (Санкт-Петербург)	13.00.08
4	2007	Герасимова Юлія Олександрівна	Розвиток педагогічних якостей у професійній підготовці хореографів у вишах культури і мистецтва	Московський державний університет культури і мистецтв	13.00.08

5	2011	Кившенко Юлія Артурівна	Засоби професійної підготовки педагогів- хореографів у виші	Самарський державний університет	13.00.08
6	2009	Кликова Людмила Олексіївна	Розвиток художньо-естетичної компетенції студентів хореографічних спеціальностей	Челябінський державний педагогічний університет	13.00.08
7	2003	Королев Валерій Валенти- нович	Формування творчої активності студентів- хореографів у процесі вищівської підготовки	Московський державний університет культури і мистецтв	13.00.08
8	2009	Перлина Олена Володи- мирівна	Розвиток хореографічної координації у студентів в процесі навчання класичного танцю в вузі	Московський державний університет культури і мистецтв	13.00.08
9	2012	Радченко Ірина Володи- мирівна	Формування етнокультурної компетентності студентської молоді засобами хореографічного мистецтва	Тамбовський державний університет імені Г. Р. Державіна	13.00.08
10	2011	Стукалова Ольга Володими- рівна	Вища професійна освіта у сфері культури та мистецтва: сучасний стан та перспективи розвитку	Російська академія освіти (Москва)	13.00.08
11	2009	Фертик Вадим Євгенович	Професійно-творче вдосконалення студентів- хореографів в умовах здоров'язберігаючого середовища	Російська академія освіти (Москва)	13.00.08
12	2006	Чередня- кова Анна Борисівна	Формування іміджу майбутнього педагога- хореографа у вузі культури	Уральський державний університет	13.00.08
13	2010	Шмакова Юлія Анатоліїв- на	Формування професійно- педагогічної спрямованості у студентів хореографічних факультетів вузів культури і мистецтв	Московський державний університет культури і мистецтв	13.00.08
14	2001	Юр'єва Марина Микола- ївна	Професійно-педагогічна взаємодія суб'єктів у процесі підготовки педагога- хореографа у виші	Тамбовський державний університет імені Г. Р. Державіна	13.00.08

Розглянемо дисертаційні дослідження детальніше:

1. Доктор педагогічних наук, викладач Державної бюджетної професійної освітньої установи «Ростовський коледж культури» Бережна Олена Анатоліївна у своєму дослідженні «Розвиток основ професійної творчості майбутніх хореографів у процесі вивчення предметів психолого-педагогічного циклу» виокремлює та

характеризує критерії та показники професійної творчості майбутніх хореографів. Вчена розробила та експериментально апробувала модель процесу розвитку основ професійної творчості студентів коледжу культури. Практична значущість дослідження полягає в тому, що створена і експериментально апробована програма спецкурсу «Творчість як вища цінність професійної діяльності хореографа» для підготовки фахівців середньої професійної (художнього) освіти; розроблені методика діагностування професійної творчості майбутніх хореографів, технології взаємодії викладача та студента в середньому навчальному закладі художнього профілю, спрямовані на забезпечення взаємної відповідальності за траєкторію розвитку професійної творчості; створено навчально-методичний комплекс, що забезпечує розвиток професійної творчості [13].

2. У своєму дослідженні «Управління розвитком творчого мислення студентів-хореографів у процесі вишівської підготовки» кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії Алтайського державного інституту культури Бурцева Галина В'ячеславівна виявила показники креативності особистості, які характеризують майбутнього спеціаліста і параметри його «хореографічного мислення». Г. В. Бурцева створила управлінсько-дидактичну програму розвитку творчого мислення студентів-хореографів. Вчена провела дослідження та встановила, що випереджаюче управління професійним навчанням відіграє провідну роль у формуванні психічних новоутворень, корисних для цієї предметно-художньої діяльності. Отже, цілеспрямовано варіюючи методи і способи цього управління, педагог опановує розвитком психіки студентів у потрібному напрямку. Проведене дослідження дозволило зробити висновок про те, що управління творчим мисленням в умовах хореографічної спеціалізації є цілеспрямованим процесом педагогічного впливу на учнів з метою якісної

зміни психічних утворень розумової діяльності, що викликається внутрішніми закономірностями «саморуху» суб'єкта, які завжди мають культурно-соціальний характер і визначають «вивільнення» (реалізацію) творчого потенціалу його художнього розуму в контексті «особистісного сенсу» [31, 18].

3. Провідний спеціаліст центру супроводу проектної та інноваційної діяльності (науково-методичний сектор), кандидат педагогічних наук Гафт Олександр Михайлович [43] досліджує систему професійного навчання студентів художньо-хореографічного відділення вишу як засобу формування етнічної самосвідомості. У процесі апробації розробленої системи, науковець виявив та розкрив організаційно-змістові компоненти і напрямки освітньої діяльності художньо-хореографічного відділення вишу з метою формування етнічної самосвідомості студентів. Визначив критерії сформованості етнічної самосвідомості студентів у процесі професійного навчання хореографії.

4. «Розвиток педагогічних якостей у професійній підготовці хореографів у вишах культури і мистецтва» – дослідження кандидата педагогічних наук Герасимової Юлії Олександрівни. У своїй праці наукиня виявляє та систематизує оптимальні для вишів культури та мистецтва технології підготовки спеціалістів-хореографів; визначає пріоритетні фактори, які забезпечують розвиток педагогічних якостей особистості студента в професійній підготовці хореографа у виші культури та мистецтва; розкриває взаємозв'язок між якістю професійної підготовки студента-хореографа і педагогічними якостями особистості; розробляє інтерактивну технологію підготовки спеціаліста-хореографа у вишах культури і мистецтва.

Практична значущість дисертаційного дослідження полягає в наступному:

➤ матеріал дисертації служить для вироблення інноваційних технологій підготовки фахівців-хореографів у

вузах культури і мистецтв;

➤ вправи і тренаж в дисертації використовуються для складання методик викладання хореографічних дисциплін в Московському державному університеті культури і мистецтв і Московському обласному коледжі мистецтв;

➤ основні висновки і методичні рекомендації впроваджені в навчально-творчий процес Московського державного університету культури і мистецтв та Московського обласного коледжу мистецтв;

➤ рекомендації, що містяться в дисертації, можуть застосовуватися в системі підвищення кваліфікації педагогів-хореографів, при читанні курсів «Педагогіка і психологія вищої школи» та «Психологія професійної діяльності» для аспірантів і магістрів; – розроблена зразкова програма з предмету «Композиція і постановка танцю» для відділень «Сучасний танець» коледжів мистецтв [46, 14-15].

5. Темою наукового дослідження кандидата педагогічних наук Кившенко Юлії Артурівни є «Засоби професійної підготовки педагогів-хореографів у виші» [101]. Наукиня визначає специфіку та виявляє особливості професійної діяльності педагогів-хореографів; розкриває сутність і розробляє структуру індивідуального почерку педагога-хореографа у процесі професійної підготовки у виші; виявляє засоби, які сприяють формуванню індивідуального почерку педагогів-хореографів. Дослідник розробила систему формування індивідуального почерку педагогів-хореографів у процесі професійної підготовки у виші. Практичне значення дослідження полягає в спрямованості його результатів на вдосконалення професійної підготовки педагогів-хореографів; у визначенні засобів їх професійної підготовки; у відборі способів формування індивідуального почерку педагога-хореографа. Результати експериментальної роботи впроваджені в практику професійної підготовки педагогів-

хореографів у Самарській державній академії культури і мистецтв та можуть використовуватися при підготовці майбутніх фахівців для соціокультурної сфери в інших вишах культури і мистецтв.

6. Декан факультету «Народної творчості» Челябінського державного педагогічного університету кандидат педагогічних наук, доцент Кликова Людмила Олексіївна вивчає особливості розвитку художньо-естетичної компетенції студентів хореографічних спеціальностей. Дослідник виявляє та теоретично обґрунтовує комплекс організаційно-педагогічних умов розвитку художньо-естетичної компетенції майбутніх хореографів; розробляє методико-технологічні програми, рекомендації і вказівки з метою успішного розвитку художньо-естетичної компетенції студентів вишів. Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що його висновки і рекомендації забезпечують досягнення високого рівня художньо-естетичної компетенції майбутніх хореографів за допомогою:

- виробленої систематизації художньо-естетичних завдань, які призводять учнів до осмисленого переносу художньо-естетичних знань у типові ситуації, створюють умови для підвищення якості знань, а також створюють основу для подальшої професійної діяльності майбутніх фахівців;

- розробки оціночного інструментарію моніторингу якості розвитку художньо-естетичної компетенції майбутніх хореографів;

- структурування та опису теоретичного і практичного матеріалу таким чином, що він може бути включений до курсу лекцій і практичних занять з метою здійснення художньо-естетичної освіти майбутнього хореографа;

- створення методико-технологічних посібників, що сприяють успішному розвитку художньо-естетичної компетенції майбутніх хореографів [107, 5-8].

7. Кандидат педагогічних наук Королев Валерій Валентинович темою свого дослідження обрав «Формування творчої активності студентів-хореографів у процесі вишівської підготовки». Науковець виділив педагогічні критерії оцінки розвитку творчої активності студента-хореографа в умовах вишу, експериментально розробив практичну модель педагогічних умов, які забезпечують ефективність реалізації процесу. Значним доробком є розробка вченим експериментальної методики формування творчої активності студента-хореографа в процесі професійної підготовки. Практична значущість дослідження полягає в тому, що його результати створюють необхідну основу для розробки системи творчого розвитку майбутнього педагога-хореографа в процесі вишівської підготовки. Запропоновані вправи і завдання, можуть бути покладені в основу діагностики рівня розвитку творчої активності творчих фахівців вишів. Розроблена рефлексивно-освітня технологія включає комплекс проблемних завдань і тренінгів дозволяє розвивати творчий потенціал студентів художніх спеціалізацій [114, 15].

8. Перлина Олена Володимирівна кандидат педагогічних наук, професор, завідувача кафедрою класичного танцю Московського державного університету культури і мистецтва досліджує проблеми розвитку хореографічної координації в студентів у процесі навчання класичному танцю у виші. Вона виявила й обґрунтувала педагогічні умови, розробила модель та апробувала експериментальну методику розвитку хореографічної координації на основі екзерсису класичного танцю в системі професійної підготовки студентів-хореографів [173].

9. Декан факультету довузівської освіти Тамбовського державного музично-педагогічного інституту ім. С. В. Рахманінова кандидат педагогічних наук Радченко Ірина Володимирівна [193] проводить дослідження у сфері теорії, методики та організації соціально-культурної діяльності.

Темою дисертаційного дослідження наукині є «Формування етнокультурної компетентності студентської молоді засобами хореографічного мистецтва». Вона розробила критеріальний апарат, який містить критерії, показники та рівні, які дозволяють визначити ефективність педагогічної роботи по формуванню етнокультурної компетентності студентської молоді засобами хореографічного мистецтва. Перш за все, вчена провела аналіз діяльності аматорських студентських колективів народного танцю по залученню студентської молоді до національної художньої культури, в якому зазначила, що сучасна російська система вищої освіти як соціальний інститут є індикатором ціннісного і морально-етичного стану суспільства і держави та покликана стати найважливішим фактором, що забезпечує міжнаціональну комунікацію російського суспільства.

Радченко І. В. зазначає, що у виші зосереджена не тільки інтелектуальне, а й духовне і культурне життя студентської молоді. Сучасний підхід до виховання студентів не може обмежуватися сферою спеціальних знань, умінь і навичок, він повинен будуватися на цілісності і безумовному взаємозв'язку навчальної та позанавчальної роботи. Позанавчальна робота включає в себе діяльність дозвільних творчих студентських об'єднань та є невід'ємною складовою роботи кожного вищого навчального закладу [194].

10. Сферою наукових інтересів Стукалової Ольги Володимирівни кандидата педагогічних наук, доцента, провідного наукового співробітника установи російської Академії освіти «Інститут художньої освіти» є вища професійна освіта у сфері культури та мистецтва. Наукиня досліджує сучасний стан і перспективи розвитку професійної освіти, розробляє основні напрямки, критерії, етапи культурно-творчого розвитку та професійного становлення студентів. Вчена характеризує сучасний стан професійної освіти у сфері культури та мистецтва, та

визначає основні проблеми:

а) недостатня розробленість теоретичних аспектів розвитку освіти, включаючи: критерії відбору та структурування змісту освіти, систему оцінки якості професійної підготовки, методики, переходу на рівневу модель підготовки кадрів, перепідготовки педагогічних кадрів освітніх установ до вирішення сучасних освітніх завдань, недооцінку ролі художньої культури як фактора розвитку суспільства та ін.;

б) відсутність універсальних підходів до внутрішнього і зовнішнього структурування зв'язків освітніх установ, принципів і умов інтеграції освітніх і наукових установ для впровадження в практику освітнього процесу інноваційних педагогічних моделей і технологій, адекватних вимогам суспільного розвитку.

Стукалова О. В. характеризує перспективи розвитку вищої професійної освіти у сфері культури і мистецтва пов'язані з посиленням гуманітарної складової, підготовки майбутніх фахівців і використанням виховного потенціалу мистецтва. У цьому випадку студенти починають усвідомлювати соціальну і просвітницьку місію своєї діяльності. Ефективним втіленням цих перспектив є реалізація розробленої педагогічної системи, коли створюються умови для розвитку у майбутніх фахівців комунікативних і організаційних здібностей, мотивації до самовизначення і самовдосконалення шляхом освоєння реального історичного часу через категорії мистецтва [219, 16].

11. Кандидат педагогічних наук Фертик Вадим Євгенович підіймає питання професійно-творчого вдосконалення студентів-хореографів в умовах здоров'язберігаючого середовища. Під час вирішення поставленої проблеми, науковець складає науково-методичні рекомендації щодо створення здоров'язберігаючого середовища в середніх навчальних закладах і реалізації напрямків професійно-

творчого вдосконалення студентів-хореографів в умовах такого середовища. Вчений звертає нашу увагу на рівні, що проходять студенти-хореографи у процесі професійно-творчого вдосконалення в здоров'язберігаючому середовищі: від вихідних (приріст професійних знань і умінь) до інтегрованих (оволодіння навичками здоров'язбереження як основи для розвитку загальної культури особистості та самореалізації в разі потреби в іншій сфері діяльності). Фертик В. Є. виокремлює найважливішу педагогічну умову ефективності процесу професійно творчого вдосконалення студентів-хореографів у здоров'язберігаючому середовищі є реалізація педагогічної моделі, в якій взаємодіють наступні напрямки: I – створення атмосфери художньо-творчого пошуку в навчальному закладі; II – активізація мотивації до саморозвитку; III – опора на використання педагогічного потенціалу блоку додаткової освіти.

12. У свою чергу кандидат педагогічних наук, доцент, член Російської Академії іміджології, викладач Південно-Уральського державного університету Череднякова Анна Борисівна вивчає особливості формування іміджу майбутнього педагога-хореографа у виші культури. Вона виявила та експериментально перевірила комплекс педагогічних умов, які забезпечують формування професійного іміджу майбутнього педагога-хореографа у виші культури. Дослідниця розробила та впровадила до процесу професійної підготовки науково-методичні рекомендації по формуванню іміджу педагога-хореографа. Вчена зазначає, що рішення проблеми формування іміджу майбутніх педагогів-хореографів найбільш успішно вирішується з позицій особистісно-орієнтованого, соціально-психологічного, діяльнісного підходів. Для отримання даних про рівень сформованості іміджу майбутніх педагогів-хореографів була розроблена система критеріїв: сформованість професійної спрямованості, професійної компетентності, професійно-творчої активності.

13. Шмакова Юлія Анатоліївна кандидат педагогічних наук завідувача відділенням сучасного танцю Московського губернського коледжу мистецтв досліджує проблеми формування професійно-педагогічної спрямованості у студентів хореографічних факультетів вишів культури і мистецтва. Вона створила авторську методичку впливу духовного потенціалу мистецтва на формування професійно-педагогічної спрямованості у студентів хореографічних факультетів вишів культури і мистецтва. Наукиня розробила педагогічні умови формування професійної спрямованості у студентів хореографічних факультетів які передбачають: 1) створення духовної атмосфери освітньо-виховного процесу; 2) освоєння художньо-теоретичних знань про види і жанри мистецтва, їх специфіці та взаємодії з хореографією; 3) здатність адекватного сприйняття художнього образу (ідеалу); 4) ціннісне ставлення до особистості художника-творця і шедеврів світового мистецтва; 5) використання особистого прикладу викладача в самоактуалізації і саморозвитку студентів; 6) здійснення художньо-творчої діяльності на шляху створення танцю; спроектована педагогічна модель ефективної організації формування професійної спрямованості студентів-хореографів засобами мистецтва, що представляє собою цілісну, універсальну систему становлення людської особистості, як гармонійний розвиток її загальної культури, духовно-морального та художньо-творчого потенціалу [253].

14. У своєму дослідженні доктор педагогічних наук, професор, завідувача кафедрою хореографії Тамбовського державного університету імені Г. Р. Державіна Юр'єва Марина Миколаївна підіймає проблему професійно-педагогічної взаємодії суб'єктів у процесі підготовки педагога-хореографа у виші [255], а також вивчає процес професійно-творчого становлення особистості студента-хореографа у вишах культури і мистецтва [256].

Формування хореографічно-педагогічної освіти в *Республіці Білорусь* (РБ), як країни пострадянського простору, становить особливий інтерес для історії педагогіки та компаративістики. На сучасному етапі в науковому просторі Республіки Білорусь актуалізуються проблема розвитку хореографічної освіти, вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів хореографії.

За останні роки зростає зацікавлення науковців до обґрунтування теоретичних та методичних засад хореографічної освіти. Дослідники вивчають естрадний танець у контексті хореографічного мистецтва Білорусі (Карчевська Н. В.) та європейський бальний танець у контексті білоруської культури (Бодунова І. І.), підіймають проблему формування моральної свідомості підлітків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського (Кагачевська Т. І.), визначають інтонаційно-тілесні контексти музичного виховання у педагогічному аспекті (Рева В. П.).

Аналіз низки реферованих дисертаційних досліджень сучасних вчених *України* дає змогу стверджувати, що найбільший внесок у наукову хореографічно-педагогічну думку зробили дослідники сфери теорії та методики професійної освіти, педагоги-компаративісти та викладачі кафедр хореографії педагогічних вишів (див. табл. 1.3.)

Таблиця 1.3.

Перелік основних дисертаційних досліджень у галузі хореографічної освіти в Україні

№	Рік	Автор	Назва	Місце захисту	Шифр
1	2002	О. Таранцева	Формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії засобами українського народного танцю	Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ	13.00.04
2	2007	О. Жиров	Розвиток української народної хореографії у мистецько-педагогічній спадщині та діяльності К.Василенка (50-90 роки ХХ ст.)	Полтавський національний педагогічний університет імені Володимира Короленка	13.00.01
3	2011	Т. Медвідь	Розвиток хореографічної культури національних меншин Херсонщини	Київський університет імені Грінченка	26.00.01

4	2008	Г. Ніколаї	Розвиток музично-педагогічної освіти в Польщі (XX століття)	Ін-т пед. освіти і освіти дорослих	13.00.01
5	2015	Т. Повалій	Модернізація хореографічної освіти в Республіці Польща	Сумський державний педагогічний університет	13.00.01
6	2013	О. Реброва	Теорія і методика формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова	13.00.02 13.00.04
7	2016	О. Пархоменко	Формування балетмейстерських умінь майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова	13.00.04
8	2009	Л. Андрощук	Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	13.00.04
9	2006	Т. Благова	Розвиток мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини (друга половина XIX – початок XX ст.)	Житомирський державний університет імені Івана Франка	13.00.01
10	2002	Н. Бугаєць	Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня	Харківський державний педагогічний університет	13.00.04

Розглянемо дисертаційні дослідження докладніше:

1. Кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Андрощук Людмила Михайлівна у 2009 році захистила дисертаційне дослідження «Формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії» за спеціальністю «13.00.04 – теорія і методика професійної освіти». Вчена визначає індивідуальний стиль діяльності як аспект розвитку творчої індивідуальності майбутнього вчителя хореографії [8], наводить класифікацію стилів діяльності педагога-хореографа, аналізує досвід упровадження педагогічної моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії [6], досліджує історичний аспект еволюції

суспільних вимог щодо індивідуальності педагога [9] тощо.

2. Кандидат педагогічних наук, доцент, кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Короленко Благова Т. О. у 2006 році захистила дисертацію «Розвиток мистецьких дисциплін у навчальних закладах Полтавщини (друга половина XIX – початок XX ст.)» за спеціальністю «13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки». У колі наукових інтересів Т. О. Благової – проблематика загальної і професійної хореографічної освіти в Україні на різних історичних етапах розвитку [19], питання модернізації фахової підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі вищої педагогічної освіти [18], а також формування педагогічної майстерності майбутніх учителів-хореографів у процесі фахової практичної підготовки [20]. Результати дослідницької діяльності представлено нею у 50 одноосібних публікаціях, з яких 38 – у фахових виданнях. Бере активну участь у всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях, семінарах. На Всеукраїнському конкурсі наукових і методичних праць з проблем педагогічної і мистецької освіти в 2010 р. отримала диплом I ступеня в номінації «Найкращий електронний посібник».

3. Бугаєць Наталія Анатоліївна доцент, кандидат педагогічних наук, професор, завідувача кафедрою хореографії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди у 2002 році захистила дисертацію «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів до роботи з сім'єю учня» за спеціальністю «13.00.04 – теорія і методика професійної освіти».

4. Жиров Олександр Анатолійович кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Короленко у 2008 році захистив дисертацію на тему «Розвиток української народної хореографії у мистецько-педагогічній спадщині та діяльності К. Василенка (50-90

роки ХХ ст.)» за спеціальністю «13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки». У колі наукових інтересів вченого є дослідження проблеми мистецької освіти, питання вдосконалення навчального процесу зі спортивних бальних танців. О.А. Жиров автор 41 наукової публікації, з яких 14 – у фахових виданнях. Науковець визначає педагогічні ідеї у творчій спадщині українських хореографів [74], вивчає особливості культурно-освітнього процесу в Україні на певному часовому проміжку історії [73], досліджує культурно історичні особливості становлення й розвитку хореографічного мистецтва різних країн світу, а саме Грузії [71], Іспанії [72] тощо.

5. Кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хореографії та художньої культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Куценко Сергій Володимирович у 2015 році захистив дисертаційне дослідження «Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю» [130]. Молодий науковець досліджує значення використання творчих завдань в процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії на заняттях народно-сценічного танцю [125], вплив естетичного виховання на формування творчого потенціалу студента-хореографа засобами народно-сценічного танцю [126], характеризує пізнавальні психічні процеси як складову формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореограф [127], визначає вплив позитивної мотивації майбутнього вчителя хореографії на процес формування його творчого потенціалу засобами народно-сценічного танцю [128].

6. Медвідь Тетяна Анатоліївна кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри хореографії Київського університету ім. Грінченка у 2011 році захистила дисертацію на тему «Розвиток хореографічної культури національних меншин Херсонщини» за спеціальністю «26.00.01- теорія,

історія культури» [145]. Вона досліджує хореографічне мистецтво як фактор творчої діяльності дитини [146], визначає значущість дисципліни «Історія хореографічного мистецтва» в системі підготовки майбутніх хореографів [142], досліджує вплив дослідницької діяльності майбутнього викладача-хореографа на формування компетенцій [141], визначає та пропонує шляхи вирішення проблем формування наукового досвіду у студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Хореографія» [144].

7. Доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри мистецької педагогіки та хореографії Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка Ніколаї Галина Юріївна здійснює свої наукові розвідки у сфері історії педагогіки та компаративістики. У 2008 році вчена захистила докторську дисертацію «Розвиток музично-педагогічної освіти в Польщі (XX століття)» за спеціальністю «13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки». До сфери її наукових інтересів входять: визначення методологічних засад інноваційного розвитку хореографічно-педагогічної освіти [160], предмету і теоретико-методологічних основ хореографічно-педагогічної компаративістики [162] та ін. Викладає курси – «Основи наукових досліджень», «Методологія та технологія наукових досліджень у галузі мистецької педагогіки», «Ритміка та музичний рух», «Основи хореографії з МВ», «Гра на музичному інструменті».

8. Повалій Тетяна Леонідівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецької педагогіки та хореографії Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка у 2015 році захистила дисертацію «Модернізація хореографічної освіти в Республіці Польща» за спеціальністю «13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки». Наукиня також вивчає аспекти підготовки хореографів у педагогічних університетах України [176], визначає методи згуртування

дитячого хореографічного колективу [177], аналізує науковий простір хореографічної освіти в Республіці Польща [178], схарактеризовує тенденції розвитку хореографічної освіти в Європі [180] та ін. Викладає курси – «ТМВ українського-народного танцю», «Теорія і методика викладання хореографічних дисциплін у ВШ», «ТМВ історико-побутового танцю», «Ритміка та музичний рух», «Основи хореографії з МВ».

9. Реброва О.Є. доктор педагогічних наук, професор, завідувача кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса) у 2013 році захистила докторську дисертацію «Теорія і методика формування художньо-ментального досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії» за спеціальністю «13.00.04 – теорія і методика професійної освіти». До сфери її наукових інтересів входять: визначення методологічних основ педагогічної ментальності у культурологічному та професійному аспектах [199], визначення актуальних аспектів підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін в умовах полікультурного середовища [198], визначення та характеристика полікультурних реалій підготовки майбутніх учителів художніх дисциплін [197].

10. Кандидат педагогічних наук Пархоменко Олександр Миколайович проводить своє наукове дослідження у сфері теорії та методики професійної освіти, так у 2016 році ним було захищено дисертацію «Формування балетмейстерських умінь майбутніх учителів хореографії у процесі фахової підготовки» відповідної спеціальності. До наукових доробок вченого можна віднести дослідження проблем балетмейстерської підготовки майбутніх педагогів-хореографів [168], визначення структури діяльності балетмейстера-педагога у різножанрових хореографічних колективах [169], та сутності поняття «балетмейстерські

вміння» та їх компонентна структура в діяльності майбутніх педагогів-хореографів [170], теоретичне обґрунтування критеріїв і показників сформованості балетмейстерських умінь майбутніх педагогів-хореографів [171] та ін.

11. Заслужений працівник культури України, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка Таранцева Олена Олександрівна у 2002 році захистила дисертацію «Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю» [228] за спеціальністю «13.00.04 – теорія і методика професійної освіти». Також вчена визначає класичний танець як основу хореографічної підготовки майбутніх учителів [227], визначає та характеризує історичні передумови розвитку національної народно-сценічної хореографії [226] та ін.

Сьогодні вирішенням проблем підготовки майбутнього вчителя хореографії займаються викладачі, кандидати та доктори педагогічних наук і мистецтвознавства, доценти хореографічних відділень вишів *Республіки Білорусь*.

Кандидат мистецтвознавства, доцент декан факультету традиційної білоруської культури і сучасного мистецтва Білоруського державного університету культури та мистецтв Карчевська Наталія Володимирівна у 2006 році захистила дисертацію «Естрадний танець у контексті хореографічного мистецтва Білорусі» [99]. Вчена визначила специфіку та типологічні ознаки естрадного танцю як різновиди хореографічного мистецтва; запропонувала критерії диференціації та типізації жанрів естрадного танцю та провела їх класифікацію. Карчевська Н. В. виявила тенденції розвитку естрадного танцю на сучасному етапі, визначила найбільш перспективні напрямки його (естрадного танцю) подальшої еволюції і запропонувала шляхи оптимізації художньої практики [100]. Когачевська Н. В. зазначає, що найважливішими

чинниками, які зумовлюють розвиток естрадної хореографії на сучасному етапі, стають: державна політика, спрямована на підтримку вітчизняної естради, а також формування та удосконалення системи професійної освіти в цій області. Забезпечення тісної взаємодії цієї системи і естрадної практики значно покращує якість виконавської, балетмейстерського і педагогічної майстерності в сфері естрадної хореографії. Учена обґрунтовує перспективи розвитку естрадного танцю Білорусі, які вбачаються в поглибленні і посиленні його національної своєрідності. У зв'язку з цим важливо звернути увагу на активізацію інтересу балетмейстерів до створення хореографічних творів для виконання на естраді, підготовку нової глядацької аудиторії, а також на вивчення і запозичення кращого світового досвіду. Значні резерви розвитку естрадного танцю полягають у творчому впровадженні в концертну практику жанрів, які не поширені в Білорусі (танець у мюзиклі і танець у мюзик-холі), а також в активізації науково-теоретичних досліджень в області естрадної хореографії. Наукиня є автором монографії «Естрадний танець в Білорусі». Сферою її наукових інтересів є історія і теорія хореографічного мистецтва, компаративне мистецтвознавство.

Кандидат культурології Бодунова Ірина Іосифівна у 2015 році захистила дисертацію «Європейський бальний танець у контексті білоруської культури» [23], виявила основні періоди рецепції і трансформації європейського бального танцю в білоруську культуру та визначити актуальні форми практичного використання європейського бального танцю в культурному просторі Республіки Білорусь. Викладає такі навчальні дисципліни: «Історико-побутовий і бальний танець», «Класичний танець», «Хореографічний тренаж класичного танцю», «Методика викладання спеціальних хореографічних дисциплін», «Вступ до спеціальності».

На базі Білоруського державного університету культури та мистецтв здійснює педагогічну і творчу діяльність кандидат філологічних наук, доцент зі спеціальності «Мистецтво» Гутковська Світлана В'ячеславівна. У 1994 році захистила дисертацію зі спеціальності 10.01.09 – фольклористика на тему «Народна танцювальна культура Білоруського Подніпров'я». Працює в університеті з 1982 року, викладає дисципліни: «Мистецтво балетмейстера», «Хореографічний ансамбль» та «Методика викладання спецдисциплін». Є художнім керівником курсу (напряму спеціальності «народний танець»).

Чурко Юлія Михайлівна доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв Республіки Білорусь, лауреат Державної премії Республіки Білорусь. У 1964 році захистила кандидатську дисертацію «Національний балет на білоруській сцені», а у 1972 році «Хореографічне мистецтво Білорусі: (основні етапи і проблеми розвитку)» [252]. Автор монографій: «Білоруський балет» (1966 р.), «Білоруський сценічний танець» (1969 р.), «Білоруський народний танець» (1972 р.), «Білоруський балетний театр» (1983 р.), «Білоруський балет в особах» (1988 р.), «Білоруський хореографічний фольклор» (1990 р.), «Лінія, що йде в нескінченність» (1999 р.), «Білоруський хореографічний фольклор: традиції і сучасність» (2016 р.). Вийшли друком дослідження «Білоруський народний танець», «Запрошуємо в хоровод», «Хореографія в дзеркалі критики», понад 200 наукових і науково-популярних статей в білоруській і зарубіжній періодиці, книг художньої прози.

На базі Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (БДПУ) на факультеті естетичної освіти здійснює свою наукову діяльність кандидат педагогічних наук, доцент Алла Борисівна Ніжнікова. Сферою її наукових інтересів є формування співочої культури вчителя музики в процесі професійної підготовки у вищій школі, науково-методичні основи

вокального навчання школярів. До сфери наукових інтересів кандидата педагогічних наук, доцента Тішкевич Лони Едуардівни відносяться дослідження проблем розвитку художнього смаку студентів у процесі вивчення музично-виконавських дисциплін, вчена здійснює діагностику сформованості художнього смаку майбутніх учителів музики.

Викладачі кафедри музично-педагогічної освіти Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка кандидати педагогічних наук, доценти Богданова Т. С., Ковальов О. І., Мацієвська С. В., Полякова Є. С. та кандидат мистецтвознавства Черняк В. А. проводять свої наукові пошуки у сфері теорії і методики навчання та виховання (музика), загальної педагогіки та історії педагогіки, теорії та методики професійної освіти, музичного мистецтва.

На базі Могильовського державного університету імені А. А. Кулешова на факультеті початкової та музичної освіти діє кафедра музичного виховання та хореографії. Завідуючим кафедрою є кандидат педагогічних наук, доцент, відмінник освіти та культури Республіки Білорусь Рева Валентин Павлович. У 1985 році вчений захистив дисертацію «Естетичне виховання старшокласників засобами ліричної музики на факультативних заняттях з музичного мистецтва», у 2013 році вийшла друком монографія «Інтонаційно-тілесні контексти музичного сприйняття (педагогічний аспект)» [201].

Кандидат педагогічних наук, доцент Когачевська Тетяна Іванівна досліджує проблему формування моральної свідомості підлітків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського. Викладає такі навчальні дисципліни: «Теорія і практика спеціальної освіти», «Соціально-культурна діяльність», «Практикум з музики». Стає очевидним, що дослідження науково-педагогічних працівників кафедри стосуються переважно проблем

музично-естетичної освіти, а питання хореографічної підготовки вчителів розглядаються лише в контексті спеціальної освіти та соціокультурної діяльності.

Аналіз низки реферованих дисертаційних досліджень сучасних вчених *Республіки Казахстан* дає змогу стверджувати, що найбільший внесок у наукову хореографічно-педагогічну думку зробили дослідники сфери теорії та методики професійної освіти та викладачі кафедр хореографії (див. табл. 1.4.)

Таблиця 1.4.

**Перелік основних дисертаційних досліджень
у галузі хореографічної освіти
в Республіці Казахстан**

№	Рік	Автор	Назва	Місце захисту	Шифр
1	2001	Кульбекова Айгуль Кенесовна	Теорія та методика викладання казахського народного танцю у вишах культури та мистецтв	Казахський національний університет мистецтв	13.00.08
2	2009	Кульбекова Айгуль Кенесовна	Формування професійної майстерності хореографів у вишах культури та мистецтв Казахстану: системний підхід	Казахський національний університет мистецтв	13.00.05
3	2008	Лора Максutowна Нарикбаєва	Теорія та методика професійної освіти	Казахський національний педагогічний університет імені Абая	13.00.08

Розглянемо їх докладніше:

1. Так, у 2001 році Кульбекова Айгуль Кенесовна – доктор педагогічних наук, професор кафедри хореографії Казахського національного університету мистецтв (РК) – захистила кандидатську дисертацію «Теорія та методика викладання казахського народного танцю у вишах культури та мистецтв» за спеціальністю 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти». Вчена виявила генезис казахської етнографії та основні етапи її розвитку; провела класифікацію етапів розвитку казахського народного танцю; розкрила художньо-естетичну специфіку казахського танцю, як провідного компонента народно-

художньої культури; охарактеризувала сучасні тенденції розвитку казахського народного танцю; розробила практичні рекомендації для вдосконалення, ефективності викладання казахського народного танцю для вишів культури та мистецтв. Айгуль Кенесовна зазначає, що навчання казахському народному танцю на високій професійній основі в вузах культури і мистецтв стане можливим при комплексному підході, систематизації термінологічного апарату з теорії та методики викладання цього курсу; перспективи розвитку і вдосконалення казахського народного танцю припускають впровадження інноваційних педагогічних технологій у навчально-творчий процес, вільний вибір їх відповідно до цілей, можливостей та умов взаємопов'язаної діяльності педагога і студента вишу культури і мистецтв [121].

До наукових доробок А. К. Кульбекової (РК) також увійшла докторська дисертація за спеціальністю 13.00.05 – «Теорія, методика і організація соціально-культурної діяльності» на тему «Формування професійної майстерності хореографів у вишах культури та мистецтв Казахстан: системний підхід» (2009 рік). Вчена виявила значення міжпредметних зв'язків у навчально-творчому процесі як складової системного підходу до формування професійної майстерності хореографів; обґрунтувала ефективність взаємодії навчально-творчого та культурно-дозвілєвого процесів при формуванні професійної майстерності хореографів; визначила критерії оцінки виконавської майстерності хореографів з казахського танцю у вишах і установах культури і мистецтв Республіки Казахстан. Наукиня розробляє методичні рекомендації щодо ведення уроків танцю в загальноосвітніх школах [120]; схарактеризовує теоретичні основи функціонування казахського народного танцю: проблеми і перспективи [123]; досліджує казахський танець у системі етнохудожньої культури [118]; розкриває проблеми і перспективи розвитку хореографічного

мистецтва в Західно-Казахстанській області та ін.

2. До сфери наукових інтересів Лори Максutowни Нарикбаєвої – доктора педагогічних наук, професора, завідувачки кафедри музичної освіти та хореографії Казахського національного педагогічного університету імені Абая (РК) входять проблеми розвитку професійної обдарованості майбутнього спеціаліста у вищій педагогічній школі. У рамках дисертаційного дослідження (2008 рік) за спеціальністю 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти» було розроблено практичні основи підготовки майбутнього вчителя до роботи з обдарованими дітьми; обґрунтовано основи нового наукового напрямку в педагогіці і психології вищої школи – «професійна обдарованість майбутнього фахівця»; запропоновано концептуально-педагогічний підхід до розвитку професійної обдарованості майбутнього педагога. Опубліковано понад 100 наукових праць, у тому числі: монографії «Робота вчителя з обдарованими дітьми», «Теорія і технологія розвитку професійної обдарованості майбутнього фахівця у вищій педагогічній школі», «Формування інтелектуального потенціалу нації в умовах вищої школи» (у складі авторського колективу); Проект концепції «Обдарований студент: пошук, розвиток і підтримка (Комплексна програма пошуку, розвитку і підтримки обдарованих студентів вишів у Республіці Казахстан); Проект концепції «Формування інтелектуального потенціалу нації в системі безперервної освіти (у складі авторського колективу КазНПУ ім. Абая); навчальний посібник «Саморозвиток неакадемічних форм інтелекту майбутнього педагога»; навчально-методичні посібники: «Підготовка майбутнього вчителя до роботи з обдарованими дітьми», «Введення в педагогічну професію», «Історія педагогіки, соціальної педагогіки та самопізнання», «Соціальна педагогіка», «Педагогічний менеджмент», «Психолого-педагогічна діагностика особистості учня», «Методика виховної роботи», а також програми педагогічних

практик для спеціальностей «Педагогіка і психологія», «Соціальна педагогіка та самопізнання».

3. Мурзабаєва Гульбані Любаєвна завідує кафедрою «Хореографія» та академічний доцент Кизилординського державного університету ім. Коркита-Ата, є автором навчально-методичного видання «Казахський сценічний танець», беззмінний керівник і головний балетмейстер танцювального ансамблю «Томіріс». Ця вчена стояла у витоків впровадження казахського народного танцю як самостійної дисципліни вишу: «Коли я тільки прийшла в КДУ, казахський танець вперше став самостійним предметом, відокремленим від циклу «Народний сценічний танець». Тепер у програмі навчання є теорія і методика викладання казахського танцю, окремо вивчаються композиція казахського танцю, спадщина казахської хореографії. Проводиться безліч танцювальних конкурсів, в яких перша постановка – спадщина казахського танцю».

4. Кандидат мистецтвознавства Західно-казахстанського державного університету ім. Махамбета Утемісова Айталієва арлигаш Дайиргалізи досліджує розвиток національних танцювальних творів Західного Казахстану, охарактеризовує процес формування художніх смаків дитини на основі національного танцювального мистецтва, визначає вплив хореографічного мистецтва на педагогічну культуру студента-хореографа. Наукиня визначає інноваційну освітню технологію провідною в навчанні мистецтву хореографії.

Аналіз обраних авторефератів дисертацій сучасних науковців Російської Федерації дає змогу систематизувати праці за напрямками на декілька груп – культурологічні, соціологічні, психологічні, педагогічні:

➤ провідні культурологи О. Г. Бурнаєв та І. В. Радченко досліджують танцювально-пластичну культуру та особливості формування етнокультурної компетентності студентської молоді засобами хореографії;

➤ соціологи Є. П. Криміна та А. Б. Череднякова вирішують проблеми формування іміджу майбутнього викладача-хореографа та його подальшої соціалізації;

➤ психологи О. І. Борисов та Л. А. Телегіна проводять своє дослідження у сфері педагогічної психології;

➤ педагоги Н. Ю. Шумакова, М. В. Катренко, І. С. Бушенева розглядають проблеми хореографічної освіти в контексті фізичного виховання; Л. М. Сляднева та А. О. Сляднів розглядають хореографію з позицій антропологічного підходу; Л. Л. Васькова, О. О. Кабурнеєва, Т. І. Калашникова та Н. Ю. Шумакова – з позицій компаративістики; найбільший масив дисертацій зі спеціальності «13.00.08 – Теорія та методика професійної освіти».

В Україні активізуються дослідження в новій галузі педагогічної освіти, а саме – хореографічно-педагогічній. Вчені теоретично обґрунтовують концепції хореографічно-педагогічної освіти (Ніколаї Г.Ю., Реброва О.Є.), вивчають аспекти підготовки конкурентоспроможних фахівців учителів хореографії (Андрощук Л.М., Куценко С.В., Таранцева О.О., Пархоменко О.М.), здійснюють порівняльний аналіз хореографічної освіти в Україні та світі (Повалій Т.Л., Солощенко В.М.) та ін.

Вища школа в Республіці Білорусь є основою для розвитку наукової хореографічної думки. Саме на базі Білоруського державного університету культури та мистецтв, Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка та Могилевського державного університету імені А. А. Кулешова здійснюють свою діяльність вчені, які проводять дослідження в сфері наукового хореографічного простору.

Науковці Білорусі визначають специфіку та типологічні ознаки естрадного танцю як різновиди хореографічного мистецтва та виявляють тенденції розвитку естрадного танцю на сучасному етапі (Крчевська Н. В.); виявляють основні періоди рецепції і

трансформації європейського бального танцю в білоруську культуру та визначають актуальні форми практичного використання європейського бального танцю в культурному просторі Республіки Білорусь (Бодунова І.І.); вивчають народну танцювальну культуру Білоруського Подніпров'я (Гудковська С.В.); визначають педагогічний аспект інтонаційно-тілесних контекстів музичного сприйняття (Рева В.П.) та ін.

На шляху подальшого розвитку науково-освітньої галузі Республіки Білорусь актуальними вбачаються такі проблеми:

➤ розвиток хореографічно-педагогічної науки шляхом плекання національно свідомих науковців, надання достойного фінансування та матеріально-технічних умов їхнім дослідженням;

➤ проведення політики омолодження наукових кадрів, сприяння молоді у здобутті наукових ступенів і вчених звань шляхом відкриття магістратур задля формування їхньої науково-педагогічної та науково-дослідної компетентності, що надавало би право на навчання в аспірантурі.

У свою чергу науковці в Республіці Казахстан виявляють генезис казахської етнографії та основні етапи її розвитку; розкривають художньо-естетичну специфіку казахського танцю, розробляють практичні рекомендації для вдосконалення, ефективності викладання казахського народного танцю для вишів культури та мистецтв; обґрунтовують ефективність взаємодії навчально-творчого та культурно-дозвілєвого процесів при формуванні професійної майстерності хореографів; визначають критерії оцінки виконавської майстерності хореографів з казахського танцю у вишах і установах культури і мистецтв; обґрунтовують основи нового наукового напрямку в педагогіці і психології вищої школи – «професійна обдарованість майбутнього фахівця». Проведений аналіз

підтверджує високий інтерес дослідників до особливостей підготовки майбутніх учителів-хореографів у вищих навчальних закладах та спонукає до подальших наукових розвідок.

1.3. Діяльність танцювальних ансамблів у сфері хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору

На базі педагогічних і класичних університетів в країнах пострадянського простору створюються танцювальні ансамблі, для яких властиве опанування студентською молоддю національними традиціями, сакраментальними (для певної місцевості) рухами й звичками тощо. У колективах беруть участь майбутні фізики, математики, інформатики, правознавці, менеджери, економісти, історики, філологи, педагоги, психологи, соціологи і т.п. Деякі з них у процесі участі здобувають додаткову кваліфікацію вчителя танцю, що можуть пізніше використовувати в професійній діяльності.

Концепція діяльності студентського руху сприяла розвитку самоврядування. У навчальних закладах почали діяти ради студентів, ради гуртожитків, під егідою самоврядування створювалися студентські ансамблі, театри та студії. А пізніше почали організовуватися студентські ради факультетів, що обиралися на основі загальновиборчого права. Через кілька років у всіх навчальних закладах працювали десятки рад, зборів, товариств, клубів, які давали гарантію самостійності і незалежності від адміністрації, а також мали певну фінансово-матеріальну базу. Початок бурхливому розвитку самоврядування дали положення, а саме: вибір органів самоврядування із самих низів за принципами демократії.

Розвиток хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору полягає в появі нової модної тенденції. Створюються ансамблі народного (прилучають

до танців різних народів), сучасного (опановують хореографії різних стилів), бального танцю (включають вивчення європейської та латиноамериканської програми) та альтернативної хореографії (поєднують різні сучасні танцювальні напрямлення).

Танцювальні ансамблі є організаторами свят та беруть участь у культурно-мистецьких заходах, семінарах, проектах, конкурсах та фестивалях на міському й міжнародному рівнях. До видатних досягнень належить також запис компакт-дисків з танцями різних народів та регіонів.

Розглянемо діяльність танцювальних ансамблів на прикладі обраних вищих навчальних закладів у яких здійснюється хореографічно-педагогічна освіта, а саме: Могильовського державного університету імені А. А. Кулешова (м. Могильов), Південно-Казахстанського державного університету імені М. Ауезова (м. Шимкент), Тамбовського державного педагогічного університету імені Г.Р. Державіна (м. Тамбов), Волгоградського державного соціально-педагогічного університету (м. Волгоград), Уральського державного педагогічного університету (м. Єкатеринбург) та Алтайського державного інституту культури (м. Барнаул).

1. Могильовський державний університет імені А. А. Кулешова (м. Могильов).

У 1998 році у межах університету був створений хореографічний ансамбль «Терниця», художнім керівником якого є доцент Г. Ш. Квастіані. У репертуарі ансамблю – білоруські, російські, сучасні композиції, танці народів світу. Ансамбль є лауреатом республіканського конкурсу «Студентська весна – 2000»; лауреатом республіканського конкурсу студентів вищих навчальних закладів «Арт-Вакація» 2003, 2004, 2012, 2014 років – Мінськ; Дипломантом міжнародного фестивалю «Сожскі карагод» 2006 – Гомель (Білорусь). За видатні досягнення в розвиток культури студентів, популяризацію традицій народного танцю колектив отримав Почесну Грамоту Меморіалу

А. Е. Обранта в честь артистів юного покоління обложеного Ленінграда 1942-1945 рр. (2006); Грамоту Міністерства оборони Республіки Білорусь за активну роботу з патріотичного виховання особового складу Збройних Сил Республіки Білорусь (2004) [150].

2. Південно-Казахстанський державний університет імені М. Ауезова (м. Шимкент).

У 1989 році при кафедрі хореографії був створений ансамбль народного танцю «Қаракөз», до якого увійшли студенти та молоді фахівці. У репертуарі ансамблю – танці народів світу, класичні, сучасні та спортивно-бальні танці. Сьогодні можна стверджувати, що даний ансамбль є справжньою творчою лабораторією кафедри та візитною карткою всього університету.

Лауреати, номінанти і володарі призових місць ряду престижних республіканських і міжнародних фестивалів творчої молоді, незмінні учасники різноманітних конкурсів і свят, учасники Всесвітнього Курултаю в місті Туркестані, члени ансамблю танцю «Қаракөз» вписали та продовжують вписувати найяскравіші рядки в літопис університету. У 2009 році в складі артистів університету на запрошення посольства Республіки Казахстану в Росії ансамбль танцю «Қаракөз» побував з концертною програмою в Москві під час урочистостей до Дня Незалежності Республіки Казахстан. Виступи студентів настільки сподобалися московським глядачам, що в 2010 році вони знову були запрошені посольством на святкування Науриза [254].

3. Тамбовський державний педагогічний університет імені Г. Р. Державіна (м. Тамбов)

Під керівництвом М. М. Юр'євої в Тамбовському університеті був створений театр танцю «Овація», який неодноразово ставав лауреатом і дипломантом фестивалів і конкурсів: міжнародного конкурсу танцю «Сузір'я Орла» (2008), міжрегіонального фестивалю балетмейстерів «У вихорі танцю» (Тамбов, 1995, 2002), Всеросійського

фестивалю «Студентська весна» (Казань, Волгоград), міського та обласного фестивалю «Студентська весна» (2002-2008), міжрегіонального конкурсу виконавської майстерності «Танці на даху» (Липецьк, 2002-2007), а також володарем «Гран-прі» Міжнародного фестивалю «студентський меридіан» (Белгород, 2003), Міжнародного фестивалю дизайну та моди (Москва 2005), Всеросійського фестивалю, присвяченого 60-річчю Перемоги (Смоленськ, 2005), міжрегіонального конкурсу балетмейстерів «Данс-Дизайн» (Липецьк, 2008), Всеросійського фестивалю сучасного танцю «Вікторія Данс» (Тамбов, 2010), Міжнародного телевізійного танцювального конгресу «Танці.ru» (Белгород, 2011), Міжнародного фестивалю хореографічного мистецтва «Антре» (Белгород, 2011) та ін. [223]

4. Волгоградський державний соціально-педагогічний університет (м. Волгоград)

Ансамбль танцю «Феєрія» працює в університеті з 2014 року. У складі ансамблю студенти Інституту художньої освіти – майбутні педагоги-хореографи. Репертуар колективу відрізняється різноманітністю хореографічних композицій різних танцювальних стилів (народно-сценічний, сучасний, естрадний танець, альтернативна хореографія та ін). Керівництво ансамблем здійснює Долгополова Людмила Олександрівна – старший викладач кафедри вокально-хорової та хореографічної освіти.

Ансамбль танцю «Феєрія» є активним учасником заходів, організованих на базі ВГСПУ, а також гідно представляє виш на фестивалях-конкурсах творчої молоді в номінації «Хореографічне мистецтво». За три роки існування скарбничка ансамблю поповнилася дипломами Лауреата I і II ступеня Міжнародних, Всеукраїнських та Міжрегіональних конкурсів хореографічного мистецтва, що є яскравим доказом професійного зростання колективу [38].

5. Уральський державний педагогічний університет (м. Єкатеринбург)

На базі педагогічного університету в Єкатеринбурзі працює танцювальна студія «Хіп-хоп» (два рівня освоєння – базовий та професійний), яка проводить уроки танців для дівчат і юнаків. У процесі майстер-класів студенти вивчають базові рухи, техніки, танцювальні зв'язки і комбінації, відбувається вивчення основ сучасної хореографії, contemporary, вивчення внутрішнього я через танець. Навчання хіп-хопу включає в себе освоєння рухів з різних стилів, тому що сучасний Нір-гор дуже багатогранний. У процесі навчання викладачі намагаються розвинути не тільки пластику, координацію, почуття ритму, а й творчі здібності учнів. У цьому танці немає обмежень – тільки прояв своєї оригінальності. Це відмінна можливість для самовираження і самоствердження. Кращі учасники представлених напрямків запрошуються до чинних колективів «Регіон66», «MONUMENT» [241].

Метою навчання є опанування технікою Хіп-Хоп Танцю, залучення студентів до танцювальної молодіжної культури, розвиток хореографічних здібностей студентів. Завданнями навчання стали: знайомство з даною культурою (з історією, стилями); розучування основних та базових рухів; виступи на різних заходах і змаганнях (різного рівня).

Досягнення учасників студії за останні 2 роки [241]:

- II місце – Хіп-хоп команда «Регіон – 66» в номінації «Малі форми. Дорослі» – Всеросійський «Meteorite dance festival» (Челябінськ), 2015 рік;
- I місце – Хіп-хоп команда «Регіон – 66» – номінація «Фрістайл – ансамбль» – Фестиваль студентської творчості «Уральская студентська весна», 2015 рік;
- I місце – Команда «Регіон – 66» – номінація «Фрістайл – малі форми» – Фестиваль студентської творчості «Уральская студентська весна», 2015 рік;

- I місце – Хіп-хоп команда «Реґіон – 66» в дисципліні Хіп-хоп – Універсіада – 2015 серед команд ВНЗ Свердловської області з фітнес-аеробіки, 2015 рік;
- I місце – Хіп-хоп команда «Реґіон – 66» « Фрістайл. Малі форми» – Всеросійський фестиваль студентської творчості «Російська студентська весна» (м. Владивосток), 2015 рік;
- I місце – Колектив сучасного танцю «MONUMENT» – Номінація «Contemporary» – Всеросійський хореографічний фестиваль-конкурс «Контур», 2016 рік.

6. Алтайський державний інститут культури (м. Барнаул)

Одними з найпотужніших танцювальних осередків Росії став Алтайський державний інститут культури, на базі якого створено три ансамблі танцю. Коротко розглянемо творчу діяльність кожного з них.

Ансамбль танцю «Сибір», заснований в 1975 р., Лауреат всесоюзних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів, учасник культурних програм в Аргентині, В'єтнамі, Греції, Німеччини, Іспанії, Єгипті. Він є мобільним творчим колективом із студентів різних курсів. Учасники ансамблю активно беруть участь в заходах міста і краю, в Росії та за кордоном. Керівниками ансамблю є Заслужений працівник культури РФ, доцент Г.П. Молявко та педагог-репетитор старший викладач кафедри хореографії І.Л. Мусухранов.

Ансамбль бального танцю «Фокстрот», заснований у 1994 р, на протязі свого існування веде активну творчу діяльність по пропаганді кафедри та вишу, популяризації бального танцю. Щорічно ансамбль бере участь у звітних концертах факультету, а також в міських і крайових концертних програмах. За час роботи ансамбль неодноразово ставав лауреатом хореографічних фестивалів і конкурсів. Керівником ансамблю є кандидат педагогічних наук, доцент С.Н.Темлянцевой.

Ансамбль сучасного танцю «Верес», заснований в 2006 р, лауреат міжнародних і всеукраїнських фестивалів. Він є унікальним, який не має в краї аналогів художній колектив, який одночасно виступає в якості експериментального майданчика в розвитку сучасних напрямків хореографії, її театралізації, в той же час навчально-творчою лабораторією та концертним колективом. Керівником ансамблю є доцент О.Н. Вернигори.

Таким чином, аналіз динаміки розвитку й становлення хореографічно-педагогічної освіти показав, що виникнення ансамблевих форм в країнах пострадянського простору зумовило появу нового жанру хореографічного мистецтва, яке базувалося на танцювальному фольклорі, танцювальних стилях тощо. Його яскравими виразниками стали танцювальні ансамблі, театри та студії, які вивели хореографію на міжнародний рівень, а їх кращі театралізовані постановки стали національним надбанням, набувши театральних форм і видовищності.

РОЗДІЛ 2.

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ОБРАНИХ КРАЇНАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

2.1. Структурно-змістовий аспект розвитку хореографічно-педагогічної освіти в східноєвропейських країнах пострадянського простору

Сьогодні в умовах економічних і соціальних змін виникає гостра потреба суспільства в моральних, творчих особистостях, які мають високий рівень професійної культури. Засобом забезпечення цього виступає хореографічно-педагогічна освіта, яка з'являється на пострадянському просторі переважно в 90-х роках ХХ століття. Пострадянський простір є особливою соціальною та політичною реальністю, суперечлива цілісність якого зумовлена спільним історичним розвитком країн у межах СРСР. Аналіз міністерських документів і сайтів вищих навчальних закладів у країнах пострадянського простору дає змогу стверджувати, що в Республіках Білорусь, Молдова, а також в Україні діють педагогічні виші, які здійснюють підготовку вчителів-хореографів.

Аналіз феномену хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору дає змогу стверджувати, що вона активно розвивається в східноєвропейській групі держав (Республіка Білорусь, Республіка Молдова та Україна). У Республіці Білорусь та Республіці Молдова хореографічно-педагогічна освіта здійснюється у столицях (м. Мінськ, м. Кишинів) та найбільших містах (м. Могільов). В Україні підготовка майбутніх учителів-хореографів здійснюється у близько двадцяти вишах, майже в кожному

обласному центрі (див. табл. 2.1.).

У Республіці Білорусь (РБ) загальним законом, що обґрунтовує структуру розвитку вищої освіти в РБ є Кодекс Республіки Білорусь «Про освіту» від 13 січня 2011 р. № 243-З [111], Державна програма розвитку вищої освіти на 2011-2015 рр. від 01.07.2011 р. № 893 [52] та Державна програма «Освіта та політика молоді» на 2016-2020 рр. від 05.04.2016 [51]. У свою чергу, законодавство України про вищу освіту базується на Конституції України та складається з законів України «Про освіту» [80], «Про наукову та науково-технічну діяльність» [79], «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. №2984-III [78].

У теорії й практиці хореографічно-педагогічної освіти дослідження були проведені сучасними науковцями Республіки Білорусь: мистецтвознавцями – Карчевською Н. В., Чурко Ю. М.; педагогами – Ревою В. П., Голешевичем Б. О., Когачевською Т. І., Тішкевич І. Е.; культурологами – Бодуновою І. І. та ін. За останні роки зростає зацікавлення науковців до обґрунтування теоретичних та методичних засад хореографічної освіти. Дослідники вивчають естрадний танець у контексті хореографічного мистецтва Білорусі (Карчевська Н. В.) та європейський бальний танець у контексті білоруської культури (Бодунова І. І.), підіймають проблему формування моральної свідомості підлітків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського (Кагачевська Т. І.), визначають інтонаційно-тілесні контексти музичного виховання у педагогічному аспекті (Рева В. П.).

У Республіці Білорусь хореографічно-педагогічна підготовка здійснюється на базі двох вишів – Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка (м. Мінськ) і Могильовського державного університету ім. А. А. Кулешова (м. Могильов). Ці навчальні заклади випускають фахівців першого ступеня вищої освіти, за наступними спеціальностями: 1-03 01 07 – «Музичне мистецтво, ритміка і хореографія», надається кваліфікація педагог-

музикант, учитель; 1-17 02 01 – «Хореографічне мистецтво» (за напрямом), підготовка магістрів не проводиться.

Таблиця 2.1.

Структура хореографічно-педагогічної освіти в східноєвропейських країнах пострадянського простору

Назва навчальних закладів	Структурні підрозділи	Спеціальність	Кваліфікація
Республіка Білорусь			
Білоруський державний педагогічний університет імені Максима Танка (м. Мінськ)	факультет естетичної освіти, кафедра музично-педагогічної освіти, кафедра теорії і методики викладання мистецтва	Музичне мистецтво, ритміка і хореографія	педагог-музикант, учитель
Могильовський державний університет імені А. А. Кулешова (м. Могильов)	факультет початкової і музичної освіти, кафедра музичного виховання і хореографії	Музичне мистецтво, ритміка і хореографія, Хореографічне мистецтво	артист народного танцю, балетмейстер
Республіка Молдова			
Кишинівського державного педагогічного університету ім. Іон Крянге (м. Кишинів)	педагогічний факультет, кафедра теорії та методики початкової освіти	Сучасний та спортивний танець; Класичний та популярний танець.	
Україна			
Бердянський державний педагогічний університет (м. Бердянськ)	Факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Кафедра теорії і методики навчання мистецьких дисциплін	Середня освіта (Хореографія)	керівник хореографічного гуртка, вчитель хореографії
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (м. Дрогобич)	Факультет початкової та мистецької освіти, Кафедра культурології та мистецької освіти	Хореографія, Початкова освіта. спеціалізація: Хореографія	учитель початкових класів і хореографії
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені В. Винниченка (м. Кропивницький)	Мистецький факультет, хореографічне відділення, кафедра хореографічних дисциплін	Хореографія	учитель хореографіч. дисциплін, керівник танцювальних гуртків, викладач хореографії

Криворізький державний педагогічний університет (м. Кривий Ріг)	Факультет мистецтв, Музично-хореографічне відділення, кафедра музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки	Хореографія	керівник хореографічного гуртка, балетмейстер, вчитель хореографії
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь)	Навчально-науковий інститут соціально-педагогічної та мистецької освіти, кафедра теорії і методики музичної освіти та хореографії	Хореографія	керівник хореографічного гуртка, вчитель хореографії, балетмейстер
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (м. Київ)	Факультет мистецтв імені Анатолія Авдієвського, кафедра хореографії	Хореографія	балетмейстер-викладач, вчитель хореографії та художньої культури
Ніжинський державний університет імені М. Гоголя (м. Ніжин)	Факультет культури і мистецтв, кафедра музичної педагогіки та хореографії	Хореографія	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми)	Навчально-науковий інститут культури і мистецтв, кафедра мистецької педагогіки та хореографії	Хореографія, Середня освіта (Хореографія)	керівник хореографічного гуртка позашкільних навчальних закладів та початкових класів, викладач хореографічних дисциплін
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Короленко (м. Полтава)	Психолого-педагогічний факультет, кафедра хореографії	Хореографія, Середня освіта (Хореографія)	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін
Державна установа «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса)	Факультет музичної та хореографічної освіти, кафедра музичного мистецтва і хореографії	Хореографія, Середня освіта (Хореографія)	керівник хореографічного гуртка, вчитель хореографії
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (м. Харків)	Факультет мистецтв, кафедра хореографії	Хореографія, Середня освіта (Хореографія)	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін, балетмейстер

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань)	Факультет мистецтв, кафедра хореографії та художньої культури	Хореографія, Середня освіта (Хореографія)	вчитель хореографії; викладач хореографічних дисциплін
Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)	Інститут мистецтв, кафедра хореографії	Хореографія	хореограф, артист хореографічного ансамблю, балетмейстер, викладач фахових дисциплін
Житомирський державний університет імені Івана Франка (м. Житомир)	Навчально-науковий інститут педагогіки, кафедра мистецьких дисциплін і методик навчання	Середня освіта (Хореографія)	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін, балетмейстер
Луганський національний університет імені Шевченка (м. Луганськ)	Навчально-науковий інститут культури і мистецтв, кафедра музичного мистецтва і хореографії	Хореографія	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін, балетмейстер
Львівський національний університет імені Івана Франка (м. Львів)	Факультет культури і мистецтв, кафедра режисури та хореографії	Хореографія	Вчитель хореографічних дисциплін. Хореограф. Викладач хореографічних дисциплін.
ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)	Навчально-науковий Інститут мистецтв, кафедра сценічного мистецтва і хореографії	Хореографія	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін
Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне)	Інститут мистецтв, музично-педагогічний факультет, кафедра хореографії	Хореографія	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)	Факультет культури і мистецтв, кафедра культурології та хореографічного мистецтва	Хореографія	вчитель хореографії, хореограф, викладач хореографічних дисциплін
Херсонський державний університет (м. Херсон)	Факультет культури та мистецтв, кафедра хореографічного мистецтва	Хореографія	вчитель хореографії, викладач хореографічних дисциплін
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (м. Хмельницький)	Факультет мистецтв, кафедра хореографічних дисциплін	Хореографія	учитель хореографії

У змісті навчальних програм підготовки бакалавра-хореографа за спеціальністю 1-17 02 01 – «Хореографічне мистецтво» (за напрямом) на базі Білоруського державного педагогічного університету ім. Максима Танка цикл професійної підготовки містить такі дисципліни: «Мистецтво балетмейстера», «Класичний танець», «Білоруський танець», «Народно-сценічний танець», «Хореографічний ансамбль», «Історія мистецтва», «Історія та теорія хореографічного мистецтва», «Методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Історико-побутовий танець», «Аналіз музики і танцювальних форм», «Методика викладання спеціальних дисциплін», «Нові напрями сучасної хореографії», «Російський танець», «Мистецтво актора».

У свою чергу у змісті навчальних програм підготовки бакалавра-хореографа за спеціальністю 1-03 01 07 – «Музичне мистецтво, ритміка і хореографія» цикл професійної підготовки містить такі дисципліни: «Вокальний та інструментальний ансамбль», «Хор і практикум роботи з хором», «Ритміка», «Історія музики», «Народний танець», «Класичний танець», «Фізична культура» та інші дисципліни музичної підготовки.

У РБ процес вступу до Болонського процесу в 2010 р. отримав інституційне оформлення. 3 березня 2010 р. питання приєднання Республіки Білорусь до Болонського процесу, а також готовності національної системи вищої освіти до функціонування у межах Європейського простору вищої освіти були переглянуті на нараді у Голови Адміністрації Президента Республіки Білорусь. Президент Республіки Білорусь Олександр Лукашенко 7 червня 2010 р. провів нараду про питання розвитку вищої школи, якості підготовки спеціалістів на цьому рівні освіти, а також доцільності приєднання Білорусі до Болонського процесу [233].

У Республіці Молдова на базі Кишинівського державного педагогічного університету ім. Іон Крянге діє педагогічний факультет, де й здійснюється підготовка

вчителів-хореографів, спеціалізація – «Педагог спортивної та сучасної хореографії».

Сьогодні в Україні хореографічно-педагогічна освіта функціонує на базі двадцяти одного вишу, дванадцять з яких – педагогічні, а дев'ять – класичні університети. Навчання майбутніх учителів-хореографів здійснюється за спеціальностями: 013 – початкова освіта, 014 – середня освіта, 024 – хореографія; спеціалізація: початкова освіта і хореографія, хореографія, класична хореографія, народна хореографія, сучасна хореографія, сучасна бальна хореографія, художня культура. Також відкрита магістратура та аспірантура з хореографії. Проблемам хореографічно-педагогічної освіти присвячують свої наукові праці вчені, завідувачі кафедр педагогічних вишів, які здійснюють підготовку вчителів хореографії: Л. М. Андрощук (кандидат пед. наук, доцент кафедри хореографії та художньої культури Уманського ДПУ імені Павла Тичини), Г. Ю. Ніколаї (доктор пед. наук, професор кафедри мистецької педагогіки та хореографії Сумського ДПУ імені А.С. Макаренка), О.Є. Реброва (доктор пед. наук, професор кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського) та ін.

В Україні активізуються дослідження щодо обґрунтування теоретичних та методичних засад хореографічно-педагогічної освіти (Андрощук Л. М. [6], Благова Т. О. [18], Волкова Ю. І. [39], Заболотна О. А., Куценко С. В. [129], Ніколаї Г. Ю. [159], Мікулінська О. С., Повалій Т. Л. [179], Реброва О.Є. [200], Солощенко В. М. [217] та ін.).

Підготовку майбутніх учителів-хореографів в Україні здійснюють дванадцять педагогічних вишів, серед них: Бердянський державний педагогічний університет, Кіровоградський педагогічний університет ім. В. Винниченка, Криворізький державний педагогічний університет, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Національний педагогічний

університет імені М. П. Драгоманова, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Короленко, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Ніжинський державний педагогічний університет імені М. Гоголя, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Розглянемо більш детально структурні підрозділи, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів у сфері хореографії:

1. На базі Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ) діє факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв у складі якого здійснює свою діяльність кафедра теорії і методики навчання мистецьких дисциплін. Вона була створена на початку 2010 навчального року в результаті реорганізації кафедри музичного виховання і хореографії. Колектив кафедри очолює кандидат педагогічних наук, доцент Мартиненко Олена Володимирівна [61].

Кафедра забезпечує викладання таких дисциплін: «Мистецтво балетмейстера», «Теорія і методика класичного танцю», «Теорія і методика народно-сценічного танцю», «Теорія і методика українського народного танцю», «Теорія і методика історико-побутового танцю», «Теорія і методика сучасного танцю», «Теорія і методика сучасного бального танцю», «Теорія і методика роботи з хореографічним колективом», «Теорія і методика викладання класичного танцю», «Теорія і методика викладання народно-сценічного танцю», «Теорія і методика викладання українського народного танцю», «Методика викладання народно-сценічного танцю у ВНЗ з практикумом», «Методика викладання сучасного танцю у ВНЗ з практикумом», «Основи теорії музики», «Історія музики», «Гра на

музичному інструменті», «Аналіз музики в хореографії», «Дуетно-сценічний танок», «Гімнастика», «Партерна гімнастика», «Сучасна пластика», «Сучасні напрямки хореографії», «Сучасні підходи до класичного танцю», «Сучасні підходи до народно-сценічного танцю», «Шкільний курс з хореографії та методика викладання», «Ритміка та музичний рух», «Віртуозні рухи в хореографії», «Народознавство та хореографічний фольклор України», «Основи акторської майстерності», «Режисура театралізованих заходів», «Основи хореографічної критики», «Хореографічне оформлення вокальних номерів», «Біомеханіка фізичних рухів в хореографії», «Зразки та критика народно-сценічного танцю», «Зразки та критика сучасного танцю», «Психологія танцю», «Сценічний костюм та грим», «Танцювальна терапія» [12].

2. Хореографічно-педагогічна освіта на базі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич) здійснюється на кафедрі культурології та мистецької освіти (<http://ddpu.drohobych.net>), яка в свою чергу є структурним підрозділом факультету початкової та мистецької освіти. Рішенням Вченої ради Дрогобицького державного педагогічного інституту імені Івана Франка від 30.07.1992 року створено кафедру українознавства, яка розпочала свою роботу 01.09.1992 року під керівництвом завідувача кафедри, кандидата філософських наук, доцента Івана Григоровича Герасим'яка.

У 1996 році Державною акредитаційною комісією України по кафедрі українознавства були ліцензовані й акредитовані спеціальності «Етнологія» (спеціалізація: українознавство), «Образотворче мистецтво» і «Хореографія».

У структурі кафедри логічно утвердилися три секції: етнокультурологічна, хореографічного та образотворчого мистецтва, які готували фахівців з кваліфікацією учитель початкових класів і народознавства, учитель початкових класів і хореографії, учитель початкових класів і образотворчого мистецтва, учитель історії і народознавства,

учитель музики і народознавства.

У 2010 році Державною акредитаційною комісією України на кафедрі ліцензована й акредитована спеціальність: «Початкове навчання. Спеціалізація: хореографія». У 2015 році Державною акредитаційною комісією України по кафедрі ліцензовані й акредитовані напрями підготовки 6.020202 Хореографія* та 6.020205 Образотворче мистецтво* галузі знань 0202 Мистецтво. У 2016 році Державною акредитаційною комісією України на кафедрі акредитована спеціальність 7.02020201 Хореографія (за видами)*.

Дротенко Валентина Іванівна [63] – завідувач кафедри культурології та мистецької освіти, кандидат філософських наук, доцент.

Нормативні навчальні дисципліни за якими проводиться навчання за спеціальністю – 024 Хореографія, додаткова спеціалізація: художня культура, етика та естетика: «Історія української культури», «Базова хореографічна термінологія», «Мистецтво балетмейстера», «Основи теорії музики», «Теорія і методика класичного танцю», «Теорія і методика історико-побутового танцю», «Теорія і методика українського народного танцю», «Теорія і методика народно-сценічного танцю», «Теорія і методика сучасного спортивного бального танцю», «Теорія і методика сучасного танцю», «Музичне виховання з методикою навчання», «Народний костюм та сценічне оформлення танцю».

У змісті навчальної програми не останнє місце займає цикл вибірових дисципліни: «Історія хореографічного мистецтва», «Гра на музінструменті», «Робота з дитячим хореографічним колективом», «Етика і естетика», «Методика навчання етики і естетики», «Художня культура з методикою навчання», «Підготовка концертних програм», «Підготовка концертних номерів», «Ансамбль», «Режисура в танці», «Українські народні танці для учнів дошкільного віку», «Українські народні танці для учнів молодшого шкільного

віку», «Ритміка та музичний рух», «Гімнастика та методика навчання віртуозних рухів», «Основи акторської майстерності», «Основи композиції у танці», «Танці латиноамериканської програми», «Танці європейської програми», «Основи сценічного та екранного мистецтва», «Народні танці Прикарпаття», «Народознавство та музичний фольклор України», «Хореографічний фольклор України».

Нормативні навчальні дисципліни за якими проводиться навчання за спеціальністю – 013 Початкова освіта, додаткова спеціалізація – «Хореографія»: «Гра на музінструменті», «Мистецтво балетмейстера», «Народний костюм і сценічне оформлення танцю», «Основи теорії музики», «Теорія і методика класичного танцю», «Теорія і методика народно-сценічного танцю», «Теорія і методика українського народного, істотко-побутового танцю», «Теорія і методика сучасного спортивного бального танцю», «Історія хореографічного мистецтва».

3. У Центральнoукраїнському педагогічному університеті ім. В. Винниченка (м. Кропивницький) хореографічне відділення мистецького факультету здійснює підготовку за спеціальністю «Хореографія», спеціалізація – англійська мова та зарубіжна література. Навчання забезпечується кафедрою хореографічних дисциплін, яка визнана Міністерства освіти і науки України базовою з розробки навчальних програм, посібників та методичних рекомендацій для спеціальності «Хореографія» вищих педагогічних навчальних закладах. Хореографічне відділення мистецького факультету створене на базі спеціальності «Хореографія», яка була відкрита й розвинута на педагогічному факультеті.

У 1989 року на педагогічному факультеті Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О. С. Пушкіна при спеціальності «Початкове навчання» відкрита спеціалізація «Хореографія». На кафедрі педагогіки та методики початкового навчання була створена секція

хореографічних дисциплін. 1994 року утворена самостійна кафедра хореографічних дисциплін, яку очолив народний артист України, професор Анатолій Єгорович Коротков.

На кафедрі працюють народні артисти України, професори А. Коротков, В. Похилено [189], народний артист України, доцент А. Кривохижа, кандидат педагогічних наук, професор, заслужений працівник культури України В. Завіна, заслужений працівник культури України, доцент В. Босий, магістри К. Сущенко, І. Спінул, А. Коротков, старший викладач Ю. Сивоконь, викладачі О. Саленко, І. Данілов, Є. Цапенко.

Кафедра забезпечує викладання таких навчальних дисциплін: «Історія музики», «Історія хореографічного мистецтва», «Методика викладання віртуозних рухів», «Мистецтво балетмейстера», «Народний костюм і сценічне оформлення танцю», «Основи теорії музики», «Підготовка концертних номерів», «Режисура видовищних заходів», «Ритміка та музичний рух», «Робота з самодіяльним хореографічним колективом», «Теорія та методика історико-побутового танцю», «Теорія та методика класичного танцю», «Теорія та методика народно-сценічного танцю», «Теорія та методика сучасного бального танцю», «Теорія та методика українського народного танцю», «Хореографічні терміни французькою мовою», «Народознавство та хореографічний фольклор України», «Теорія та методика сучасного танцю», «Гімнастика та акробатика», «Теорія і методика сучасного естрадного танцю» [104].

4. Музично-педагогічне відділення факультету мистецтв Криворізького державного педагогічного університету (м. Кривий Ріг), історія якого розпочалася у 1967 р., готує вчителів музичного мистецтва, художньої культури, етики, естетики та керівників хореографічних колективів. Саме тут здійснюється хореографічно-педагогічна освіта.

Студенти напрямку підготовки «Хореографія» активно приймають участь у вишівських, районних, міських заходах,

Всеукраїнських та Міжнародних фестивалів, конкурсах, у складі команди Кривого Рогу отримали блискучу перемогу у танцювальному шоу «Майданс-2012». Факультет пишається творчими здобутками хореографічних колективів факультету – ансамблю народного танцю «Любава», відзначеного почесним званням «Народний», та ансамблю сучасного танцю «Версаль». У 2009 році кафедра отримала нову назву, пов'язану з розширенням навчального комплексу – «Кафедра музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки».

5. У Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького (м. Мелітополь) підготовку майбутніх учителів-хореографів здійснює кафедра теорії і методики музичної освіти та хореографії. 30 серпня 2013 року кафедру диригентського і вокального мистецтва було реорганізовано у кафедру теорії і методики музичної освіти та хореографії, яку очолює доктор педагогічних наук, доцент Сегеда Наталя Анатоліївна. Сьогодні навчальний процес фахової освіти педагогів-музикантів забезпечують 1 доктор педагогічних наук, 4 доценти, кандидати педагогічних наук, 4 старших викладача, 3 викладача з освітою магістра музичного мистецтва за профілем кафедри, 8 концертмейстерів.

6. На базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ) діє кафедра хореографії, яку очолює Герой України, народний артист України та Росії, заслужений діяч мистецтв України, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, академік, професор Вантух Мирослав Михайлович.

Навчання здійснюється за спеціальністю «Хореографія», спеціалізація – «Художня культура». Окрім бакалавра надається освітній кваліфікаційний рівень магістр – балетмейстер-викладач (класичного танцю, народно-сценічного танцю), вчитель хореографії та художньої культури.

Спеціальність «Хореографія» викладають старші викладачі Заварзін М. І., Тарасов Ю. М., викладач М'яківська С. А., доцент, кандидат мистецтвознавства Шкоріненко В. О., Гончарук Л. Б. Впровадження нової спеціальності дозволило активізувати та збагатити культурно-мистецьке життя не лише в університеті, а й у столиці України та усій державі.

7. У Ніжинському державному педагогічному університеті імені М. Гоголя підготовку майбутніх учителів-хореографів проводить кафедра музичної педагогіки та хореографії, в структурі факультету культури і мистецтв. У змісті навчальних програм спеціальності 024 – «Хореографія» особливе місце займають дисципліни професійного циклу: «Історія хореографічного мистецтва», «Методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Теорія і методика народно-сценічного танцю», «Теорія та методика українського народного танцю», «Теорія і практика історико-побутового танцю», «Підготовка концертних номерів», «Народний костюм та сценічне оформлення сцени», «Теорія і методика класичного танцю», «Теорія і методика сучасного танцю», «Пластична імпровізація» та ін.

8. На базі Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (м. Суми) здійснює свою діяльність Навчально-науковий інститут культури і мистецтв, де діє кафедра мистецької педагогіки та хореографії. Завідувачка кафедри – доктор педагогічних наук, професор Ніколаї Галина Юріївна [162].

Спеціальність хореографія з'явилася на факультеті мистецтв у 2001 році за ініціативи заслужених працівників освіти України Тригуб Ірини Василівни та Тригуб Станіслава Вікторовича [235]. Викладачі кафедри здійснюють кваліфіковану підготовку фахівців з напрямку «Хореографія». Усвідомлення необхідності у підготовці вчителів різних мистецьких дисциплін, а не тільки музики спричинило організаційно-структурні зміни на факультеті, у тому числі започаткування у 2002 році спеціальності

«Педагогіка і методика середньої освіти. Хореографія». Ці зміни були ініційовані кафедрою, яка з появою нової спеціальності стала називатися кафедрою хореографії, образотворчого мистецтва, теорії, історії музики та художньої культури. У вересні 2009 року з урахуванням європейських тенденцій розвитку мистецької освіти та з метою активізації науково-педагогічних і методичних пошуків у сфері підготовки вчителів-хореографів на факультеті відкривається нова кафедра – кафедра мистецької педагогіки та хореографії. Нова кафедра забезпечує підготовку студентів зі спеціальності «Хореографія» денної та заочної форм навчання.

Провідними дисциплінами спеціальності «Хореографія» є: «Теорія та методика викладання класичного танцю», «Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю», «Теорія та методика викладання українського танцю», «Теорія та методика викладання історико-побутового танцю», «Теорія та методика викладання сучасного танцю», «Теорія та методика викладання сучасного бального танцю», «Теорія та методика роботи з хореографічним колективом», «Мистецтво балетмейстера», «Народний костюм та сучасне оформлення танцю», «Підготовка концертних номерів», «Історія хореографічного мистецтва», «Гімнастика», «Основи акторської майстерності хореографа», «Методика викладання віртуозних рухів», «Ансамбль», «Хореографічні терміни французькою мовою», «Ритміка та музичний рух», «Режисура хореографічних творів», «Основи наукових досліджень» [220].

9. Наступним вишем, в якому здійснюється хореографічно-педагогічна освіта є Полтавський національний педагогічний університет імені В. Короленко (м. Полтава). Необхідність і важливість естетичного виховання дітей та молоді засобами руху, яке б здійснювалося кваліфікованими фахівцями, потреба позашкільних навчально-виховних закладів Полтавщини у кваліфікованих фахівцях, здатних на високому професійному рівні

здійснювати хореографічно-педагогічний процес, творчо мислити, володіти досвідом наукової і методичної роботи сприяли створенню в 1991 р. у складі кафедри образотворчого мистецтва секції хореографії. Окрему кафедру хореографії, яку очолила кандидат педагогічних наук, доцент Олена Олександрівна Лобач, було створено у 1993 р.

У 2003-му р. секція хореографії відокремлюється в самостійну кафедру хореографії під керівництвом П. С. Горголя. Сьогодні кафедра хореографії здійснює підготовку фахівців зі спеціальностей: 024 Хореографія, 014 Середня освіта (Хореографія), освітній рівень – бакалавр, магістр (<http://npri.edu.ua/ua/>).

10. Факультет музичної та хореографічної освіти Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса) має давні традиції та великий досвід підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів у галузі мистецької освіти. На факультеті здійснюється підготовка фахівців за напрямом і спеціальностями «Музичне мистецтво» і «Хореографія» на денній і заочній формах навчання з додатковими спеціалізаціями: «Художня культура», «Режисура музично-виховних заходів».

Кафедра музичного мистецтва і хореографії є випусковою, оскільки забезпечує підготовку фахівців з основних фахових дисциплін та спеціалізації «Художня культура», з яких складається державна атестація бакалаврів та магістрів.

Відповідно до цього наказу МОН, підготовка фахівців у галузі знань 0202 Мистецтво, зокрема Музичне мистецтво*, Хореографія* переведено у напрям підготовки 01 Освіта, спеціальність 014 (середня освіта за предметними спеціалізаціями: музичне мистецтво, хореографія). Підготовка хореографів та музикантів на кафедрі з 2016 року здійснюється також з галузі знань 02 Культура і мистецтво: 025 – Музичне мистецтво, 024 – Хореографія.

Навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр здійснюється за такими дисциплінами випускаючої кафедри: «Теорія і методика викладання хореографії (за видами)» – класичний, народно-сценічний, український, історико-побутовий, спортивно-бальний, сучасний танці; «Мистецтво балетмейстера», «Композиція та постановка танцю», «Історія хореографія», «Підготовка концертних номерів», «Гімнастика та основи акробатики», «Теорія музики», «Методика хореографічного виховання», «Народний костюм і сценічне оформлення танцю», «Педагогічна практика», «Історія української культури», «Світова художня культура», «Етика, естетика та методика їх викладання», «Філософія мистецтва».

Навчання за освітнім ступенем магістр здійснюється за такими дисциплінами випускаючої кафедри: «Методологія мистецької педагогіки та методика наукових досліджень», «Курс виконавсько-хореографічної майстерності», «Практикум з постановки малих форм в хореографії», «Методика викладання ритміки, гімнастики та аеробіки», «Сучасні концепції розвитку культури і мистецтва», «Мистецтво балетмейстера», «Теорія і методика викладання хореографічних дисциплін у вищій школі», «Герменевтичний практикум з хореографічного мистецтва», «Практикум з інноваційних художньо-педагогічних технологій», «Основи хореографічної режисури», «Основи досліджень та викладання художньої культури» [175].

11. Відкриття нової спеціальності «Хореографія» на факультеті мистецтва та дошкільної освіти (<http://hnpu.edu.ua/division/fakultet-mistectv>) Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (м. Харків) у 1991 році було викликано відсутністю вищого педагогічного закладу у місті Харкові, з підготовки вчителів хореографії.

За ініціативою та сприяння ректора університету – академіка НАПН України, професора Прокопенка Івана

Федоровича і проректора з навчальної роботи член – кореспондента НАПН України, професора Троцько Ганни Володимирівни 12 квітня 2001 року було засновано кафедру хореографії, яка готує фахівців зі спеціальності «Хореографія» за двома напрямками: народна хореографія та сучасна бальна хореографія. Очолила кафедру випускниця Харківського державного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (1998), дворазова чемпіонка України з 10 танців, п'ятикратна володарка кубку України з європейської програми, двократна переможниця відкритої першості Баварії з європейської програми, срібна переможниця відкритої першості Світу IDSF-OPEN (Польща), володарка срібної медалі на відкритій першості Світу у Чехії, суддя вищої національної категорії, володарка «Золотої відзнаки» за значний внесок у розвиток бального танцю в Україні, Відмінник освіти України, Стипендіат Кабінету Міністрів України (2008), доцент, кандидат педагогічних наук, професор Бугаєць Наталія Анатоліївна.

По завершенні навчання випускники, які навчались зі спеціальності «Хореографія» отримують наступну кваліфікацію (диплом):

- бакалавр – вчитель хореографії;
- магістр – викладач хореографічних дисциплін, балетмейстер, вчитель хореографії.

12. На мистецько-педагогічному факультеті Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини здійснює свою діяльність кафедра хореографії та художньої культури, яка була створена після реорганізації кафедри хореографії та музінструмента в 2012 році.

На кафедрі хореографії та художньої культури створені такі творчі колективи:

- народний аматорський ансамбль народного танцю «Яворина» (кер. Куценко С. В.),
- народний аматорський ансамбль сучасного танцю «Візаві» (кер. Андрощук Л. М.).

Усі колективи беруть активну участь у мистецькому житті університету та міста, міжнародних та всеукраїнських фестивалів, оглядах, конкурсах, де отримують звання лауреатів та дипломантів.

Навчальні дисципліни, закріплені за кафедрою: «Теорія і методика: класичного танцю, народно-сценічного танцю, українського народного танцю, сучасного бального танцю, історико-побутового танцю, сучасного танцю; «Історія хореографічного мистецтва», «Ритміка і музичний рух», «Народознавство та хореографічний фольклор України», «Ансамбль», «Дихання в хореографії», «Мистецтво балетмейстера», «Мистецтво балетмейстера та художня культура», «Методика викладання віртуозних рухів», «Музично-ритмічне виховання», «Підготовка концертних номерів», «Народний костюм і сценічне оформлення», «Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Тренаж», «Грим», «Методика викладання художньої культури», «Основи матеріальної культури», «Історія театру, кіномистецтва, телебачення», «Хореографічне мистецтво з методикою викладання», «Історія хореографії» [239].

В Україні ще дев'ять вишів здійснюють підготовку майбутніх учителів-хореографів, серед них вісім класичних вишів і один – мистецький. До переліку класичних вишів увійшли Київський університет ім. Грінченка, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Луганський національний університет ім. Шевченка, Львівський національний університет імені Івана Франка, Прикарпатський національний університет ім. Стефаника, Рівненський державний гуманітарний університет, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Херсонський державний університет. Єдиним мистецьким вишем України в межах якого здійснюється хореографічно-педагогічна освіта є Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія.

1. У Київському університеті ім. Грінченка (м. Київ) в Інституті мистецтв на базі кафедри хореографії здійснюється підготовка майбутніх учителів-хореографів. Завідує кафедрою кандидат мистецтвознавства, доцент Медвідь Тетяна Анатоліївна [145]. У межах кафедри здійснюють свою наукову діяльність народний артист України, професор Чапкіс Г. М., сферою його інтересів є хореологія та балетознавство, він є розробником робочих навчальних програм з дисциплін: «Історико-побутовий танець», «Ансамбль», «Сучасний бальний танець», «Дуетно-сценічний танець». Також, кандидат мистецтвознавства, доцент Бернадська Дар'я Петрівна, серед її наукових доробок є такі: «Розвиток неокласичного балету балетного стилю» [16], «Танцювальна культура народів Сибіру» [14], «Вступ до спеціальності: хореографія» [15]. Наймасивнішим є доробок наукових праць Медвідь Т. А., вчена досліджує особливості невербальної мови в хореографії Піни Бауш [143], визначає актуальність наукового підходу до хореографічного мистецтва [140], схарактеризовує дослідницьку діяльність як показник компетенції майбутнього викладача-хореографа [141] та ін.

Серед дисциплін професійного циклу у змісті навчальних програм особливе місце займають такі дисципліни: «Класичний танець», «Історико-побутовий танець», «Сучасний танець», «Сучасний бальний танець», «Фізичне виховання (за професійним спрямуванням)», «Характерний танець», «Хореографічний ансамбль», «Теорія і практика акторської майстерності у хореографії», «Історія хореографічного мистецтва», «Методика викладання мистецтва хореографії», «Дуетно-сценічний танець», «Стратегії розвитку науки».

2. На базі Житомирського державного університету імені Івана Франка (м. Житомир) у навчально-науковому інституті педагогіки діє кафедра мистецьких дисциплін (<https://zu.edu.ua>) і методик навчання, яка була створена у

1988 р. Нині кафедру очолює кандидат педагогічних наук, доцент Баладинська Ірина Владиславівна. У основу освітньої діяльності кафедри покладено принципи гуманістичної спрямованості навчально-виховного процесу, пріоритети загальнолюдських цінностей, інтереси національної освіти, а головним завданням є підготовка кваліфікованих спеціалістів у галузі музичного та хореографічного мистецтва. Кафедра є випусковою для підготовки фахівців галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальність «Хореографія».

Упродовж останніх років науковим напрямком роботи кафедри є «Теорія і методика мистецької освіти».

Серед дисциплін кафедри є: «Ансамбль», «Історія хореографії», «Методика викладання віртуозних рухів», «Методика викладання дисциплін художньо-естетичного циклу», «Методика викладання художньої культури», «Мистецтво балетмейстера», «Музичне виховання з основами хореографії», «Народний костюм і сценічне оформлення танцю», «Народознавство і музичний фольклор України», «Основи хореографії з методикою навчання», «Підготовка концертних номерів», «Режисура в хореографії», «Режисура дозвіллевих заходів», «Теорія і методика історико-побутового танцю», «Теорія і методика класичного танцю», «Теорія і методика народно-сценічного танцю», «Теорія і методика роботи з дитячим хореографічним колективом», «Теорія і методика сучасного бального (спортивного) танцю», «Теорія і методика сучасного танцю», «Теорія і методика українського танцю».

3. У Луганському національному університеті ім. Шевченка (<http://luguniv.edu.ua>) на базі навчально-наукового інституту культури і мистецтв на кафедрі музичного мистецтва і хореографії здійснюється хореографічно-педагогічна освіта. Відділення хореографії створено 01.09.2006 р. на базі інституту культури і мистецтв. Відділення здійснює підготовку фахівців за

освітньо-кваліфікаційними рівнями: ОКР бакалавра – «Хореографія» (сучасна, народна, бальна); ОКР магістра (денна та заочна форма навчання).

Студентам викладаються такі навчальні дисципліни: «Теорія і методика викладання класичного танцю», «Хореографічний тренаж», «Основи народно-сценічного танцю», «Основи сучасного танцю», «Історія костюма та сценічне оформлення танцю», «Ансамбль народно-сценічного танцю», «Основи бального танцю», «Ансамбль сучасного танцю», «Теорія і методика викладання стріт-денс», «Теорія і методика викладання українського танцю», «Теорія і методика викладання історико-побутового танцю», «Композиція і постановка танцю», «Теорія і методика викладання народно-сценічного танцю», «Теорія і методика викладання джаз-танцю», «Теорія і методика викладання європейського танцю», «Теорія і методика викладання латиноамериканського танцю».

Відділення хореографії працює над комплексними науковими темами: «Сучасні танцювальні форми і їх впровадження в національне хореографічне мистецтво»; «Розвиток творчої особистості засобами хореографічного мистецтва». Кафедра є організатором щорічної Регіональної науково-практичної конференції: «Творчі пошуки в галузі мистецтва і художньої освіти: традиції, сучасність і перспективи».

4. На базі Львівського національного університету імені Івана Франка на факультеті культури і мистецтв діє кафедра режисури та хореографії, що здійснює підготовку майбутніх учителів-хореографів.

Розуміючи небезпеку хаотичного розвитку викладання хореографії, ще у 2000 році солістом балету Львівського національного театру опери і балету імені С. Крушельницької, Заслуженим артистом України Олегом Петриком було запропоновано і розпочато створення Вищої школи хореографічного мистецтва у Львові.

У 2010 році з наполегливої ініціативи Олега Петрика у Львівському національному університеті імені Івана Франка на факультеті культури і мистецтв було започатковано вищу освіту у галузі хореографічного мистецтва шляхом ліцензування напряму 6.020202 «Хореографія» галузі знань 0202 «Мистецтво» освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр».

Цього ж року відбувся перший набір студентів на I-й курс (на базі повної середньої освіти) та на III-й курс (на базі спеціальної середньої освіти, диплом молодшого спеціаліста), які отримують кваліфікацію «Бакалавр хореографії. Вчитель хореографічних дисциплін. Керівник танцювального колективу. Артист балету». Термін навчання 4 роки.

У травні 2012 року акредитовано напрям підготовки 6.020202 «Хореографія» за ОКР «Бакалавр» денної форми навчання.

У червні 2012 року ліцензовано спеціальність 7.02020201 «Хореографія» за ОКР «Спеціаліст» денної форми навчання. Що дало можливість присвоєння кваліфікації «Хореограф. Викладач хореографічних дисциплін. Балетмейстер-постановник».

Кафедра хореографії почала стрімко розвиватись, на сьогодні 43 висококваліфіковані науково-педагогічні працівники працюють тут, більшість з них є народними та заслуженими артистами України, працівниками культури, діячами мистецтв, викладачами з вченими званнями та науковими ступенями. При кафедрі засновано навчально-професійний Театр танцю, що складається з Лабораторій (ансамблів) класичного, народного, сучасного, бального танцю та контактної імпровізації, репертуар яких становить більше 50 композицій. Також активно діє студентський науковий гурток.

Дисципліни по спеціальності, які вивчають студенти напряму підготовки «Хореографія» ОКР «Бакалавр»:

➤ цикл професійної та практичної підготовки: «Теорія та методика викладання класичного танцю», «Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю», «Теорія та методика викладання сучасного танцю», «Мистецтво балетмейстера», «Теорія та методика викладання історико-побутового танцю», «Анатомія людини та фізіологія рухливої активності»;

➤ цикл фундаментальної та природничо-наукової підготовки: «Історія хореографічного мистецтва», «Історія музики», «Методика викладання хореографії», «Зарубіжний сучасний балет і новітні форми танцю», «Методика роботи з хореографічним колективом», «Аналіз балетних вистав та хореографічних творів», «Майстерність актора»;

➤ цикл дисциплін самостійного вибору навчального закладу: «Основи теорії музики», «Хореографічні терміни французькою мовою», «Зразки української хореографії», «Історія образотворчого мистецтва», «Віртуозна техніка (тренінг)», «Теорія та методика викладання сучасного бального танцю», «Дуетний танець», «Музична драматургія хореографічних творів», «Народний костюм і сценічне оформлення танцю», «Імпровізація та контактна імпровізація»;

➤ цикл дисциплін вільного вибору студента: «Організація, планування і управління театром / Степ танець», «Гімнастичні та акробатичні елементи в хореографічному мистецтві / Танцювальна аеробіка», «Хореографія культурно-дозвіллевої діяльності / Організація та режисура заходів у хореографії», «Східний танець / Менеджмент культури», «Соціальні танці (психологія популярно-молодіжних танців) / Тренаж і партерний тренаж», «Грим / Рисунок і композиція», «Хореографія свят та обрядів / Хореографія в спорті».

5. Навчально-науковий Інститут мистецтв (<http://www.pu.if.ua/depart/CultureArts/ua/>) ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ) – провідний мистецький навчальний заклад та науково-методичний центр професійної художньої освіти Прикарпаття із високим науковим і творчим потенціалом. Тут ведеться підготовка бакалаврів, спеціалістів і магістрів: – за галуззю знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальностями: 025 «Музичне мистецтво», 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», 022 «Дизайн», 026 «Сценічне мистецтво», 024 «Хореографія»; – за галуззю знань 01 «Освіта», спеціальностями: 014 «Музичне мистецтво», 014 «Образотворче мистецтво».

6. На базі музично-педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету (м. Рівне) діє кафедра хореографії (<http://hudped.rv.ua/pro-nas/kafedri/xoreografi>). Саме в межах цього структурного підрозділу здійснюється хореографічно-педагогічна освіта. Підготовка майбутніх учителів-хореографів проводиться за спеціальністю 024 «Хореографія», спеціалізація – «Народна хореографія».

7. У Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки (м. Луцьк) (<http://eenu.edu.ua/uk>) хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі факультету культури і мистецтв, на кафедрі культурології та хореографічного мистецтва.

Факультет культури і мистецтв СНУ імені Лесі Українки створено 1 вересня 1994 р. у відповідності з перспективним планом розвитку Волинського державного університету імені Лесі Українки згідно з наказом ректора ВДУ імені Лесі Українки від 30.08.1994 р. № 52-кв на виконання рекомендацій Міністерства освіти України (лист № 8-2-5/696 від 23.08.1994 р.). Інститут мистецтв СНУ імені Лесі Українки єдиний в області проводить освітню діяльність за IV рівнем акредитації, та з підготовки фахівців за освітніми ступенями «Бакалавр», зі спеціальності: спеціальність 024 – «Хореографія».

Хочеться звернути увагу на зміст навчальної програми, у якому містяться такі дисципліни: «Ансамбль танцю», «Композиція та постановка народно-сценічного танцю», «Український танець, теорія та методика викладання», «Хореографічна культура народів світу», «Засоби запобігання травматизму в хореографії», «Зразки народно-сценічної хореографії», «Композиція та постановка народно-сценічного танцю», «Композиція танцю», «Методика організації навчального процесу в мистецьких навчальних закладах та робота з хореографічним колективом», «Основи партерного тренажу», «Композиція та постановка сучасного бального танцю», «Мистецтво балетмейстера в сучасній бальній хореографії», «Методика вивчення віртуозних технік в народно-сценічній хореографії», «Основи хореографії з методикою навчання», «Сучасний побутовий танець з методикою вивчення», «Сценографія хореографічного твору», «Методика вивчення класичного танцю», «Народний танець», «Народно-сценічний танець та методика його викладання», «Історико-побутовий танець», «Менеджмент шоу-бізнесу».

8. Херсонський державний університет (м. Херсон) (<http://www.kspu.edu/>). 18 травня 1998 року розпочалася історія наймолодшого, художньо-педагогічного факультету університету. Деканом було обрано кандидата педагогічних наук, доцента Миколу Левченка, який і очолив єдину на той час кафедру художньої культури. Створення і відкриття такого мистецького центру стало знаковою подією не лише для Херсонщини, але й для Півдня України в цілому.

У 2003 році за рішенням вченої ради університету художньо-педагогічний факультет було перейменовано на факультет культури і мистецтв. Протягом часу факультет зростає, відкривалися нові кафедри та напрями підготовки. На сьогодні цей факультет – це п'ять кафедр, які навчають більше півтисячі студентів за чотирма спеціальностями.

На підставі рішення вченої ради університету (протокол № 3 від 26.09.2016) «Про реорганізацію кафедри музичного мистецтва і хореографії» 26 вересня 2016 року утворилася кафедра хореографічного мистецтва на чолі із заслуженим працівником культури України, доцентом Рехліцькою Аллою Євгенівною [203].

Підготовка майбутніх учителів-хореографів здійснюється за спеціальністю – «Хореографія», галузь знань – 02 «Культура і мистецтво». Абітурієнти, що вступають на спеціальність «хореографія», мають бути наділені розвинутим відчуттям ритму, музичною пам'яттю, здоровим суглобовим апаратом та мати здібність до танцю. Вони повинні мати досвід практичної роботи у різноманітних танцювальних колективах або освіту хореографічних відділень шкіл, училищ.

Навчальний план спеціальності містить такі дисципліни: «Класичний танець», «Народно-сценічний танець», «Український народний танець», «Теорія та методика бального танцю», «Сучасний бальний танець», «Історико-побутовий танець», «Історія костюму», «Сучасний танець», «Ансамблі», «Підготовка концертних програм», «Фізична культура в хореографії (Ритміка, Дихання в хореографії, Гімнастика та акробатика в хореографії)», «Робота с дитячим хореографічним колективом», «Мистецтво балетмейстера», «Методика викладання хореографії», «Історія художньої культури», «Методика викладання художньої культури», «Народознавство та фольклор України», «Етика естетика та методика їх викладання», «Грим», «Основи акторської майстерності та режисура», «Сценічний рух», «Культурологія», «Класична греко-римська міфологія», «Методика викладання хореографії у ВНЗ» та ін.

9. Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (м. Хмельницький) – єдиний виш мистецтва, який здійснює підготовку майбутніх учителів-хореографів. Кафедра

хореографічних дисциплін утворена у 2012 році, раніше вона існувала як циклова комісія у складі кафедри теорії та методики мистецтв.

У складі кафедри Павлішена Людмила Валеріївна – кандидат філологічних наук. У Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії працює з 2002 року. У 2012 році призначена завідувачем кафедри. Науковці кафедри досліджують проблему: «Психолого-педагогічні аспекти виховання вчителів-хореографів у процесі професійної підготовки».

Наукова проблема кафедри розробляється у науково-методичних статтях викладачів кафедри та у посібниках (Дорофєєв О. І., Попик О. П. «Подільський віночок: навч. посібник для студентів хореографічних спеціальностей»; Дриваленко Л. М. «Ритмовані вправи, етюди та ігри для дітей дошкільного віку: посібник для студентів хореографічних спеціальностей»), які готуються до друку.

Навчання на кафедрі здійснюється за спеціальністю – 024 «Хореографія», спеціалізація – учитель хореографії.

Отже, хореографічно-педагогічна освіта активно розвивається в східноєвропейській групі держав (Республіка Білорусь, Республіка Молдова та Україна). Вона забезпечується законом «Про освіту», «Про вищу освіту», Державними програмами розвитку освіти та ін.

Проведений аналіз сучасного стану структури і змісту хореографічно-педагогічної освіти в обраних країнах, дає змогу стверджувати, що вона здійснюється в Республіці Білорусь (РБ) на базі двох вишів, у Республіці Молдова (РМ) на базі одного вишу, в Україні на базі двадцяти одного вишу, дванадцять з яких – педагогічні, вісім – класичних, один – мистецький. Співвідношення вишів обраних країн можна споглядати на рис. 1.:

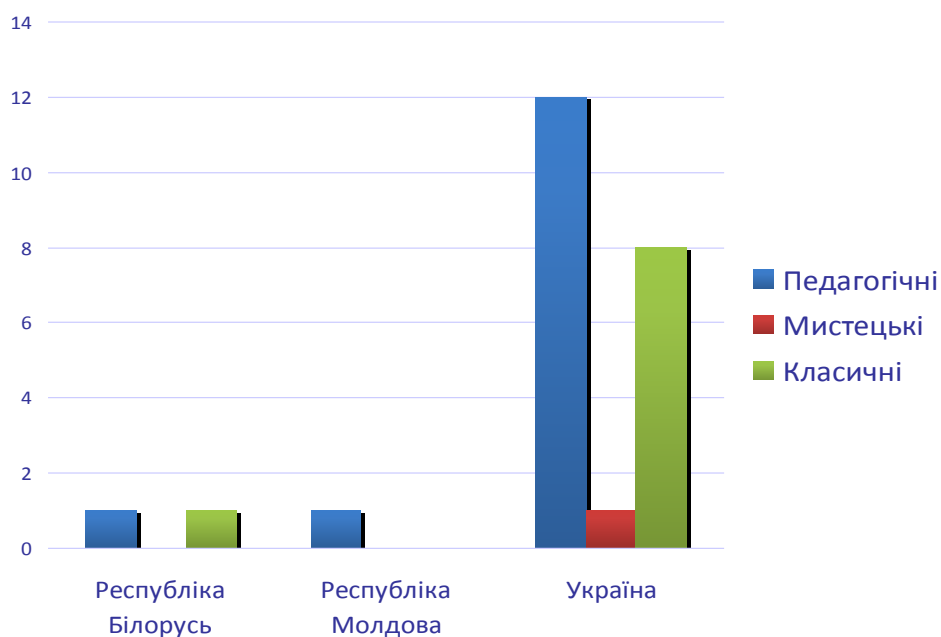

Рис. 1 Хореографічно-педагогічна освіта в східноєвропейських країнах пострадянського простору.

2.2. Структурно-змістовий аспект розвитку хореографічно-педагогічної освіти в Республіці Казахстан та Російській Федерації

Сьогодні хореографічно-педагогічна освіта в Республіці Казахстан здійснюється на базі шести вищих навчальних закладів, з них два педагогічні виші та академія мистецтв (м. Алма-Ати), три класичні університети (м. Шимкент, м. Кизилорда, м. Уральск). У Російській Федерації хореографічно-педагогічна підготовка здійснюється на базі чотирнадцяти вищів, з них дев'ять педагогічних університетів (м. Волгоград, м. Воронеж, м. Єкатеринбург, м. Новосибірськ, м. Ставропіль, м. Томськ, м. Санкт-Петербург, м. Челябінськ), два мистецькі виші (м. Барнаул, м. Самара), а також два класичні виші (м. Тамбов, м. Єкатеринбург, м. Саранськ) (див. табл. 2.2.).

Головним кроком до інтернаціоналізації вищої освіти в Республіці Казахстан та Російській Федерації стало рішення про реформу вищої освіти за принципами Болонського процесу. Дата 11 березня 2010 р. увійшла в історію

казахстанської вищої освіти як день підписання Болонської Декларації за рішенням Комітету Міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу (46 країн). У свою чергу РФ приєдналася до Болонського процесу у вересні 2003 року на берлінській зустрічі міністрів освіти європейських країн. Відповідно до національного плану, існуючі форми і рівні академічних програм були трансформовані у трирівневу систему згідно з Болонської структури: бакалаврат, магістратура та докторантура PhD [60].

У процесі інтеграції в європейський єдиний освітній простір, важливо не втратити орієнтацію хореографічно-педагогічної освіти на здійснення підготовки майбутніх учителів хореографії. У цьому контексті становлення і розвиток хореографічної освіти в Республіці Казахстан (РК) та Російській Федерації (РФ) викликає особливий інтерес у педагогів-хореографів та компаративістів.

Нормативна основа хореографічно-педагогічної освіти РК та РФ відображена в законах про освіту – Закон від 27 липня 2007 р. № 319-III «Про освіту» Республіки Казахстан [75], Федеральний закон від 29 грудня 2012 р. № 273-ФЗ «Про освіту в Російській Федерації» [244]; про вищу освіту – Закон Республіки Казахстан від 10 квітня 1993 р. «Про вищу освіту» (редагування від 27.01.1996) [77], Федеральний закон від 22 серпня 1996 р. № 125-ФЗ «Про вищу та післядипломну професійну освіту» [242]; у концепціях розвитку освіти РК та РФ – Концепція розвитку освіти Республіки Казахстан на 2004-2015 роки [113], Постанова Уряду Російської Федерації від 25 серпня 2008 р. № 1244-р «Про затвердження Концепції розвитку освіти у сфері культури і мистецтва в Російській Федерації на 2008-2015 роки» [185]. Аспекти становлення і розвитку хореографічно-педагогічної освіти висвітлено у державних програмах – Указ Президента Республіки Казахстан від 7 грудня 2010 р. № 1118 «Про затвердження державної програми розвитку освіти Республіки Казахстан на 2011-

2020 роки» [238], Розпорядження Уряду РФ від 15 травня 2013 р. N 792-р «Про затвердження державної програми РФ «Розвиток освіти» на 2013-2020 роки [205].

Таблиця 2.2.

Структура хореографічно-педагогічної освіти в Республіці Казахстан та Російській Федерації

Назва навчальних закладів	Структурні підрозділи	Спеціальність	Кваліфікація
Республіка Казахстан			
Казахський національний педагогічний університет ім. Абая (м. Алма-Ати)	Інститут мистецтв, культури і спорту, кафедра музичної освіти і хореографії	Хореографія	Бакалавр мистецтва
Казахський державний жіночий педагогічний університет (м. Алма-Ати)	Факультет мистецтва і культури, кафедра хореографії	Хореографія	Бакалавр мистецтва
Казахська національна академія мистецтв ім. Т.К. Жургенова (м. Алма-Ати)	Факультет хореографії, кафедра режисури хореографії, кафедра педагогіки хореографії	Хореографія	Педагог хореографії Педагог спортивно-бальної хореографії Режисер хореографії
Південно-Казахстанський державний університет ім. М. Ауезова (м. Шимкент, Південно-Казахстанська обл.)	Факультет педагогіки та культури, кафедра мистецтва	Хореографія	Керівник самодіяльного хореографічного колективу
Кизилординський державний університет ім. Корк Ата (м. Кизилорда)	Факультет педагогіки, кафедра хореографії	Хореографія	Бакалавр хореографії
Західно-Казахстанський державний університет імені Ахамбета Утемісова (м. Уральск)	Факультет культури і мистецтв, кафедра хореографії та культурно-дозвілєвої роботи	Хореографія	Педагог хореографії, Педагог казахського танцю
Російська Федерація			
Тамбовський державний педагогічний університет імені Г. Р. Державіна (м. Тамбов)	Факультет культури і мистецтв, кафедра сценічного мистецтва	Хореографічне мистецтво	Педагог хореографії
Томський державний педагогічний університет (м. Томськ)	Факультет культури і мистецтв, кафедра хореографії	Додаткова освіта (освіта в області хореографії)	Бакалавр хореографії

Самарський державний соціально-гуманітарний університет (м. Самара)	Факультет культури і мистецтв, кафедра хореографії	Хореографічне мистецтво, Педагогіка балету	Педагог народного танцю, Педагог сучасного танцю
Мордовський державний університет імені Н. П. Огарьова (м. Саранськ)	кафедра національної хореографії	Народна художня творчість (хореографія)	Художній керівник хореографічного колективу, викладач
Воронезький державний педагогічний університет (м. Вороніж)	Факультет мистецтв та художньої освіти, кафедра народної художньої творчості	Народна художня творчість (хореографія)	Художній керівник хореографічного колективу, викладач
Новосибірський державний педагогічний університет (м. Новосибірськ)	Факультет культури та додаткової освіти, кафедра народної художньої культури та музичної освіти	Народна художня культура	Керівництво хореографічним аматорським колективом
Ставропольський державний педагогічний інститут (м. Ставрополь)	Факультет мистецтв, кафедра хореографії	Народна художня культура	Керівництво хореографічним аматорським колективом
Волгоградський державний соціально-педагогічний університет (м. Волгоград)	Інститут мистецької освіти, кафедра вокально-хорового та хореографічного виконавства	Народна художня культура	Керівництво хореографічним аматорським колективом
Гуманітарний університет (м. Єкатеринбург)	Факультет сучасного танцю, кафедра танцювальних дисциплін	Хореографічне мистецтво, Народна художня творчість	Художній керівник хореографічного колективу, викладач
Уральський державний педагогічний університет (м. Єкатеринбург)	Інститут музичної та художньої освіти, кафедра художньої освіти	Хореографічна освіта, Додаткова освіта (хореографічну освіта)	Бакалавр хореографії
Алтайський державний інститут культури (м. Барнаул)	хореографічний факультет, кафедра хореографії та кафедра бальної хореографії	Народна художня культура, Хореографічне мистецтво, Мистецтва та гуманітарні науки	Керівництво аматорським хореографічним колективом, Педагог бального танцю, Бакалавр танцю та сучасної пластичної культури

Республіка Казахстан є державою, що знаходиться в Центральній Азії і в Східній Європі. Природні особливості, історія освоєння краю та сучасні соціально-економічні умови стали причиною територіальних особливостей у

розвитку продуктивних сил. За спеціалізацією і рівнем комплексності на території країни виділяють Північний, Південний, Центральний, Східний і Західний Казахстан.

Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється у двох економічно-географічних регіонах: Південному Казахстані та Західному Казахстані. Південний Казахстан є найбільш густонаселеним регіоном країни. Тут розташовані найбільші міста Казахстану – Алма-Ати і Шимкент. Після адміністративно-територіальної реформи 1997 року, до його складу входять Алматинська область, Жамбилська область, Південно-Казахстанська область і Кизилординська область. Підготовку вчителів з хореографії ведуть п'ять вишів регіону: Казахський національний педагогічний університет ім. Абая (м. Алма-Ати), Казахський державний жіночий педагогічний університет (м. Алма-Ати), Казахська національна академія мистецтв ім. Т.К. Жургенова (м. Алма-Ати), Південно-Казахстанський державний університет ім. М. Ауезова (м. Шимкент, Південно-Казахстанська обл.), Кизилординський державний університет ім. Корк Ата (м. Кизилорда). Усі ці навчальні заклади надають кваліфікацію бакалаврату за спеціальністю 050409 / 5В040900 – «Хореографія».

На базі Казахського національного педагогічного університету ім. Абая з 2009 р. здійснює свою діяльність кафедра «Музичної освіти і хореографії», випускникам надається академічний ступінь за спеціальністю 050409 / 5В040900 – «Хореографія» – бакалавр мистецтва. У Казахському державному жіночому педагогічному університеті з 1987 р. діє кафедра «Хореографії», випускнику бакалаврата за спеціальністю 5В040900 – «Хореографія» надається академічний ступінь бакалавра мистецтв. У свою чергу, Казахська національна академія мистецтв ім. Т.К. Жургенова на кафедрі «Педагогіки хореографії» з 1994 р. здійснює підготовку бакалаврів за спеціалізацією: «Педагог хореографії», «Педагог спортивно-бальної хореографії». Кафедра мистецтва у

Південно-Казахстанському державному університеті ім. М. Ауезова діє з 1989 р., сьогодні на кафедрі здійснюється навчання за спеціальністю 5В040900 – «Хореографія» за спеціалізацією «Педагогіка хореографії». На базі Кизилординського державного університету ім. Корк Ата діє кафедра «Хореографія», яка була організована в 1994 р. на базі Кизилординського педагогічного інституту імені М. Гоголя. У 1997 р. після реорганізації інституту в КДУ ім. Корк Ата при музично-педагогічному факультеті заснована кафедра «Хореографія», на сьогодні у складі гуманітарно-педагогічного інституту.

Західний Казахстан знаходиться в Східній Європі та Центральній Азії. До його складу входять: Актюбінська область, Західно-Казахстанська область, Мангістауська область і Атирауська область. Регіон межує на півночі з РФ, а на півдні – з республіками Узбекистан і Туркменістан. Підготовка майбутніх вчителів-хореографів здійснюється на базі Західно-Казахстанського державного університету ім. Ахамбета Утемісова (м. Уральск, Західно-Казахстанська обл.).

Розвиток хореографічно-педагогічної освіти в Західному Казахстані ґрунтується на послідовному розвитку педагогічних традицій хореографічної освіти, накопичуванні автентичних напрацювань, які дали поштовх до зародження хореографічно-педагогічної освіти. Одним із основних напрямів хореографічного мистецтва в хореографічно-педагогічних закладах Республіки Казахстан є підготовка фахівців із національної хореографії [58, 15].

У Західно-Казахстанському державному університеті ім. Ахамбета Утемісова на факультеті «Культури і мистецтв» здійснює свою діяльність кафедра хореографії та культурно-дозвіллевої роботи. На сайті університету [82] відображено, що підготовка майбутніх вчителів з хореографії здійснюється за освітніми програмами 5В040900 – «Педагогіка хореографії», «Педагогіка казахського танцю». У змісті навчальних програм із хореографії особливе місце займає

курс «Казахський танець», який є одним із основних, самостійних, профільних предметів базового циклу в хореографічній освіті. Казахському народному танцю властиві глибина змісту, велика кількість художніх образів, різноманітність танцювальної мови та її ускладнення. Вищі навчальні заклади мають накопичений досвід відомих фахівців казахського народного танцю А. А. Александрова, Ю. П. Ковальова, Ш. Б. Жієнкулової, Д. Т. Абірова, З. М. Райбаєва, Б. Г. Аюханова, О. В. Всеволодскої-Голушкевич, Г. Н. Бейсенової та ін. [119, 32-33]. Особливої уваги заслуговують праці завідуючої кафедрою хореографії та культурно-дозвілєвої роботи Західно-казахстанського державного університету ім. Махамбета Утемисова кандидата мистецтвознавства Крлигаш Дайиргалікизи Айткалієвої. Її праця «Танці народів Середньої Азії» [2] найбільш яскраво висвітлює регіональні особливості казахського танцю.

Зміст освітніх програм фахом 5В040900 – «Хореографія», містить загальноосвітні дисципліни: «Історія Казахстану», «Казахська (російська) мова», «Іноземна мова», «Інформатика», «Екологія», «Філософія», «Педагогіка»; базові (профільні) дисципліни: «ТМВ класичного танцю», «Тренаж класичного танцю», «Техніка виконання класичного танцю», «ТМВ народно-сценічного танцю», «Танці народів світу», «ТМВ східного танцю», «ТМВ казахського танцю», «ТМВ стандартних танців (спадщина бальної хореографії)», «ТМВ латиноамериканських танців», «Ансамбль», «ТМВ історико-побутового танцю», «Методика роботи з хореографічним колективом», «Історія музики», «Теорія музики»; додаткові види навчання: «Фізична культура», «Педагогічна практика», «Виробнича практика», «Проміжний державний контроль», «Підсумкова державна атестація», написання і захист дипломної роботи (проекту).

Також студенти мають право обрати додаткові дисципліни за власним бажанням: «Загальне фортепіано», «Історія світового театру», «Історія казахської та зарубіжної

хореографії», «Хореографічна спадщина», «Історія костюма», «Акторська майстерність в хореографії», «Музичне оформлення дисциплін хореографії», «Теорія та методика викладання сучасного бального танцю», «Техніка виконання танцю модерн», «Сучасна хореографія», «Історія образотворчого мистецтва», «Анатомія та фізіологія балетної медицини», «Історія казахської та зарубіжної музики», «Мистецтво балетмейстера», «Композиція бального танцю».

За роки незалежності Республіки Казахстан були зроблені значні зусилля для модернізації національної системи вищої освіти, підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні та підвищення її якості та актуальності. Головним кроком до інтернаціоналізації вищої освіти в РК стало рішення про реформу вищої освіти за принципами Болонського процесу. Дата 11 березня 2010 р. увійшла в історію казахстанської вищої освіти як день підписання Болонської Декларації за рішенням Комітету Міністрів освіти країн-учасниць Болонського процесу (46 країн). Відповідно до національного плану, існуючі форми і рівні академічних програм були трансформовані у трирівневу систему згідно з Болонської структури: бакалаврат, магістратура та докторантура PhD [60, 14].

Більш глибокого дослідження потребує нормативно-правова база хореографічно-педагогічної освіти *Російської Федерації*. З 1992 року вища освіта в РФ зазнала ряд істотних змін, пов'язаних в першу чергу з переходом на багаторівневу систему і стандартизацією освіти. З 2003 року система вищої освіти в Росії розвивається в тому числі і в рамках Болонського процесу.

Поняття освітнього стандарту в РФ з'явилося з введенням у 1992 році Закону України «Про освіту». Стаття 7 цього закону була присвячена державним освітнім стандартам. Було введено багаторівневу систему вищої

освіти, вона була доповнена різними за характером та обсягом освітньо-професійними програмами різного рівня. Ця система повинна була забезпечувати права росіян на вибір змісту та рівня своєї освіти і створити умови для гнучкого реагування вищої школи на запити суспільства в умовах ринкової економіки, гуманізації освітньої системи. У цих цілях було прийнято постанову Комітету з вищої школі Міністерства науки, вищої школи та технічної політики Російської Федерації, котра затвердила «Тимчасове положення про багаторівневої структурі вищої освіти в Російській Федерації» і «Положення про порядок реалізації державними вищими навчальними закладами освітньо-професійних програм різного рівня» [186]. Система багаторівневої вищої освіти, представлена в документах, враховувала Міжнародну стандартну класифікацію освіти (МСКО), прийняту ЮНЕСКО класифікацію, яка з 1978 року служить інструментом порівняльного аналізу в галузі освіти на національному та міжнародному рівнях для збору та подання порівнянної в міжнародному масштабі освітньої статистики [147].

Закон Російської Федерації від 10 липня 1992 р. № 3266-1 «Про освіту» в початковій редакції не містив положень про градації вищої освіти на ступені (рівні), але відносив до компетенції Уряду Російської Федерації затвердження державних освітніх стандартів (у тому числі вищої професійної освіти). Державний освітній стандарт вищої професійної освіти, затверджений Постановою Уряду РФ від 12 серпня 1994 р. № 940, визначив структуру вищої професійної освіти, збережену практично без змін. Продовжували існувати програми трьох рівнів:

- неповна вища освіта (не менше 2 років навчання);
- вища освіта – привласнення кваліфікації «бакалавр» (не менше 4 років навчання);
- вища освіта – привласнення кваліфікації «магістр» (не менше 6 років навчання з урахуванням навчання в

бакалавраті) або традиційної кваліфікації фахівця (не менше 5 років навчання в цілому). Програми, за освоєння яких присвоюється кваліфікація «магістр», були продовженням програм бакалаврату.

Прийнятий 22 серпня 1996 Федеральний закон № 125-ФЗ «Про вищу і післявузівську професійну освіту» виділяв три ступені вищої професійної освіти:

➤ вища професійна освіта – присвоєння особі, що успішно пройшла підсумкову атестацію, кваліфікації (ступеня) «бакалавр» (не менше чотирьох років навчання);

➤ вища професійна освіта – присвоєння особі, що успішно пройшла підсумкову атестацію, кваліфікації «дипломований спеціаліст» (не менше п'яти років навчання);

➤ вища професійна освіта – присвоєнням особі, що успішно пройшла підсумкову атестацію, кваліфікації (ступеня) «магістр» (не менше шести років навчання).

Розуміння цих ступенів залишилося колишнім. Особи, які отримали документи державного зразка про вищу професійну освіту певному щаблі, мали право у відповідності з отриманим напрямом підготовки (спеціальністю) продовжити освіту за освітньою програмою вищої професійної освіти наступного ступеня, що не вважалось отриманням другої вищої освіти. При цьому неповна вища освіта виводилося з категорії ступеня вищої професійної освіти.

Особи, що мають середню професійну освіту відповідного профілю або хороші здібності, могли отримувати вищу професійну освіту за скороченим або за прискореними програмами бакалаврату. Отримання вищої професійної освіти за скороченими програмами підготовки спеціаліста та програмами магістратури не допускалось [242].

Розпорядженням Уряду РФ від 26 липня 2000 року № 1072-р було затверджено План дій Уряду Російської Федерації в галузі соціальної політики та модернізації

економіки на 2000-2001 роки. У сфері вищої освіти на перехідний період передбачалося введення конкурсного порядку розподілу державного замовлення на підготовку фахівців і фінансування інвестиційних проектів ВНЗ незалежно від їх організаційно-правової форми, встановлення особливого статусу освітніх організацій замість існуючого статусу державних установ, перехід на контрактну основу фінансових взаємовідносин освітніх організацій з державою, а також впровадження принципу адресного надання стипендій.

Разом з поступовим переходом до нормативного фінансування вищої професійної освіти Уряд Російської Федерації передбачив експеримент з проведення єдиного державного випускного іспиту для середньої освіти з його подальшим законодавчим закріпленням [195].

З 2005 року стали прийматися державні освітні стандарти вищої професійної освіти другого покоління, орієнтовані на отримання студентами знань, умінь і навичок. У 2009 році були прийняті зміни у Федеральний закон від 22 серпня 1996 року № 125-ФЗ «Про вищу і післявузівську професійну освіту». Ступеня вищої професійної освіти замінялися його рівнями. Було введено два рівні вищої освіти:

- бакалаврат;
- підготовка фахівця, магістратура.

Тим самим бакалаврат, підготовка фахівця і магістратура стали формально самостійними видами вищої професійної освіти (термін навчання в магістратурі, наприклад, у зв'язку з цим положенням став 2 роки, а не 6). Але при цьому (оскільки підготовка спеціаліста і магістратура стали одним рівнем освіти) за отриманні диплома спеціаліста надходження на програму магістратури стало розглядатися як отримання другої вищої освіти.

Відповідно, треба було змінити системи державних освітніх стандартів, які стали федеральними (третього

покоління). Основою для них став компетентнісний підхід, згідно з яким вища освіта повинна виробляти у студентів загальнокультурні та професійні компетенції. 29 грудня 2012 р. був прийнятий Федеральний закон № 273-ФЗ «Про освіту в Російській Федерації», який набув чинності 1 вересня 2013 року. Система вищої професійної освіти об'єдналася у післявузівську професійну освіту і стала іменуватися вищою освітою (за відповідними рівнями).

Вища освіта реалізується в Російській Федерації за напрямками підготовки та спеціальностями. Напрями підготовки мають на під собою підготовку за програмами бакалаврату та магістратури, а спеціальності – спеціалітети та підготовки науково-педагогічних кадрів в аспірантурі (ад'юнктурі), ординатурі і асистентурі-стажуванні.

Перелік спеціальностей і напрямків підготовки із зазначенням кваліфікації, що привласнюється за ним, затверджуються Міністерством освіти і науки Російської Федерації. При затвердженні нових переліків спеціальностей та напрямів підготовки Міносвітнауки може встановлюватися відповідність зазначених у цих переліках окремих спеціальностей і напрямків підготовки спеціальностями та напрямками підготовки, зазначених у попередніх переліках спеціальностей і напрямків підготовки.

Сьогодні в переліках напрямів підготовки та спеціальностей за всіма рівнями освіти знаходиться 441 напрям підготовки та спеціальність. Напрями підготовки і спеціальності згруповані за укрупненими групами спеціальностей і напрямів підготовки (УГС). УГС об'єднують сукупності спеціальностей і напрямків підготовки, що відносяться до будь-якої широкої предметної області, і відповідають затвердженому Урядом Російської Федерації державному завданню на підготовку фахівців з вищою професійною освітою на 2003-2005 роки. Нині виділено 28 УГС, з них Дві здійснюють хореографічну підготовку:

- 050 000 Освіта і педагогіка (9 ФГОС спеціальностей і напрямків підготовки);
- 070 000 Культура і мистецтво (59 ФГОС спеціальностей і напрямків підготовки).

Хореографічно-педагогічна освіта в Російській Федерації, як правило, вперше зароджується в педагогічних закладах на музично-педагогічних факультетах. У 1990 році вищі навчальні заклади Тамбова (Тамбовський державний педагогічний університет ім. Г. Р. Державіна), Томська (Томський державний педагогічний університет), Самари (Поволзька державна соціально-гуманітарна академія) розпочинають підготовку майбутніх учителів хореографії. У 90-ті роки ХХ століття до вищезгаданих вишів приєднуються: Мордовський державний університет ім. Н. П. Огарьова (м. Саранськ), у 1991 р.; Воронежський державний педагогічний університет, у 1995 р.; Новосибірський державний педагогічний університет, у 1998 році.

У перше десятиріччя ХХІ століття хореографічно-педагогічна освіта починає здійснюватись у Ставропольському державному педагогічному університеті (2001 р.), Волгоградському державному педагогічному університеті (2002 р.), Гуманітарному університеті (м. Єкатеринбург), у 2006 р., Уральському державному педагогічному університеті (м. Єкатеринбург), у 2007 році.

Аналіз низки сайтів вишів Російської Федерації дає змогу стверджувати, що хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі чотирнадцяти навчальних закладів, дев'ять з яких є педагогічними, де присвоюються кваліфікації – «Керівник хореографічного колективу. Викладач». Тільки у двох вишах, а саме – Тамбовському державному університеті ім. Р. Державіна (м. Тамбов), Уральському державному педагогічному університеті (м. Єкатеринбург) діє магістратура, де здійснюється підготовка майбутніх працівників вищих навчальних закладів – педагогів з хореографії.

Розглянемо більш детально педагогічні виші, що здійснюють підготовку майбутніх учителів-хореографів:

1. У Томському державному педагогічному університеті (м. Томськ) на факультеті культури і мистецтв, діє кафедра хореографії, завідувачка кафедри кандидат мистецтвознавства, професор Валентина Іванівна Петрієва, викладає дисципліни: «Мистецтво хореографа», «Методика керівництва хореографічним аматорським колективом», «Фізична культура», «Форми руського народного танцю», «Педагогічна робота з хореографічним колективом», «Аналіз музично-танцювальних форм». На кафедрі здійснюється підготовка студентів за такими напрямками: «Народна художня культура (з циклом спеціальних дисциплін з хореографічного мистецтва)» (4 роки); «Народна художня культура», профіль – «Керівництво хореографічним аматорським колективом» (4 роки); «Педагогічна освіта», профіль – «Додаткова освіта (освіта в області хореографії)» (4 роки).

Кафедра хореографії забезпечує викладання таких дисциплін: «Методика викладання класичного танцю», «Методика викладання народно-сценічного танцю», «Методика викладання сучасного танцю», «Етнографія та танцювальний фольклор народів Росії», «Танці стародавніх епох», «Історія і теорія хореографічного мистецтва», «Основи хореографічної драматургії і режисури танцю», «Основи акторської майстерності», «Основи менеджменту в хореографії», «Теорія та історія народної художньої культури», «Історія самодіяльної творчості», «Педагогіка народної художньої творчості», «Костюм і сценічне оформлення танцю» та ін.

Більш значним є науковий доробок доцента кафедри Тимошенко Л. Г., до сфери її наукових інтересів входять: дослідження обласних особливостей російського костюму [232], психолого-педагогічних особливостей засвоєння народної хореографічної культури [231] та ін.

Загальний план навчального процесу підготовки бакалаврів містить навчальні дисципліни, які поділяються на три цикли: гуманітарний, соціальний та економічний цикл; етнокультурний, етнохудожній та етнопедагогічний цикл; професійний цикл; а також навчальну та виробничу практики та підсумкову державну атестацію. Навчальні дисципліни кожного циклу поділяються на базову та варіативну частини. Варіативна частина містить дисципліни, які встановлюються вищим навчальним закладом (факультетом) та дисципліни, які студент має право обрати самостійно.

Охарактеризувавши та узагальнивши зміст навчального процесу бакалаврів, ми провели паралель змісту хореографічно-педагогічної освіти Томського державного педагогічного університету (м. Томськ, Російська Федерація) до змісту хореографічно-педагогічної освіти – Сумського державного педагогічного університету ім. А.С.Макаренка (м. Суми, Україна). Хочеться зазначити, що на перший погляд здається, що відмінність між навчальними планами незначна, але при більш детальному опрацюванні було виявлено, що є суттєві відмінності у загальній кількості годин, та тих годин, що виокремленні на самостійну роботу студентів, отже:

➤ по-перше у м. Томськ (РФ) на гуманітарний, соціальний та економічний цикл відводиться 1260 годин, з них 552 години на самостійну роботу, а в м. Суми (Україна) – 1152 години, з них 642 години на самостійну роботу студентів. Відповідно у відсотках, на самостійну роботу приділяється 44 % (від загальної кількості годин) в Томську до 56 % у Сумах;

➤ по-друге у м. Томськ на професійний цикл відводиться 4464 години, з них 1457 годин на самостійну роботу, а у м. Суми – 5976 годин, з них на самостійну роботу – 2826 годин. У відсотках, на самостійну роботу приділяється 33 % у Томську і 47 % у Сумах.

➤ по-третє у м. Томськ на дисципліни за самостійним вибором студентів – 828 годин, з них на самостійну роботу – 412 годин, а у м. Суми загальна кількість годин – 756, з них на самостійну роботу студентів відводиться 278 годин. У відсотках, на самостійну роботу приділяється 50 % у Томському державному педагогічному університеті, та 37 % у Сумському державному педагогічному університеті ім. А.С. Макаренка.

Загалом, оцінивши всі дисципліни та загальний обсяг годин обох університетів, наявним стає те, що у Сумському державному педагогічному університеті ім. А.С. Макаренка (м. Суми, Україна) на 12 % більше часу (від загальної кількості годин), приділяється для самостійної роботи студентів, ніж у Томському державному педагогічному університеті (м. Томськ, Російська Федерація).

Отже, у навчальному плані бакалаврів Томського державного педагогічного університету на кафедрі «Хореографії», помітне спрямування на дисципліни етнокультурного та етнохудожнього циклу, зокрема таких предметів: «Національно-культурна політика», «Етнопедagogіка», «Теорія і методика етнокультурної освіти», «Етнокультурна діяльність ЗМІ», «Журналістика в етнокультурній сфері», «Менеджмент і маркетинг у сфері народної художньої культури». Серед дисциплін професійного циклу виокремлюються, такі дисципліни: «Основи сценічної мови», «Степ», «Грим». Слід зазначити, що на відміну від хореографічно-педагогічної освіти України, хореографічно-педагогічна освіта Російської Федерації включає у навчальні плани підготовки хореографів таку дисципліну, як «Фізична культура». У свою чергу, навчальні плани бакалаврів Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка за напрямом «Хореографія» відрізняються такими дисциплінами професійного циклу: «Ритміка та музичний рух», «Методика викладання віртуозних рухів», «Хореографічні терміни французькою мовою», «Гімнастика», «Ансамбль».

2. Воронежський державний педагогічний університет (м. Воронеж) з 1995 року здійснює підготовку студентів-хореографів. З 2004 року на базі університету, веде свою роботу кафедра народної художньої творчості, де завідувачкою кафедри є кандидат історичних наук, доцент Тетяна Юрїївна Жегульська, викладає дисципліни: «Теорія та історія хореографічного мистецтва», «Теорія та історія народної художньої культури», «Історія аматорської хореографічної творчості», «Етнографія» та ін. На кафедрі здійснюється підготовка за спеціальністю – «Народна художня культура», профіль – «Керівництво аматорським хореографічним колективом». Підготовка бакалаврату триває 4 роки.

3. У Новосибірському державному педагогічному університеті (м. Новосибірськ) з 1998 року на факультеті культури та додаткової освіти діє кафедра народної художньої культури та музичної освіти, завідувач кафедри доктор культурології, кандидат мистецтвознавства, професор Андрій Михайлович Лесовіченко.

ІКіМП (<http://fkdo.nspru.net/>) був створений у 2014 р. на базі Факультету культури і додаткової освіти та Інституту молодіжної політики та соціальної роботи. Одна з наймолодших кафедр у МДПУ. Існує з 2009 року. Кафедра НХКіМО є випускає для спеціальності «Музична освіта», спеціалізації «Хореографія» та «Театральна режисура», спеціальності «Народна художня творчість». Сьогодні на кафедрі здійснюється підготовка студентів за спеціальністю «Народна художня культура», спеціалізація – «Керівництво хореографічним аматорським колективом», а також за спеціальністю «Народна художня творчість», спеціалізація – «Хореографія (народний танець, бальний танець, сучасний танець)». Напрямок підготовки – «Педагогічна освіта», кваліфікація (ступінь) «бакалавр», профіль: «Хореографічна освіта».

У загальному змісті навчальних програм підготовки майбутніх учителів-хореографів містяться такі дисципліни

професійного циклу: «Класичний танець та методика його викладання», «Класичний тренаж», «Зразки танцювального репертуару», «Теорія та історія хореографічного мистецтва», «Теорія та історія музики», «Аналіз музично-танцювальних форм», «Танцювальна культура Сибіру», «Танці народів Сибіру», «Модерн-джаз танець і методика його викладання», «Танці слов'янських народів», «Танці народів Сибіру», «Організаційно-творча робота з хореографічним колективом», «Основи репетиторського майстерності», «Майстерність хореографа», «Історико-побутовий танець і методика його викладання», «Народно-сценічний тренаж», «Народно-сценічний танець і методика його викладання», «Мистецтво балетмейстера», «Сучасний бальний танець і методика його викладання», «Дуетно-сценічний танець і методика його викладання», «Російський танець і методика його викладання», «Хореолінгвістика», «Основи акторської майстерності та режисури в танці», «Основи хореографічної драматургії», «Основи менеджменту в хореографії».

4. У Ставропільському державному педагогічному університеті (м. Ставропіль) з 2001 року діє кафедра хореографії (<http://www.sspru.ru>). З моменту створення кафедри керувала Сляднева Любов Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор. З 2016 року кафедрою керує Клеменчук Світлана Петрівна, кандидат педагогічних наук, лауреат Міжнародних та Всеукраїнських конкурсів. Сферою її наукових інтересів є дослідження сенсу орієнтації проектування в технології пластичного рухової дії [105], сучасне хореографічне мистецтво у фізичному вихованні дівчат 15-16 років [106].

Кафедра є випускаючою за спеціальністю 51.03.02 «Народна художня культура». Співробітники кафедри здійснюють діяльність з підготовки висококваліфікованих фахівців хореографічного профілю сфери народної художньої культури, здатних до реалізації видів професійної діяльності: науково-дослідницької, педагогічної, художньо-творчої, методичної, організаційно-управлінської, культурно-

освітньої. У підготовці фахівців кафедра зберігає традиції хореографічної освіти, спирається на реальні освітні запити і сучасні тенденції в розвитку народної художньої культури.

5. У Волгоградському державному соціально-педагогічному університеті (м. Волгоград) діє кафедра вокально-хорового та хореографічного виконавства (<http://vgpu.org/vhi>). Кафедра вокально-хорового виконавства інституту мистецької освіти Волгоградського державного педагогічного університету, утворена в 2002 р., після реорганізації кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання факультету мистецтв ВДПУ.

Завідувачка кафедри доктор філософських наук, кандидат педагогічних наук, професор Марина Олексіївна Олійник, викладає дисципліни: «Музично-історична підготовка», «Історія російської музики», «Аналіз музичних творів», «Поліфонія», «Теорія та історія народної художньої культури», «Логіка музичної композиції», «Філософія». Кафедра здійснює підготовку за напрямом «Народна художня творчість», спеціалізація «Хореографія», а також «Народна художня культура», профіль – «Керівництво хореографічним аматорським колективом». Підготовка бакалаврату триває 4 роки.

6. Уральський державний педагогічний університет (м. Єкатеринбург) з 2007 року, на кафедрі художньої освіти здійснює підготовку студентів за такими спеціальностями: «Хореографічне мистецтво» (підготовка бакалаврату – 4 роки, магістратура – 2 роки); за напрямом «Педагогічна освіта» профіль – «Хореографічне мистецтво»; за напрямком – «Народна художня культура», профіль – «Керівництво аматорським хореографічним колективом». Завідувачка кафедри кандидат педагогічних наук, доцент Наталія Юріївна Перевишина.

7. У Російському державному педагогічному університеті ім. А. І. Грецена (м. Санкт-Петербург) в структурі Інституту музики, театру і хореографії діє кафедра

хореографічного мистецтва. Навчання здійснюється за спеціальністю «Хореографія», напрям підготовки – «Педагогічна освіта», профіль – «Художня освіта (у сфері хореографії)».

Кафедра хореографічного мистецтва інституту музики, театру і хореографії створена в 2013 році і здійснює навчання за дисциплінами: «Танець і методика його викладання: класичний, народна-сценічний, джазовий танець, модерн, хіп-хоп, степ», «Майстерність хореографа», «Теорія та історія хореографічного мистецтва», «Основи акторської майстерності та режисури в танці», «Зразки танцювального репертуару», «Основи хореографічної драматургії», «Костюм і сценічне оформлення танцю», «Аналіз музично-хореографічних форм».

8. У Челябінському державному педагогічному університеті з 1997 р. діє кафедра хореографії. Завідує кафедрою кандидат педагогічних наук, доцент Чурашов Андрій Геннадійович. До сфери його наукових інтересів входять дослідження педагогічної моделі художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку засобами хореографії [251]; розробка танцювальної арт-терапії як педагогічної умови становлення естетичної культури старших дошкільників в додатковій освіті; обґрунтування партисипативного підходу до художньо-естетичного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами хореографії; визначення особливостей формування мотивації у дітей старшого дошкільного віку на заняттях бальною хореографією; виявлення танцювальної арт-терапії як універсального засобу корекції психічного та фізичного стану дітей старшого дошкільного віку та ін.

Навчання здійснюється за спеціальностями:

«Народна художня культура», спрямованість (профіль) – «Керівництво хореографічним аматорським колективом», «Керівництво етнокультурним центром»;

«Педагогічна освіта», спрямованість (профіль) – «Додаткова освіта (в області хореографії)».

Хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі трьох класичних вишів та двох мистецьких:

1. Тамбовський державний університет ім. Г.Р. Державіна (м. Тамбов) у своїй структурі має факультет культури і мистецтв на базі якого діє кафедра сценічного мистецтва. Завідуючий кафедри кандидат історичних наук, професор, голова міста Тамбова Чеботарьов Сергій Олексійович. Кафедра сценічних мистецтв є однією з провідних і найстаріших кафедр університету, була утворена в результаті злиття кафедр: «Акторське мистецтво», «Музичне мистецтво естради», «Хореографічне мистецтво», що мають свою історію і традиції. Кафедра здійснює освітню діяльність за такими напрямками підготовки: спеціалітет – 52.05.01 «Акторське мистецтво»; бакалаврат – 52.03.01 «Хореографічне мистецтво»; бакалаврат – 53.03.02. «Музично-інструментальне мистецтво»; бакалаврат – 44.03.01 «Педагогічна освіта» (додаткову освіту в галузі музично-інструментального мистецтва); бакалаврат – 44.03.01 «Педагогічна освіта» (додаткову освіту в галузі хореографічного мистецтва); магістратура – 52.04.01 «Хореографічне мистецтво»; магістратура – 53.04.01 «Музично-інструментальне мистецтво».

2. У Гуманітарному університеті (м. Єкатеринбург) на факультеті сучасного танцю (contemporary dance) діє кафедра танцювальних дисциплін – завідувач кафедри лауреат міжнародних фестивалів і конкурсів сучасного танцю, старший викладач Олександр Ігорович Гурвич. Тут здійснюється підготовка за фахом: «Народна художня творчість». Кваліфікація: «Художній керівник хореографічного колективу, викладач». Навчання – 5 років.

3. У Мордовському державному університеті ім. Н.П. Огарьова (м. Саранськ, респ. Мордовія, РФ) з 1991 року діє кафедра національної хореографії, завідувач –

кандидат мистецтвознавства, професор Олександр Гаврилович Бурнаєв, область наукових інтересів: теорія і методика народної хореографії, етнічний танець, культура мордві. Кафедра здійснює підготовку студентів за спеціальністю «Народна художня творчість (хореографія)»: кваліфікація – «Художній керівник хореографічного колективу, викладач».

Аналіз значного масиву сайтів вищих навчальних закладів РФ дає можливість стверджувати, що найбільш специфічні особливості підготовки майбутніх учителів-хореографів спостерігаються у Мордовському державному університеті ім. Н.П. Огарьова (м. Саранськ, респ. Мордовія, РФ). На базі університету діє Інститут національної культури (до 2006 р. – факультет національної культури) у складі якого здійснює свою діяльність кафедра національної хореографії [152]. Наукова робота кафедри носить національно-регіональний характер, пошуки зосереджені в області фінно-угорської етнокультури, народної танцювальної творчості і хореографічного мистецтва мордві, а також на сценічні процеси в культурі Мордовії XIX-XX ст. [29]. Піднімається проблема трансформації мордовського танцю, моделювання національних парадигм танцю в балетному мистецтві Мордовії [30].

Зміст освітніх програм фахом 071300.62 – «Народна художня культура (з циклом спеціальних дисциплін з хореографічного мистецтва)»; 071500.62 – «Народна художня культура», профіль – «Керівництво хореографічним аматорським колективом» містить навчальні дисципліни гуманітарного, соціального та економічного циклу: «Філософія», «Історія», «Іноземна мова», «Педагогіка та психологія», «Етнопедagogіка», «Теорія і методика етнокультурної освіти», «Етнокультурна діяльність ЗМІ», «Менеджмент і маркетинг у сфері народної художньої культури» та ін.; професійного циклу: «Організація та керівництво народним художнім мистецтвом», «Педагогіка

народного художнього мистецтва», «Історія самодіяльного хореографічного мистецтва», «Методика керівництва художнім самодіяльним колективом», «Теорія та історія хореографічного мистецтва», «Етнографія та танцювальний фольклор народів Росії», «Регіональні особливості російського народного танцю», «Основи акторського мистецтва у режисурі танцю», «Мистецтво хореографа», «Костюм та сценічне оформлення танцю», «Теорія та історія музики», «Методика викладання сучасних напрямків хореографії», «Безпека життєдіяльності».

Дисципліни, які встановлюються вузом (факультетом): «Основи менеджменту в хореографії», «Методика викладання народної художньої культури», «Основи інформатики», «Міфологія», «Аналіз музично-танцювальних форм», «Анатомія класичного танцю», «Мордовський народний танець», «Зразки танцювального репертуару», «Дитячий танець і методика його викладання», «Основи хореографічної драматургії», «Основи сценічної мови». Дисципліни за вибором студента: «Степ», «Етнолонгвістика», «Академічний танець», «Регіоноведення», «Танці старинних епох», «Речова комунікація», «Грим», «Риторика», «Форми російського народного танцю». Додаткові види навчання: «Фізична культура», «Учбова практика», «Виробнича практика» та підсумкова державна атестація.

Студенти знайомляться зі зразками мордовського народного танцю відвідуючи такі навчальні дисципліни, як «Етнографія та танцювальний фольклор народів Росії», «Регіональні особливості російського народного танцю», «Аналіз музично-танцювальних форм», «Зразки танцювального репертуару», «Мордовський народний танець».

Поволзька державна соціально-гуманітарна академія та Алтайський державний інститут культури – два мистецькі виші, які здійснюють підготовку учителів-хореографів:

1. Поволзька державна соціально-гуманітарна академія (м. Самара) з 1990 року, на кафедрі хореографії, завідувачка кафедри кандидат філософських наук, доцент Т.В. Кожевникова, здійснює підготовку студентів (бакалаврат) за фахом Хореографічне мистецтво, профілі: «Педагогіка народного танцю», «Педагогіка сучасного танцю» (4 роки).

2. На базі Алтайського державного інституту культури (м. Барнаул) діє хореографічний факультет, у структурі якого здійснюють свою діяльність кафедра хореографії та кафедра бальної хореографії. Історія факультету бере свій початок в 1989 році, коли була створена кафедра бальної хореографії, яка одна з перших відкрила спеціалізацію «Бальна хореографія» в системі вищої професійної освіти і стоїть біля витоків заснування і розвитку вітчизняної школи бальної хореографії. Важливою подією в житті хореографічного факультету стало відкриття нової спеціалізації «Хореографія (сучасний танець)» у 2000 році. На хореографічному факультеті в 2004 році відкрилося заочне відділення, яке дає можливість керівникам хореографічних колективів, які мають великий стаж роботи, і професійним танцівникам здобути вищу освіту. Тут здійснюється підготовка за спеціальністю: «Народна художня культура», спеціалізація – «Керівництво аматорським хореографічним колективом»; спеціальність – «Хореографічне мистецтво», спеціалізація – «Педагогіка бального танцю».

Аналіз сайтів усіх вищих навчальних закладів Російської Федерації дає можливість стверджувати, що сьогодні хореографічно-педагогічна підготовка здійснюється на базі чотирнадцяти вищих навчальних закладів, у трьох з них діє магістратура, де здійснюється підготовка майбутніх працівників вищих навчальних закладів – педагогів з хореографії.

Проведений аналіз сучасного стану структури і змісту хореографічно-педагогічної освіти в обраних країнах, дає змогу стверджувати, що вона здійснюється в Республіці Казахстан (РК) на базі шести вишів (два з яких є педагогічними, три – класичні, один – мистецький) та в Російській Федерації на базі чотирнадцяти вишів, дев'ять з яких – педагогічні, три – класичні, два – мистецьких. Співвідношення вишів обраних країн можна споглядати на рис. 2.:

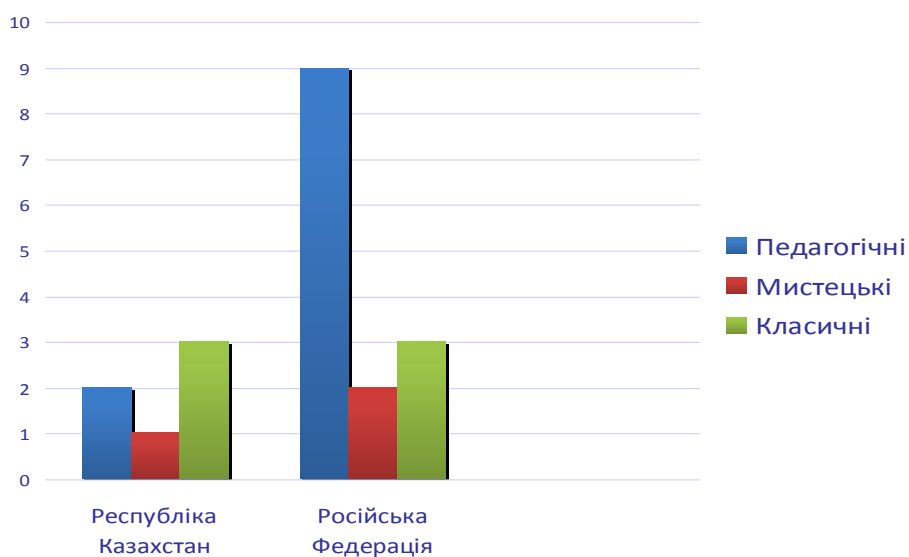

Рис. 2 Сучасний стан хореографічно-педагогічної освіти в РК та РФ

2.3. Перспективи розвитку хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору

Сьогодні кожен навчальний заклад країн пострадянського простору є суверенною організацією, яка визначає навчальний план і сферу освітніх завдань, окреслює напрями розвитку хореографічної підготовки в університеті. Таким чином, будь-які розпорядження зовнішнього характеру не є обов'язковими для виконання, вони сприймаються як пропозиції та розглядаються як інвестиції, що можуть забезпечити задовільну винагороду в

майбутньому та перспективи кар'єрного зростання. Цілями, що стоять перед процесом хореографічно-педагогічної освіти у вищих навчальних закладах, є прийняття загальних завдань виховання у тому чи іншому виші та підготовка студентів до умов вільного ринку.

Ця тенденція знаходить своє відображення у Російській Федерації та Україні. 24 червня 2014 року заступник міністра Міністерства освіти і науки РФ підписав указ Про встановлення відповідностей при затвердженні нових переліків професій, вказаних у попередніх списках професій, спеціальностей і напрямків підготовки. Згідно з яким, Міністерство освіти і науки РФ у зв'язку з нагальними питаннями за застосуванням встановлених відповідностей, роз'яснює: у зв'язку з Законом РФ від 10 червня 1992 року № 3266-1 «Про освіту», який втратив силу та Федеральним Законом від 22 серпня 1996 року № 125-ФЗ «Про вищу та післявишівську професійну освіту» були затверджені наступні напрями підготовки, спеціальностей вищої професійної освіти (далі – старий перелік):

➤ перелік напрямів підготовки вищої професійної освіти, який затверджує присвоєння особі кваліфікації (ступеню) «бакалавр» (затверджений наказом Міністерством освіти і науки РФ від 17 вересня 2009 року № 337, зі змінами згідно з наказу МОН РФ від 9 березня 2010 року № 168, від 12 серпня 2010 року № 856, від 11 березня 2011 року № 1352 та від 5 липня 2011 року № 2099);

➤ перелік напрямів підготовки (спеціальностей) вищої професійної освіти, що затверджує присвоєння особі кваліфікації (ступеню) «спеціаліст» (затверджено постановою Уряду РФ від 30 грудня 2009 року № 1136, у редакції постанови Уряду РФ від 29 червня 2011 року № 521);

➤ перелік напрямів підготовки (спеціальностей) вищої професійної освіти, що затверджує присвоєння особі кваліфікації (ступеню) «магістр» (затверджено наказом МОН РФ від 17 вересня 2009 року № 337, зі змінами згідно

з наказу МОН РФ від 9 березня 2010 року № 168, від 12 серпня 2010 року № 856, від 11 березня 2011 року № 1352 та від 5 липня 2011 року № 2099).

Нові переліки вступили в силу з 12 листопада 2013 року. Було здійснено аналіз сайтів вишів РФ, які здійснюють підготовку майбутніх учителів-хореографів, та виявлено, що спеціальність 071301 – «Народна художня творчість», напрям підготовки – «Художній керівник хореографічного колективу», яка існувала до 2014 року зникає; спеціальність 071500.62 – «Народна художня культура», напрям підготовки – «Керівництво хореографічним аматорським колективом» змінює свій шифр на 51.03.02, де «51.00.00» – це «Культурологія та соціокультурні проекти». Спеціальність 05100.62 – «Педагогічна освіта», напрям підготовки – «Додаткова освіта у сфері хореографічного мистецтва» трансформується у 44.03.01 – «Педагогічна освіта», напрям підготовки – «Додаткова освіта (у сфері хореографії)», де шифр «44.00.00» – «Освіта і педагогічні науки». Спеціальність 050100.62 – «Педагогічна освіта», напрям підготовки – «Хореографічна освіта» – відсутня, а спеціальність 071200.62 – «Хореографічне мистецтво», переходить у 51.03.01 – «Хореографічне мистецтво», напрям підготовки – «Педагог хореографії», «Мистецтво балет-мейстера», «Педагогіка танцю (за видами)» (див. табл. 2.3)

Таблиця 2.3.

**Зміна шифрів спеціальностей ХПО у РФ
«Бакалавр»**

до 2014 року		станом на 2017 рік	
<i>Бакалавр</i>			
071301	Народна художня творчість Напрямок: Художній керівник хореографічного колективу	-	-
071500.62	Народна художня культура Напрямок: Керівництво хореографічним аматорським колективом	51.03.02	Народна художня культура Напрямок: Керівництво хореографічним аматорським колективом
05100.62	Педагогічна освіта. Напрямок: Додаткова освіта у сфері хореографічного мистецтва	44.03.01	Педагогічна освіта. Напрямок: Додаткова освіта (у сфері хореографії)

050100.62	Педагогічна освіта. Напрямок: Хореографічна освіта	-	-
071200.62	Хореографічне мистецтво	51.03.01	Хореографічне мистецтво Напрямок: педагог хореографії; мистецтво балетмейстера; педагогіка танцю (за видами).

Згідно з вищевикладеним змінюються шифри підготовки магістрів – майбутніх викладачів хореографії, працівників вищих навчальних закладів. Так спеціальність 071200.68 – «Хореографічне мистецтво», напрям підготовки – «Педагогіка хореографії» трансформується у однойменну спеціальність зі шифром 52.04.01, де шифр «52.00.00» – «Сценічне мистецтво і літературна творчість». Підготовка магістрів з 2016 року також проводиться за спеціальністю 44.04.01 – «Педагогічна освіта», напрям підготовки – «Хореографічне мистецтво та освіта», «Педагогіка хореографії», де шифр «44.00.00» – «Освіта і педагогічні науки» (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4.

**Зміна шифрів спеціальностей ХПО у РФ
«Магістр»**

до 2014 року		станом на 2017 рік	
<i>Магістр</i>			
071200.68	Хореографічне мистецтво Напрямок: Педагогіка хореографії	52.04.01	Хореографічне мистецтво Напрямок: Педагогіка хореографії
-	-	44.04.01	Педагогічна освіта Напрямок: хореографічне мистецтво та освіта; педагогіка хореографії.

Аналіз сайтів ВНЗ РФ дає змогу стверджувати, що сьогодні підготовку бакалаврів за спеціальністю 44.03.01 – «Педагогічна освіта» здійснюють: Волгоградський державний педагогічний університет, Тамбовський державний університет ім. Г. Р. Державіна, Томський державний педагогічний університет, Уральський державний педагогічний університет, Російський державний

педагогічний університет ім. А. І. Герцена, Челябінський державний педагогічний університет. За спеціальністю 51.03.02 – «Народна художня культура» – Воронежський державний педагогічний університет, Мордовський державний університет ім. Н. П. Огарьова, Новосибірський державний педагогічний університет, Ставропольський державний педагогічний університет, Томський державний педагогічний університет, Челябінський державний педагогічний університет, Алтайський державний інститут культури. За спеціальністю 52.03.01 – «Хореографічне мистецтво»: Гуманітарний університет, Поволзька державна соціально-гуманітарна академія, Тамбовський державний університет ім. Г. Р. Державіна, Російський державний педагогічний університет ім. А. І. Герцена, Алтайський державний інститут культури.

Підготовку магістрів за спеціальністю – 44.04.01 – «Педагогічна освіта» проводять: Волгоградський державний педагогічний університет, Російський державний педагогічний університет ім. А. І. Герцена, Челябінський державний педагогічний університет. За спеціальністю 52.04.01 – «Хореографічне мистецтво» здійснює підготовку майбутніх викладачів-хореографів ВНЗ Тамбовський державний університет ім. Г. Р. Державіна.

Складний і суперечливий шлях зміни шифрів спеціальностей розпочався й в Україні, зокрема відбувається зближення освітньої та мистецької галузей. Проте в часи освітніх реформ важливо не втратити здобутків хореографічно-педагогічної освіти щодо підготовки вчителів-хореографів, аби згодом не зіткнутися з нестачею кваліфікованих кадрів.

ВИСНОВКИ

Отже, проведений аналіз розвитку хореографічно-педагогічної освіти в країнах пострадянського простору дає можливість стверджувати, що вона має місце в його східноєвропейському регіоні (Україна, Республіка Білорусь, Республіка Молдова), а також у Республіці Казахстан і Російській Федерації.

Сьогодні в Україні хореографічно-педагогічна освіта функціонує на базі двадцяти одного вишу, дванадцять з яких – педагогічні, а дев'ять – класичні університети. Підготовка майбутніх учителів-хореографів здійснюється за спеціальностями 014 – середня освіта, 024 – хореографія та спеціалізаціями (початкова освіта і хореографія, класична хореографія, народна хореографія, сучасна хореографія, сучасна бальна хореографія тощо).

У Республіці Білорусь хореографічно-педагогічна підготовка здійснюється на базі трьох вишів, один з яких є педагогічним. Навчання майбутніх учителів-хореографів здійснюється за спеціальностями 1-03 01 07 – музичне мистецтво, ритміка та хореографія та 1-17 02 01 – хореографічне мистецтво (за напрямками).

У Республіці Молдова на базі Кишинівського державного педагогічного університету імені Іона Крянге діє педагогічний факультет, де підготовка вчителів-хореографів здійснюється за спеціалізацією «Педагог спортивної та сучасної хореографії».

Сьогодні хореографічно-педагогічна освіта в Республіці Казахстан на базі шести навчальних закладів, два з яких є педагогічними. Підготовка майбутніх учителів хореографії здійснюється за спеціальностями: 5В040900 – хореографія, 5В040600 – режисура.

Аналіз низки сайтів вишів Російської Федерації дає змогу стверджувати, що хореографічно-педагогічна освіта здійснюється на базі чотирнадцяти навчальних закладів,

дев'ять з яких є педагогічними. Підготовка хореографів відбувається за спеціальностями 44.03.01 – педагогічна освіта, 44.04.01 – педагогічна освіта, 52.03.01 – хореографічне мистецтво, 51.03.02 – народна художня культура. Існують спеціалізації, зокрема: додаткова освіта (у сфері хореографії), хореографічне мистецтво та освіта, керівник хореографічним аматорським колективом, хореографічне мистецтво (мистецтво балетмейстера), педагогіка бального танцю. Здійснюється підготовка академічного бакалавра та магістра.

Аналіз навчально-методичних комплексів та робочих програм кафедр хореографії вишів обраних країн пострадянського простору дав змогу виявити особливості організації освітнього процесу. У Республіці Казахстан освоєння дисциплін професійного циклу проводиться через призму збереження традицій казахської національної культури, передачі з покоління в покоління основних принципів розвитку казахської хореографічної школи. Вивчення особливостей виконання елементів казахського народного танцю внесено окремими модулями у зміст базових навчальних дисциплін професійного циклу. У навчальні плани Республіки Білорусь введено дисципліну «Естрадний танець». В Україні оновлення змісту підготовки викладачів-хореографів відбувається за рахунок впровадження нових дисциплін: «Менеджмент шоу-бізнесу», «Основи партерного тренажу», «Засоби запобігання травматизму в хореографії», «Біомеханіка фізичних рухів в хореографії», «Танцювальна терапія», «Психологія танцю», «Хореографія свят та обрядів», «Хореографія в спорті» та ін.

Отже, результати порівняльного аналізу засвідчили, що хореографічно-педагогічна освіта є феноменом пост-радянського простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзенберг А.Я. Еще раз о педагогике искусства и искусстве педагога / А.Я. Айзенберг // Педагогика. 2008. – № 5. – С. 113-115.
2. Айткалієва К. Д. Танці народів Середньої Азії [Text] / К.Д. Айткалієва. – Уральськ : ЗКП ім. Даулеткерей, 1999. – 74 с.
3. Александрович Т.В. Педагогическая поддержка развития креативной личности : учебно-методический комплекс / Т.В. Александрович; БрГУ имени А.С. Пушкина. – Брест : БрГУ, 2011. – 100.
4. Андреев А. А. Прикладная философия открытого образования : педагогический аспект / А.А Андреев, В.И. Солдаткин. – М.: РИЦ «Альфа» МГОПУ им. М.А.Шолохова, 2002. – 168 с.
5. Андреев В.І. Педагогіка творчого саморозвитку / В.І. Андреев. – Казань: Центр інноваційних технологій, 2006. – 60 с.
6. Андрошук Л.М. Досвід упровадження педагогічної моделі формування індивідуального стилю діяльності майбутнього вчителя хореографії / Л.М Андрошук // Сучасні стратегії університетської освіти:якісний вимір : матеріали Міжнар. науково-практичної конф. (28-29 березня 2012 р.). – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 531-538.
7. Андрошук Л.М. Еволюція хореографічного мистецтва як явища культури в контексті передумов відкриття хореографічно-педагогічних спеціальностей в вищих педагогічних навчальних закладах України / Л. М. Андрошук // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – Умань : ФОРМ Жовтий О. О., 2015. – Випуск 12, Ч.2 . – С. 272-281.

8. Андрошук Л.М. Індивідуальний стиль діяльності як аспект розвитку творчої індивідуальності майбутнього вчителя хореографії / Л.М. Андрошук // Гуманне виховання як формуюча складова сучасного змісту освіти : матеріали міжвузівської науково-методичної конференції студентів, аспірантів, викладачів і науковців. – Умань : Візаві, 2012. – С. 11-14.
9. Андрошук Л.М. Історичний аспект еволюції суспільних вимог щодо індивідуальності педагога / Л.М. Андрошук // Теоретико-методологічні аспекти : здобутки, проблеми, перспективи : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Умань, 8 листопада). – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – С. 5-9.
10. Андрошук Л.М. Теоретичні основи інновацій у контексті становлення хореографічно-педагогічної освіти / Л.М. Андрошук / Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. – № 3 (57). – С. 292-300
11. Бабин І. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти на період до 2020 р. / Іван Бабин, Вікторія Ликова : [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.tempus.org.ua>.
12. Бердянський державний педагогічний університет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.bdpu.org/kaf_horeo.html.
13. Бережна О. А. Розвиток основ професійної творчості майбутніх хореографів у процесі вивчення предметів психолого-педагогічного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти» / Олена Анатоліївна Бережна. – Р.-на-Дону, 2008. – 22 с.
14. Бернадська Д. П. Танцювальна культура народів Сибіру / Д.П. Бернадська // Вісник ЛНУ ім. І. Франка: зб. наук. праць; вип. № 13. – Л., 2013. – С. 360-366.

15. Бернадська Д.П. Вступ до спеціальності: хореографія. Модуль 2: навч. посіб. / Д.П. Бернадська. – К.: Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 84 с.
16. Бернадська Д.П. Розвиток неокласичного балету балетного стилю / Д.П. Бернадська // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка; вип. №6. – Дрогобич: ДДПУ ім. І. Франка, 2013. – С. 150-154.
17. Білоруський державний педагогічний університет імені Максима Танка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://bspu.by/universitet/istoriya-bgru>.
18. Благова Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти / Т.О. Благова // Збірник наукових праць. – Полтава, 2009. – С. 145 – 153.
19. Благова Т.О. Розвиток українського народно-сценічного танцю в діяльності професійних вокально-хореографічних колективів ХХ століття / Т.О. Благова // Вісник Львівського університету. Серія мист-во. – 2014. Вип. 14. – С. 125-130.
20. Благова Т.О. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів-хореографів у процесі фахової практичної підготовки / Т.О. Благова // зб. наук. праць Херсонського державного університету. – Серія «Педагогічні науки». – Випуск 56. – Херсон: ХДУ, 2010. – С. 244-250.
21. Богачова Ю. В. Перспективи розвитку системи професійної підготовки педагога-хореографа / Юлія Владиславівна Богачова // Вісник МДУКІ. – 2007. №1. – С. 127-129.
22. Боголюбская М.С. Музыкально-хореографическое искусство в системе эстетического и нравственного воспитания / М.С. Боголюбская // Учебно – методическое пособие для клубных работников. – М.: 1986. – 94 с.

23. Бодунова І.І. Європейський бальний танець в контексті білоруської культури : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. культурології : спец. 24.00.01 «Теорія та історія культури» / Бодунова Ірина Іосифівна. – Мінськ, 2015. – 21 с.
24. Божович Л.И. Проблемы формирования личности / Л.И. Божович. – М.: изд. «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1997. – 352 с.
25. Божович Л.И. Психологические закономерности формирования личности в онтогенезе / Л.И. Божович // Вопросы психологии. – 1976. – № 6. – С. 46.
26. Борисов А.И. Генезис позиций рук в экзерсисе классического танца / А.И. Борисов // Тезисы докладов Всероссийской научно-практической конференции (25-28 марта 1997 года) : Изд-во СамГПУ. – Самара, 1996. – С.351-353.
27. Борисов А.И. Методика преподавания классического танца. Экспериментальная программа для хореографических вузов / А.И. Борисов. – Самара, 2001. – 250 с.
28. Борисов О. І. Психолого-педагогічні аспекти підготовки педагога-хореографа : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 19.00.07 – «Педагогічна психологія» / Олексій Іванович Борисов. – Самара, 2001. – 18 с.
29. Бурнаев А. Г. Генезис балетного искусства Мордовии / А.Г. Бурнаев. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2004. – 196 с.
30. Бурнаев О. Г. Танцювально-пластична культура мордві (досвід мистецтвознавчого аналізу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. мистецтвознавства : спец. 24.00.01 «Теорія та історія культури» / Олександр Гаврилович Бурнаєв. – Саранськ, 2012. – 20 с.
31. Бурцева Г.В. Управління розвитком творчого мислення студентів-хореографів у процесі вишівської підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук :

- спец. 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти»
/ Галина В'ячеславівна Бурцева. – Барнаул, 2000. – 20 с
32. Бушенева И.С. Повышение эффективности обучения студентов-хореографов на основе реализации специфических двигательных возможностей / И.С. Бушенева, Р.Р. Магомедов // Вестник университета. – 2007. – № 4 (30).
33. Бушенева И.С. Роль профессионально ориентированного физического воспитания студентов хореографического отделения Ставропольского государственного педагогического института / И.С. Бушенева, Р.Р. Магомедов // Инновационные процессы преобразования физической культуры, спорта и туризма: материалы X Междунар. научно-практической конференции. – Ростов н/Д. – п. Новомихайловский: Изд-во Ростов н/Д, 2007. – С. 55-60.
34. Бушенева И.С. Роль эстетического воспитания в профессионально-ориентированной двигательной-пластической подготовке студентов-хореографов / И.С. Бушенева, Р.Р. Магомедов // Журнал методики, теории и практики художественного образования и эстетического воспитания. Искусство и образование. – 2007. – № 6 (50). – С. 90-99.
35. Бушенева І. С. Програмно-методичне забезпечення фізичного виховання майбутнього викладача хореографії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія та методика фізичного виховання, спортивного тренування, оздоровчої та адаптивної фізичної культури» / Ірина Сергіївна Бушенева. – Ставрополь, 2008. – 18 с.
36. Валукін Є.П. Завдання вищої школи у вихованні педагогів-хореографів і балетмейстерів / Є.П. Валукін // Психолого-педагогічні аспекти навчання студентів театральних вузів. – М, 1996. – С. 18-20.

37. Васькова Л. Л. Организационно-педагогические условия совершенствования преподавания дисциплин современного танца в учебных заведениях хореографического образования : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Васькова Лариса Львовна; [Место защиты: Моск. гос. ун-т культуры и искусств] Москва, 2012. – 205 с.
38. Волгоградский государственный педагогический университет [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: http://vgpu.org/staff?field_pers_subd_nid=34.
39. Волкова Ю.І. Наукові підходи і принципи формування художньо-комунікативних умінь майбутніх учителів музики та хореографії / Ю.І. Волкова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти. – 2015. – Вип. 18. – С. 166-172.
40. Воронежский державний педагогічного університету [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.vspu.ac.ru/>.
41. Гайденко І. А. Роль музичних комп'ютерних технологій у сучасній композиторській практиці : дис. ... канд. мистецтвознав. : 17.00.03 / І. А. Гайденко ; Харк. держ. ун-т мистец. ім. І. П.Котляревського. – Х., 2005. – С. 73.
42. Гамарник Г.Н. Национальный аналитический отчет о высшем образовании Республики Казахстан / Г.Н. Гамарник. – Астана, 2006. – 21 с.
43. Гафт А.М. Проблемы подготовки специалиста-хореографа из числа представителей коренных народов Севера [Текст] / А.М. Гафт // Вестник Московского государственного университета культуры и искусств. – 2008. – N 2. – С. 129-132.
44. Гафт А.М. Реализация системы профессионального обучения хореографии как средства формирования этнического самосознания студентов / А.М. Гафт // Человек и образование № 1 (26) 2011. – С. 85-89.

45. Гафт А.М. Система профессионального обучения студентов художественно-хореографического отделения вуза как средство формирования этнического самосознания [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Александр Михайлович Гафт. – С-Пб., 2011. – 17 с.
46. Герасимова Ю. О. Развитие педагогических качеств у профессиональной подготовке хореографов в высших учебных заведениях культуры и искусства: автореф. дис. на получение наук. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – «Теория и методика профессионального образования» / Юлия Александровна Герасимова. – М., 2007. – 21 с.
47. Гершунский Б.С. Философия образования: Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений / Борис Семенович Гершунский. – М.: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 432 с. : ил.
48. Гісторыя Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта (1913-1940 гг.): дакументы і матэрыялы / аўт.-склад.: А. Р. Агееў, К. М. Бандарэнка, В. П. Клімковіч; пад агульн. рэд. К. М. Бандарэнкі. – Магілёў: МДУ ім. А. А. Куляшова, 2008. – 216 с.
49. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375с.
50. Горноста́й Т.Л. Формирование ценностных ориентаций будущих педагогов в процессе подготовки и проведения фольклорных праздников / Т.Л. Горноста́й // Адукацыя і выхаванне. № 6. – 2012 – С. 23-28.
51. Государственная программа «Образование и молодежная политика» на 2016 – 2020 годы от 05.04.2016.
52. Государственная программа развития высшего образования на 2011-2015 гг. от 01.07.2011 г. № 893.
53. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011 – 2020 гг. от 7 декабря

- 2010 года № 1118. – Алматы: Юрист, 2010. – 61 с.
54. Гофрон А. Філософські засади сучасних європейських освітніх концепцій: автореф. дис. на здобуття нук. ступеня доктора філософських наук: спец. 09.00.10 «Філософія освіти» / Анджей Гофрон. – К., 2005. – 32 с.
 55. Гуманитарный университет (г. Екатеринбург) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gu-ural.ru/>.
 56. Гура О.І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. док. пед наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Олександр Іванович Гура. – К., 2008. – 38 с.
 57. Гуревич П.С. Философская антропология: исторический очерк и актуальные проблемы: монографія / П.С. Гуревич. – Germany, Saarbrucken: LAP LAMBER Academic Publishing, 2011. – 434 с.
 58. Дамитов Б. К. Национальный доклад о состоянии и развитии образования в Республике Казахстан / Б. К. Дамитов. – Астана, 2009. – С. 14 – 16.
 59. Данилюк А.Я. Принцип культурогенеза в освіті / А.Я. Данилюк // Педагогіка. 2009. – № 10 . – С. 3-8.
 60. Державна програма розвитку освіти в РК від 2010 р. від 11.10.2004 р. № 1459. – Алмати: Юрист, 2010. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ru.government.kz/docs/u041459_rus.html.
 61. Діяльність відділення хореографії кафедри мистецьких дисциплін та методик їх навчання Інституту психолого-педагогічної освіти та мистецтв БДПУ (2012-2013 навчальний рік) / [Відп. ред. О.В. Мартиненко, Н.С. Аветіс'янц]. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2013. – 124 с.
 62. Дмитриев С.В. Антропный принцип в теории двигательных действий / С.В. Дмитриев // Проблемы

- інтеграції естествознавчого і гуманітарного знання в теорії діяльності і рухательного дієвства.
– Н. Новгород: НГПУ, 1997. – С. 33-55.
63. Дротенко В.І. Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою викладання: [тексти лекцій] / Валентина Дротенко, Наталія Муляр. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2013. – 114 с.
64. Егорова Л.И. Танцы важнее философии / Л.И. Егорова // Молодежная эстрада. – М., 1989. – № 4. – С. 112-116.
65. Енциклопедія українознавства: в 2 т. / Ред. В. Кубійович, З. Кузеля ; Наукове товариство ім. Шевченка. – Мюнхен, Нью-Йорк: В-во «Молоде Життя», 1949-52. – 1230 с.
66. Енциклопедія українознавства: Словникова частина / Ред. В. Кубійович; Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові. – Л. Т. 5: Перевидання в Україні. – Львів, 1996. – с. 1600-2000: іл. –
67. Естетика: Навч. посіб. / За ред. В.О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 208 с.
68. Ємельянова О.Ю. Музичне оформлення уроку класичного танцю : [навч.-метод. посіб. для роботи зі студентами третього – четвертого курсів напряму підготовки 6.020202 Хореографія*] / Олена Юрїївна Ємельянова. – Бердянськ : Видавець БДПУ, 2016 р. – 98 с.
69. Єфіменко Ю.В. Система хореографічно-педагогічної освіти в Росії / Ю.В. Єфіменко // Актуальні питання мистецької освіти та виховання: збірник наукових праць: вип. 2(2) / гол. ред. Ніколаї Г.Ю. – Суми: видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2013. – 224 с.
70. Єфремова Є.Р. Особистість студента-педагога / Є.Р. Єфремова // Психологічна наука і освіта 2005. – № 1. – С. 21-26.
71. Жиров О.А Культурно історичні особливості становлення й розвитку хореографічного мистецтва Грузії : метод.

- реком. [для студентів хореографічної спеціалізації з курсу «Історія хореографічного мистецтва»] / О.А. Жиров, Д.П. Єрмуратський. – Полтава, 2012. – 73 с.
72. Жиров О.А Хореографічна спадщина Іспанії у вимірах духовного життя : метод. реком. [для студентів хореографічної спеціалізації з курсу «Історія хореографічного мистецтва»] / О.А. Жиров, Шаповал Ю.О. – Полтава, 2011. – 44 с.
73. Жиров О.А. Особливості культурно-освітнього процесу в Україні (друга половина 40-х – початок 50-х рр. ХХ ст.) / О.А. Жиров // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2009. – № 1. – С. 11-21.
74. Жиров О.А. Педагогічні ідеї у творчій спадщині українських хореографів / О.А. Жиров // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. – Випуск 6 (53). – Серія «Педагогічні науки». – Полтава, 2006. – С. 135-142.
75. Закон від 27 липня 2007 р. № 319-III «Про освіту» Республіки Казахстан [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://edu.resurs.kz/elegal/zakon-ob-obrazovanii>.
76. Закон Республіки Казахстан «Об образовании» от 07.06.1999 № 389 – Алматы: Юрист, 1999. – 52 с.
77. Закон Республіки Казахстан від 10 квітня 1993 р. «Про вищу освіту» (редагування від 27.01.1996) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://kazakhstan.news-city.info/docs/sistemso/dok_percbz.htm.
78. Закон України Про вищу освіту : [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>.
79. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність : відомості Верховної Ради (ВВР), 2016. – № 3, – 25 с.
80. Закон України Про освіту : відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 34, 451 с.

81. Захарчук Л.А. Формирование нравственно-эстетических ценностей молодёжи в условиях освоения этнокультурного пространства Республики Беларусь / Л.А. Захарчук // Собрание АПСН «Технологии психолого-педагогического сопровождения детей и молодёжи в процессе формирования их личности на этапе межпоколенческого перехода». – 2008.: Московский психолого-социальный институт. – С. 64-70.
82. Західно-Казахстанський державний університет ім. Махамбета Утемісова [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://culart.wksu.kz/>.
83. Збірник програм нормативних навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки студентів напряму 6.020202 Хореографія* / за заг. ред. О.В. Мартиненко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. – 308 с
84. Зеер Э.Ф. Личностно ориентированное профессиональное образование / Э.Ф. Зеер, Г.М. Романцев // Педагогика. – №3. – 2002. – С. 16-21.
85. Зязюн І.А. Естетичні засади розвитку особистості / І.А. Зязюн // Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н.Г.Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – С. 14-36.
86. Зязюн І.А. Філософсько-гуманістичні та психолого-педагогічні аспекти сучасної освіти // Діалог культур: Україна у світовому контексті: Філософія освіти: Зб. наук. праць / Ред. кол. І.А.Зязюн, С.О.Черепанова (упор. і відпов. ред.), Н.Г.Ничкало, С.О.Сисоєва та ін. – Львів: Сполом, 2002. – Вип. 8. – С. 4-14.
87. Кабурнеева Е. О. Становление и развитие педагогических традиций хореографического образования в России : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «общая педагогика, история педагогики и образования» / Кабурнеева Елена Олеговна – Москва,

2011. – 21 с.

88. Кабурнеева Е.О. Педагогические традиции хореографического образования в России (на примере Московской государственной академии хореографии) / Елена Олеговна Кабурнеева // Вестник Московского университета МВД России.-2010.-№7.- С.14-16.
89. Кабурнеева Е.О. Принципы становления и развития педагогических традиций хореографического образования в России / Елена Олеговна Кабурнеева // Инновационные технологии обучения культурно-досуговой деятельности. Сборник научных статей. – М.:МГУКИ, 2011. – Выпуск 11. – С. 86-107.
90. Кабурнеева Е.О. Становление педагогических традиций хореографического образования в России (конец 18 – начало 20-го века) / Елена Олеговна Кабурнеева // Интеграция – основа продуктивных моделей современного гуманитарно-художественного образования: Юсовские чтения: Сборник науч. статей Всероссийской конференции. – М.: ИХО РАО, 2010. -С. 311-314.
91. Кабурнеева Е.О. Становление хореографического образования в России : традиции балетного искусства в культурно-историческом контексте / Е. О. Кабурнеева // Вестник МГУКИ. – 2010. – №5. – С. 185-189.
92. Кабурнеева Е.О. Становление хореографического образования в России: традиции балетного искусства в культурно-историческом контексте / Елена Олеговна Кабурнеева // Вестник МГУКИ. – 2010. – №5. – С. 185-189.
93. Кабурнеева Е.О. Традиционность и новаторство в хореографическом образовании / Елена Олеговна Кабурнеева // Сборник статей Московской государственной академии хореографии о театре, балете и музыке. – 2010. – Выпуск 20. – С. 41-46.
94. Казакова А.Г. Удосконалення професійно-педагогічної підготовки викладачів вищої школи / А.Г. Казакова //

- Вчені записки. Вип. 23. – М.: МГУКИ, 2001. – С. 44-49.
95. Казахская национальная академия искусств имени Т. К. Жургенова [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://kaznai.kz/ru/fakultet-horeografii/>.
 96. Казахский государственный женский педагогический университет – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kazmkpu.kz/ru>
 97. Казахский национальный педагогический университет им. Абая [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kaznpu.kz/ru/828/page/>.
 98. Калашникова Т.И. Становление готовности студентов-хореографов к развитию художественно-творческого потенциала учащихся : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 : Улан-Удэ, 2004 231 с.
 99. Карчевська Н.В. Естрадний танець в контексті хореографічного мистецтва Білорусі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.. мистецтвознавства : спец. 24.00.01 «Теорія та історія культури» / Карчевська Наталія Володимирівна. – Мінськ, 2006. – 22 с.
 100. Карчевська Н.В. Проблеми освіти у сфері естрадного танцю (на прикладі досвіду роботи кафедри хореографії БДУК) / Наталія Володимирівна Карчевська // Вісник молодіжного наукового товариства. – 2004. – № 1. – С. 62 – 63.
 101. Кившенко Ю. А. Засоби професійної підготовки педагогів-хореографів у виші : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти» / Юлія Артуровна Кившенко. – Самара, 2011. – 22 с.
 102. Кирьякова А. В. Аксиология образования. Фундаментальные исследования в педагогике : монографія / А. В. Кирьякова [и др.]. – М.: Дом педагогики, ИПК ГОУ ОГУ, 2008. – 578 с.
 103. Кишинівський державний педагогічний університет ім. Іон Крянге [Електронний ресурс] – Режим доступу до

- ресурсу: <http://www.upsc.md/ro>
104. Кіровоградський педагогічний університет ім. В. Винниченка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.kspu.kr.ua/ua/pro-fakultet>.
105. Клеменчук С.П. Смысло-ориентированное проектирование в технологии пластичного двигательного действия / С.П. Клеменчук // Проблемы развития физической культуры и спорта в новом тысячелетии: материалы международной научно-практической конференции, Екатеринбург, 7 марта 2013 г./ ФГАОУ ВО «Рос. гос. проф. – пед. ун-т», 2013. – 479 с.
106. Клеменчук С.П. Современное хореографическое искусство в физическом воспитании девушек 15 – 16 лет / С.П. Клеменчук // «В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии»: материалы XXV международной заочной научно-практической конференции (08 июля 2013г.) г. Новосибирск, Изд. «СибАК». 2013 – 250 с.
107. Кликова Л. О. Развитие художньо-естетичної компетенції студентів хореографічних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти» / Людмила Олексіївна Кликова. – Челябинск, 2009. – 21 с.
108. Ключко В.В. Тілесність як базовий філософський концепт ритміки Е. Жак-Далькроза / В. В. Ключко // Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (6-7 жовтня 2016 р., м. Одеса). – Одеса: ПНПУ імені К.Д. Ушинського, 2016. – Том 1. С. 50-52.
109. Ковалевич М.С. Основы профессиональной ориентации. Электронное учебно-методическое пособие / М.С. Ковалевич // Брест: БрГУ имени А.С. Пушкина, 2013. – 337 с.

110. Ковалевич М.С. Современная образовательно-профессиональная среда как источник и условие системного становления профориентационной деятельности / М.С. Ковалевич // Народная асвета. – 2012. – № 3. – С. 3-7.
111. Кодекс Республики Беларусь «Об образовании» от 13 января 2011 г. № 243-З.
112. Коджаспірова Г.М. Словник з педагогіки / Г. М. Коджаспірова, Ю.А. Коджаспірова. – М.: ІКЦ «МарТ»; Ростов н/Д.: Видавничий центр «МарТ», 2005. – 448 с.
113. Концепція розвитку освіти Республіки Казахстан на 2004-2015 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.unesco.kz/rcie/data/koncersiya.htm>.
114. Корольов В.В. Формування творчої активності студентів хореографів у процесі вузівської підготовки: дис. . канд. пед. наук / В.В. Корольов. – М., 2003. – 180 с.
115. Косяк В.А. Людина та її тілесність у різних формах культури: навчальний посібник / В.А. Косяк. – Суми: Університетська книга, 2010. – 318 с.
116. Косяк В.А. Універсум ритму / В.А. Косяк. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – 138 с.
117. Криворізький національний університет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://kdpu.edu.ua/> .
118. Кульбекова А. К. Казахский танец в системе этнохудожественной культуры / А. К. Кульбекова // Научный журнал «Поиск-Изденіс» МОиН РК №4/5. - Алматы, 2001г. – С. 243-246.
119. Кульбекова А. К. Казахський танець / А. К. Кульбекова // Навчально-методичний посібник. – Уральськ, 2000. – 87 с.
120. Кульбекова А. К. Методические рекомендации по ведению уроков танца в общеобразовательных школах / А. К. Кульбекова // Материалы межвузовской научно-

практической конференции «Приоритеты культуры и искусства Приуралья на рубеже XXI века». – Уральск, 1999. – С. 71-74.

121. Кульбекова А.К. Методика викладання народно-сценічного танцю / А.К. Кульбекова // Учебно-методическое пособие. – Уральск: «Постмеєн», 2006. – 87 с.
122. Кульбекова А.К. Методика викладання народно-сценічного танцю : особливості характеру / А.К. Кульбекова // Учебно-методическое пособие. – Уральск: «Постмеєн», 2006. – 87 с.
123. Кульбекова А.К. Теоретичні основи функціонування казахського народного танцю: проблеми і перспективи/ А.К. Кульбекова // Науковий журнал «Поиск-Ізденіс» МОі Н РК №15.- Алмати, 2001 р. – С. 204-207.
124. Кульбекова А.К. Формирование профессионального мастерства хореографов в вузах культуры и искусств Казахстана: системный подход : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.05 «Теория, методика и организация социально-культурной деятельности» / Кульбекова Айгуль Кенесовна – Москва, 2009. – 29 с.
125. Куценко С. В. Використання творчих завдань в процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії на заняттях народно-сценічного танцю / С. В. Куценко // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал ; [ред. кол. : Сбруєва А. А. (гол. ред.) та інші]. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – № 7 (33). – С. 277-287.
126. Куценко С. В. Вплив естетичного виховання на формування творчого потенціалу студента-хореографа засобами народно-сценічного танцю / С. В. Куценко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко

- Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2013. – Випуск 7. – С. 241-248.
127. Куценко С. В. Пізнавальні психічні процеси як складова формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії / С. В. Куценко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – Випуск 6. – С. 145-154.
128. Куценко С. В. Позитивна мотивація майбутнього вчителя хореографії в процесі формування його творчого потенціалу засобами народно-сценічного танцю / С. В. Куценко // Нові технології навчання : [Науково-методичний збірник]. – Київ, 2013. – Вип. 76. – С. 106-113.
129. Куценко С.В. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами жанрової різноманітності народно-сценічного танцю / С.В. Куценко // Хореографічне мистецтво у контексті культурно-освітніх процесів: всеукр. наук.-практ. конф., 12-13 груд. 2010 р. – Полтава, 2010. – С. 135-142.
130. Куценко С.В. Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Куценко Сергій Володимирович. – Умань, 2015. – 315 с.
131. Кызылординский государственный университет имени Коркыт Ата [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.korkyt.kz/>.
132. Липецкий государственный педагогический университет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://lspu.lipetsk.ru/>.
133. Лопухов Ф.В. Шестьдесят лет в балете / Ф.В. Лопухов. – М.: Искусство, 1966. – 368 с.
134. Луговая Е.К. Философия танца / Е.К. Луговая. – СПб. :

- Изд-во С.-петерб. ун-та, 2008. – 131 с.
135. Львівський національний університет імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://kultart.lnu.edu.ua/rez.html>.
136. Макарова А.В. Формування творчої особистості та професіоналізму / А.В. Макарова // Середня професійна освіта. – 2007, – № 3. – С. 25-30.
137. Максимук Л.М. Развитие школы и педагогической мысли в Латинской Америке в XIX веке / Л.М. Максимук // Модернизация образования в современном мире: традиции и инновации : монография / под ред. А.Н. Сендер ; Брест. гос. ун-т имени А.С. Пушкина. – Брест : БрГУ, 2015. – 245 с.
138. Мартиненко О.В. Теорія та методика роботи з дитячим хореографічним колективом : навчальний посібник/ Олена Володимирівна Мартиненко. -Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 232 с
139. Марченко С. Е. Роль педагога-хореографа в эстетическом воспитании подростков / С.Е. Марченко // Омский научный вестник : научный журнал. – Омск : Изд-во ОмГТУ, 2010. – № 5 (91). – С. 132 – 134.
140. Медвідь Т.А. Актуальність наукового підходу до хореографічного мистецтва // Хореографічна та театральна культура України: педагогічні та мистецькі виміри: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, Ч.І: 17-19 квітня, 2013 р., Київ / Упор. А.М.Підлипська / Т.А.Медвідь. – К. : КНУКІМ, 2013. – С.62-65.
141. Медвідь Т.А. Дослідницька діяльність як показник компетенції майбутнього викладача-хореографа / Т.А.Медвідь // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції: тенденції і перспективи розвитку світового хореографічного і музичного мистецтва: 18-19 листопада 2013 р., Полтава. – Полтава: ПНПУ ім. В.Д.Короленка, 2014. – С.98-101.

142. Медвідь Т.А. Значущість дисципліни «Історія хореографічного мистецтва» в системі підготовки майбутніх хореографів / Т. Медвідь // Проблеми підготовки сучасного вчителя: зб. наук. праць Уманського держав. пед. ун-ту імені Павла Тичини [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – №10. – Частина 3. – С. 71-77.
143. Медвідь Т.А. Особливості невербальної мови в хореографії Піни Бауш // Соціальні комунікації: стан, проблеми, тенденції: зб. матеріалів Всеукр.наук. конф.: 26-27 квітня 2012 р., Київ / Редактор-упорядник С.Безклубенко / Т.А.Медвідь. – К.: Вид. центр КНУКіМ, 2012. – С.150-151.
144. Медвідь Т.А. Проблеми формування наукового досвіду у студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Хореографія» / Т. Медвідь // Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції : 16-17 жовтня 2014 р., Київ / МОН України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; за заг.ред. В.О.Огнев'юка; [редкол.: В.О. Огнев'юк, Л.Л. Хоружа, К.Ю. Бацак та ін.]. – Київ: ун-т ім. Б.Грінченка, 2014. – 704 с. – С.631-640.
145. Медвідь Т.А. Розвиток хореографічної культури національних меншин Херсонщини : дис ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01 / Тетяна Анатоліївна Медвідь . – Київ : Б.в., 2011 . -200 с.
146. Медвідь Т.А. Хореографічне мистецтво як фактор творчої діяльності дитини / Т. Медвідь // Вісник Львівського університету: збірник наукових праць. Серія «Мистецтвознавство». – Вип.14. – Львів : Видавничий центр Львівського національного університету ім. Івана Франка, 2014. – С.148- 154
147. Международная стандартная классификация образования (МСКО) // Вишнякова С. М. Профессиональное образование Словарь. Ключевые понятия, термины,

- актуальна лексика. – М. НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
148. Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Б. Хмельницького [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mdpu.org.ua/new/kafedra-teor-metodiki-muzosvti-ta-horeograf.html>.
149. Министерство образования и науки Республики Казахстан [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edu.gov.kz..>
150. Могилевський державний університет імені А. А. Кулешова [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://msu.by/>.
151. Модернизационные процессы педагогического образования : проблемы, поиски, решения : – Монография [под ред. С. Д. Якушевой]. – Новосибирск: Изд. СибАК, 2014. – 240 с.
152. Мордовський державний університет ім. Н.П. Огарьова [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ink.mrsu.ru/kafedra/3/persons.htm>.
153. Наскрізна програма практики студентів на пряму підготовки 6.020202 Хореографія*, спеціальностей 7.02020201, 8.02020201 Хореографія* (за видами) / за заг. ред. О.В.Мартиненко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2014. – 252 с.
154. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В.Г. Кременя. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – С.100-105.
155. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.im.npu.edu.ua/index.php/en/>.
156. Ніжинський державний педагогічний університет ім. М. Гоголя [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ndu.edu.ua/index.php/123/kafedra->

muzichnoji-pedagogiki-ta-khoreografiji.

157. Ніколаї Г. Ю. Тенденції розвитку мистецької освіти в контексті європейської інтеграції: інтеркультурний вимір / Г. Ю. Ніколаї // Мистецька освіта в контексті європейської інтеграції: інтеркультурний вимір. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – С. 135-138.
158. Ніколаї Г.Ю. Мистецтво у розвитку особистості [монографія] / [І.Я.Зязюн, О.П.Рудницька, Г.Г.Філіпчук, Г.Ю.Ніколаї та ін.]; за ред., передмова та післямова Н.Г.Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
159. Ніколаї Г.Ю. Теоретико-методологічні засади дослідження хореографічно-педагогічної освіти в Україні [Текст] / Г.Ю. Ніколаї, О.Є. Реброва // Мистецтво та освіта. – 2016. – № 3. – С. 7-12.
160. Ніколаї Г.Ю. Методологічні засади інноваційного розвитку хореографічно-педагогічної освіти / Г.Ю. Ніколаї// Інноваційний розвиток вищої освіти : глобальний та національний виміри змін : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 березня 2015 р., м. Суми). – Том 1. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. – 392 с. – С. 37 – 39.
161. Ніколаї Г.Ю. Методологія та технологія науково-педагогічних досліджень: навч. посібник для студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти та аспірантів / Галина Юріївна Ніколаї. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 2000. – 108 с.
162. Ніколаї Г.Ю. Предмет і теоретико-методологічні основи хореографічно-педагогічної компаративістики / Г.Ю. Ніколаї //Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Умань, 16-17 травня 2015 р.). – Умань : ФОП Жовтий О. О, 2015. – С. 71 – 74.
163. Новосибірський державний педагогічний університет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nspu.ru/>.

164. Общероссийский классификатор специальностей по образованию ОК 009-2003. – [Утвержден пост. Госстандарта России 30 сентября 2003 г.]. – N 276 с.
165. Онищенко В.Д. Філософія духа і духовного пізнання: Християнсько-філософська ноологія / В.Д. Онищенко. – Львів: Логос, 1998. – 338 с.
166. Орлова Т. В. Історія нових незалежних держав: Postsovieticum: Навч. посіб. / Т. В. Орлова. – К. : Знання, 2010. – 487 с.
167. Павленко Р.В. Теорія та методика народно-сценічного танцю: [Навчально-методичний посібник для студентів першого курсу напрямку підготовки 6.020202 Хореографія] / Руслан Валентинович Павленко. – Бердянськ, 2015. – 109 с.
168. Пархоменко О.М. Проблема балетмейстерської підготовка майбутніх педагогів-хореографів / О.М. Пархоменко // збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (педагогічні науки). – Бердянськ : БДПУ, 2013. – № 2 С. 109-112.
169. Пархоменко О.М. Структура діяльності балетмейстера-педагога у різножанрових хореографічних колективах / О.М. Пархоменко // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). – Ніжин : НДУ ім. Миколи Гоголя, 2013. – № 1. – С. 44-48.
170. Пархоменко О.М. Сутність поняття «балетмейстерські вміння» та їх компонентна структура в діяльності майбутніх педагогів-хореографів / О.М. Пархоменко // Проблеми мистецької освіти : [збірник науково-методичних статей]. – Вип. 9 / відп. ред. О.Я. Ростовський. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – С.112-115.
171. Пархоменко О.М. Теоретичне обґрунтування критеріїв і показників сформованості балетмейстерських умінь

- майбутніх педагогів-хореографів / О.М. Пархоменко // Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг.ред.проф. Є.І. Коваленко. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – № 2 – С. 61-64.
172. Педагогика профессионального образования: проблемы и перспективы развития в условиях реформы [Текст] : коллектив. монография / авт. коллектив: В. И. Екимова [и др.] ; Авт. некоммер. организация содействия развитию соврем. отеч. науки Изд. дом «Науч. обозрение». – М. : ООО «БУКИ ВЕДИ», 2013. – 150 с. – Библиогр.: С. 132 – 147.
173. Перлина О.В. Сутність і значення координації у засвоєнні та управлінні хореографічним рухом / Олена Володимирівна Перлина // Актуальні проблеми хореографічної освіти : зб. наук. ст. – М. : МДУКІ, 2008. – С. 115-125.
174. Петров А.В. Страны постсоветского пространства : учеб.-метод. пособие / Алексей Викторович Петров. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2012. – 172 с.
175. Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pdpu.edu.ua/index.php/uk/olimpiadi>.
176. Повалий Т. Л. Подготовка хореографов в педагогических университетах Украины / Т. Л. Повалий // Оралды ғылым жаршысы : научно-теоретический и практический журнал. Серия : Педагогические науки. – Казахстан, 2014. – С. 58-68.
177. Повалий Т. Л. Методи згуртування дитячого хореографічного колективу / Т. Л. Повалий // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – Науковий журнал / ред. кол. : А. А. Сбруєва (гол. ред.) [та ін.]. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2010. – № 7 (9). – С. 385-392.

178. Повалій Т.Л. Науковий простір хореографічної освіти в Республіці Польща / Т. Л. Повалій // «Международное сотрудничество в образовании в условиях глобализации». – Симферополь : Таврический национальный университет имени В. И. Вернадского, 2012. – С. 249-255.
179. Повалій Т.Л. Сутність модернізації хореографічної освіти в Польщі та Україні / Т.Л. Повалій // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – 2014. – Вип. 1-2. – С. 126-135.
180. Повалій Т.Л. Тенденції розвитку хореографічної освіти в Європі / Т.Л. Повалій // Мистецька освіта: традиції й інновації : матеріали Міжнародної наукової конференції. – Мелітополь : Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Б. Хмельницького, 2014. – С. 97-99.
181. Поволжская государственная социально-гуманитарная академия [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pgsga.ru/academy/structure/kaf/department-choreography/>.
182. Поклад І.М. Музично-ритмічне почуття в системі хореографічно-естетичного виховання / І.М. Поклад // Наукові записи культурологічного семінару. – К.: 2005. – №4. – С. 111-112.
183. Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Короленка (Полтава) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://npri.edu.ua/ua/>.
184. Попова Е.Н. Формирование эстетических компетенций и ориентаций в процессе профессиональной подготовки студентов педагогического университета : На примере хореографии [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Елена Николаевна Попова. – Самара, 2005. – 22 с.
185. Постанова Уряду Російської Федерації від 25 серпня 2008 р. № 1244-р «Про затвердження Концепції розвитку освіти у сфері культури і мистецтва в Російській

- Федерації на 2008-2015 роки» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.russia.edu.ru/information/legal/law/post/638_08/.
186. Постановление Миннауки РФ от 13.03.1992 № 13 «О введении многоуровневой структуры высшего образования в Российской Федерации».
187. Постановление о Временном положении о многоуровневой структуре высшего образования в Российской Федерации от 13 марта 1992 г. N 13 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.consultant.ru>.
188. Постановление Правительства Российской Федерации от 12 августа 1994 года № 940. «Об Утверждении государственного образовательного стандарта высшего профессионального образования».
189. Похиленко В. Ф. Танец між Небом і Землею / Віктор Федорович Похиленко. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 352 с. :іл.
190. Приказ Минздрава РСФСР от 28.04.1992 п 144 «О введении многоуровневой структуры высшего образования в Российской Федерации».
191. Приказ Минобрнауки от 28 декабря 2011 года № 2895 «Об утверждении Порядка приема граждан в образовательные учреждения высшего профессионального образования».
192. Рагозіна В. З історії хореографічного виховання / В. Рагозіна // Мистецтво та освіта. – К.: 2006. – №2. – С. 15-19.
193. Радченко И.В. Современное состояние системы хореографического образования / И.В. Радченко // Музыка в современном мире: наука, педагогика, исполнительство: тезисы V Междунар. науч.-практ. конф. 30 января 2009 г. / ред.: И.Н. Вановская, Е.О. Казьмина, О.В. Генибарт, П.Н. Евтихийев. Тамбов: Тамб. гос. муз.-пед. ин-т им. С.В. Рахманинова, 2009. – С. 116 – 122.

194. Радченко И.В. Танцевальный фольклор в учебном процессе / И.В. Радченко // Материалы межвузовской научно-практической конференции. Тамбов 26-27 октября 2000 г. / отв. ред. Н.М. Аверин. Тамбов: Изд-во ТГУ, 2000. – С. 132 – 141.
195. Распоряжение Правительства РФ от 26 июля 2000 года № 1072-р «Об утверждении Плана действий Правительства Российской Федерации в области социальной политики и модернизации экономики на 2000-2001 годы».
196. Распоряжение Правительства РФ от 26 июля 2000 года № 1072-р «Об утверждении Плана действий Правительства Российской Федерации в области социальной политики и модернизации экономики на 2000-2001 годы» [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.consultant.ru/cons/cgi>.
197. Реброва Е.Е. Поликультурные реалии подготовки будущих учителей художественных дисциплин / Е.Е. Реброва // Наука в современном мире: сб. науч. тр. – М.: Издательство «Спутник +», 2012. ? С. 122-126.
198. Реброва О.Є. Актуальні аспекти підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін в умовах полікультурного середовища / О.Є. Реброва // Проблеми сучасної педагогічної освіти. ? Сер. Педагогіка і психологія: зб. статей. ? Ялта : РВВКГУ, 2007. ? Вип.13. Ч.2. С. 171-177.
199. Реброва О.Є. Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти: [монографія] / О.Є. Реброва. – Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 283 с.
200. Реброва О.Є. Методологія і методи досліджень педагогіки мистецтва / О.Є. Реброва // Навч. метод. посібник (для студентів і магістрантів інститутів мистецтва педагогічних університетів). Вид 2-ге, переробл. та доп. Київ: Видавництво НПУ імені

- М.П.Драгоманова, 2012. – 127с.
- 201.Рева В.П. Інтонаційно-тілесні контексти музичного виховання (педагогічний аспект): монографія / В.П. Рева. – Могилев: УО «МДУ ім. А. А. Кулешова, 2013. – 180 с.
202. Рекомендация о сохранении фольклора от 15 ноября 1989 года : [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://docs.cntd.ru/document/902084650>.
203. Рехліцька А.Є. Рухи класичного танцю у схемах [Текст] : навч.-метод. посіб. для студентів ВНЗ спец. «Хореографія» / А.Є.Рехліцька, І. В. Білоусенко; Херсон. держ. ун-т. – Херсон : ХДУ, 2014. – 70 с. : схеми. – Бібліогр.: С. 68-70.
204. Рожко М.М. Формування пластичної культури студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів [Текст] : дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Рожко Марина Миколаївна ; Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2006. – 238 с.
205. Розпорядження Уряду РФ від 15 травня 2013 р. N 792-р «Про затвердження державної програми РФ «Розвиток освіти» на 2013-2020 роки.
206. Російський державний педагогічний університет імені А. І. Герцена [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.herzen.spb.ru>
207. Рудницька О.П. Основи викладання мистецьких дисциплін: Навч. посібник / За заг. ред. О.П.Рудницької. – К., 1998. – 184 с.
208. Рудницька О.П. Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навчальний посібник / О.П. Рудницька. – К.: «ЕксОб», 2000. – 208 с.
209. Сердюк Т.І. Теорія та методика історико-побутового танцю:[навчально-методичний посібник для студентів напряму підготовки 6.020202 Хореографія*] / Тетяна Іванівна Сердюк. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2014 . – 192 с

210. Сердюк Т.І. Художньо-естетична школа майбутніх учителів хореографії: формування досвіду : монографія / Тетяна Іванівна Сердюк. – Вид. 2-е, доп. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2014. – 273 с.
211. Сляднева Л. Н. Розвиток особистості засобами мистецтва : антропологічний аспект : [монографія] / Ред.-сост. Л. М. Сляднева. – Ставрополь: Вид. СДПІ, 2008. – 160 с.
212. Сляднева Л.Н. Педагогическая работа с хореографическим коллективом: Учебное пособие / Л.Н. Сляднева. – Ставрополь: Изд-во СГПИ, 2008. – 104 с.
213. Сляднева Л.Н. Розвиток особистості засобами мистецтва : антропологічний аспект : [монографія] / Ред.-сост. Л.М. Сляднева. – Ставрополь: Вид. СДПІ, 2008. – 160 с.
214. Сляднева Л.Н. Телесно-двигательная пластика: теория и практика / Л.М. Сляднева. – Ставрополь: Ставролит, 2013. – 240 с.
215. Сляднева Л. М. Рухово-пластична підготовка педагога-вихователя на основі інтеріоризації елементарної біомеханіки рухової дії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Біомеханіка» / Любов Миколаївна Сляднева. – Майкоп, 2002. – 20 с.
216. Сляднева Л. М. Тілесна пластика в теорії біомеханіки та фізичного виховання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 – «Теорія та методика фізичного виховання, спортивного тренування, оздоровчої та адаптивної фізичної культури» / Любов Миколаївна Сляднева. – Майкоп, 2005. – 22 с.
217. Солощенко В. М. Розвиток провідних шкіл танцю в Німеччині, Швейцарії та Австрії / В.М. Солощенко, Д.А. Титович // Актуальні питання мистецької освіти та виховання. – 2014. – Вип. 1-2. – С. 136-145.
218. Ставропольский государственный педагогический институт [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.sspi.ru/?dir=kaf_&sub=horeo.

219. Стукалова О. В. Высшее профессиональное образование в сфере культуры и искусства: современное состояние и перспективы развития : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти» / О.В. Стукалова. – М., 2011. – 22 с.
220. Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка : [Електронний ресурс] – Режим доступу ресурсу : <https://www.sspu.sumy.ua>
221. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://eenu.edu.ua/uk/structure/faculties-and-institutes/institut-mistectv>.
222. Тамбовский государственный университет имени Г.Р.Державина [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.tsutmb.ru/kafedra-xoreografii>.
223. Тамбовський державний університет імені Г. Р. Державіна [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.tsutmb.ru/about/hist>.
224. Тараканова А.П. Нові форми організації хореографічного навчання / А.П. Тараканова // Мистецтво та освіта. – К.: 2002. – №3. – С. 38-41.
225. Тараненко Ю. П. Модель підготовки майбутніх учителів хореографії до розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / ред. кол.: Безлюдний О. І. (гол. ред.) та інші. – Умань : ФОП Жовтий., 2015. – Випуск 53. – 434 с. – С.63-71.
226. Таранцева О.О. Історичні передумови розвитку національної народно-сценічної хореографії / О.О. Таранцева // Рідна школа. – 2002. – № 4. – С. 71-73.
227. Таранцева О.О. Класичний танець – основа хореографічної підготовки майбутніх учителів /

- О.О. Таранцева // Збірник наукових праць. – Полтава: ПДПУ імені В.Г. Короленка. – Серія «Педагогічні науки». – 2003. – Випуск 1-2 (28/29). – С. 158-162.
228. Таранцева О.О. Формування фахових умінь майбутніх учителів хореографії засобами українського народного танцю / О.О.Таранцева // Наукові записки. – Кіровоград: КДПУ імені В. Вінніченка. – Серія «Педагогічні науки». – 2003. – Випуск – 52, частина 2. – С. 33-36.
229. Тарасенко Т.В. Взаимосвязь традиционных и инновационных методов в профессиональной подготовке руководителей детских хореографических коллективов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «теория и методика профессионального образования» / Тарасенко Татьяна Викторовна – Москва, 2006. – 27 с.
230. Ташкентская Государственная Высшая Школа Национального Танца и Хореографии, колледж хореографии, институт современного искусства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://isi-vuz.ru/faculties/choreography/>.
231. Тимошенко Л.Г. Психолого-педагогические особенности освоения народной хореографической культуры» / Т.Л. Тимошенко // Область культуры. Научно-практический журнал, №2. – Томск, информационно-издательский отдел Томского областного учебно-методического центра культуры и искусства, 2007. – С.36-40.
232. Тимошенко Л.Г. Русский костюм: областные особенности : учебное пособие / Л.Г. Тимошенко. – Томск, 2012. – 108 с.
233. Титович И.В. История участия Беларуси в Болонском процессе [Електронний ресурс] / Игорь Владимирович Титович – Режим доступа ресурса : <http://www.bsu.by/main.aspx?guid=383793>.

234. Томський державний педагогічний університет [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.tspu.edu.ru/history.html>.
235. Тригуб І.В. Методика роботи з хореографічним колективом (початковий, основний, вищий рівень) : навч.-методичний посібник для студентів пед. університетів / І.В. Тригуб, С.В. Тригуб. – Суми : СумДПУ, 2013. – 104 с.
236. Тригуб І.В., Тригуб С.В. Організаційно-змістові пріоритети фахової підготовки вчителя-хореографа / І.В. Тригуб., С.В. Тригуб // Педагогічні науки: зб. наук. праць. Суми: СумДПУ, 2009. – Ч. III. – С. 142-150.
237. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Тетяна Іванівна Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
238. Указ Президента Республіки Казахстан від 7 грудня 2010 р. № 1118 «Про затвердження державної програми розвитку освіти Республіки Казахстан на 2011-2020 роки» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: tempuskaz.belight.net/files/pr_development_ru.doc.
239. Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mpf.udpu.org.ua/kafedra-horeohrafiji-ta-hudozhnoji-kul/>.
240. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини : [Електронний ресурс] – Режим доступу ресурсу : <http://mpf.udpu.org.ua>.
241. Уральский Государственный педагогический университет (г. Екатеринбург, Свердловская обл.) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://mho.uspu.ru/obrazovatelnaia-dejatel'nost/100-05060062-hudozhestvennoe-obrazovanie-profil-horeograficheskoe-iskusstvo>.
242. Федеральний закон від 22 серпня 1996 р. № 125-ФЗ «Про вищу та післядипломну професійну освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<http://xn--80abucjiibhv9a.xn>.

243. Федеральный закон от «О высшем и послевузовском профессиональном образовании 22 августа 1996 года № 125-ФЗ Статья 6 [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.consultant.ru/cons/cgi>.
244. Федеральный закон от 29 декабря 2012 г. N 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации».
245. Фертик В.Е. Профессионально-творческое совершенствование студентов-хореографов в условиях здоровьесберегающей среды [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Вадим Евгеньевич Фертик. – М., 2009. – 22 с.
246. Фурманова Т.І. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів хореографії / Т.І. Фурманова // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету «Серія: Педагогічні науки». Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г Шевченка, 2016. – С. 139-144.
247. Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://hnpu.edu.ua/division/kafedra-horeografiyi>.
248. Хендрик О.Ю. Хореографічна освіта України: соціально-педагогічний аспект / О. Ю. Хендрик // Педагогічні науки : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Херсон. держ. ун-т. – Херсон, 2009. – Вип. 51. – С. 392-398.
249. Хуторской А. Практикум по дидактике и современным методикам обучения / А. Хуторской. – Санкт-Петербург, 2004. – 539 с.
250. Череднякова А.Б. Педагог-хореограф как специалист социальной культурной сферы [Текст]. / А.Б. Череднякова // Социально-культурные проблемы подготовки специалистов в вузе. – Челябинск, 2007. – С. 152-163.

251. Чурашов А. Г. Художественно-эстетическое развитие детей старшего дошкольного возраста в дополнительном образовании средствами хореографии : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Чурашов Андрей Геннадьевич; [Место защиты: Челяб. гос. пед. ун-т]. – Челябинск, 2013. – 256 с. : ил.
252. Чурко Ю.М. Хореографічне мистецтво Білорусі : основні етапи і проблеми розвитку : автореф. дис. доктора мистецтвознавства : 820 «Театральне мистецтво» / Ю. М. Чурко. – Москва, 1972. – 50 с.
253. Шмакова Ю.А. Условия формирования профессионально-педагогической направленности преподавателей-хореографов в вузах культуры и искусств / Ю.А. Шмакова // Объединенный научный журнал. М. : Агентство научной печати (АНЛ), 2010. – № 1 (236).1. С. 34-39.
254. Южно-Казахстанский государственный университет имени М. Ауезова [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <http://www.ukgu.kz/ru/content/>.
255. Юр'єва М.М. Професійно-педагогічна взаємодія суб'єктів у процесі підготовки педагога-хореографа у виші : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти» / Марина Миколаївна Юр'єва. – Тамбов, 2001. – 20 с.
256. Юр'єва М.М. Професійно-творче становлення особистості студента-хореографа у вишах культури та мистецтв : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.08 – «Теорія та методика професійної освіти» / Марина Миколаївна Юр'єва. – Москва, 2010. – 22 с.

Наукове видання

ГОРСЬКИХ Юлія Вікторівна

**РОЗВИТОК ХОРЕОГРАФІЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРІ**

Монографія

Комп'ютерне складання та верстання *Т. Л. Повалій*

Підп. до друку 27.11.2017 р.

Формат 60x84/16. Гарн. Georgia. Папір офсет.

Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 9,3.

Ум. фарб.-відб. 9,3. Обл.-вид. арк. 6,89.

Тираж 100 пр. Вид. № 123.

Видавець і виготовлювач:

ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.

Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.